

2009

ΕΠΕΤΗΡΙΔΑ

Διαβίωση και εργασία στην Ευρώπη

Eurofound

© Ευρωπαϊκό Ίδρυμα για τη Βελτίωση των Συνθηκών Διαβίωσης και Εργασίας, 2010

Για δικαιώματα μετάφρασης ή αναπαραγωγής, οι αιτήσεις υποβάλλονται στον Διευθυντή του Ευρωπαϊκού Ιδρύματος για τη Βελτίωση των Συνθηκών Διαβίωσης και Εργασίας, Wyattville Road, Loughlinstown, Dublin 18, Ιρλανδία.

Το Ευρωπαϊκό Ίδρυμα για τη Βελτίωση των Συνθηκών Διαβίωσης και Εργασίας (Eurofound) είναι αυτόνομος οργανισμός της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ο οποίος δημιουργήθηκε για την παροχή συνδρομής στη διαμόρφωση της μελλοντικής πολιτικής σε κοινωνικά θέματα και θέματα που σχετίζονται με την εργασία. Περισσότερες πληροφορίες διατίθενται στον δικτυακό τόπο του Eurofound, στη διεύθυνση: www.eurofound.europa.eu.

Πρόλογος

Την ώρα που γράφονται αυτές οι γραμμές, η ΕΕ ετοιμάζεται να εγκρίνει τη νέα δεκαετή στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη βιώσιμη ανάπτυξη και την απασχόληση –«Ευρώπη 2020»–, ενώ το Eurofound επεξεργάζεται το πρόγραμμα εργασίας του για το 2011. Ωστόσο, από την άποψη της διαμόρφωσης πολιτικής βάσει στοιχείων, για να ατενίσει κανείς το μέλλον πρέπει πρώτα να κοιτάξει το παρελθόν. Σκοπός της παρούσας επετηρίδας είναι να αναλύσει τα βασικά πορίσματα του Eurofound κατά το 2009. Όντας το πρώτο κείμενο που δημοσιεύεται στο πλαίσιο του τετραετούς προγράμματος εργασίας του Eurofound «Καλύτερη εργασία, καλύτερη ζωή», η Επετηρίδα 2009 μπορεί να παράσχει αποσπασματική μόνον εικόνα των πορισμάτων των ερευνών του Eurofound, λαμβάνοντας υπόψη το εύρος της εργασίας που πραγματοποιείται κάθε χρόνο. Ωστόσο, όπως αποκαλύπτει μια ματιά στην Επετηρίδα, ο αντίκτυπος της ύφεσης κυριάρχησε στην έρευνα του Eurofound στους διάφορους τομείς εμπειρογνωμοσύνης του. Επιπλέον, οι περιοδικές, διαχρονικές έρευνες του Eurofound απέδειξαν την αξία τους, καταδεικνύοντας τις αλλαγές που επήλθαν μετά την ύφεση και έως τώρα. Στοιχεία του European restructuring monitor quarterly περιγράφουν την αύξηση και την επακόλουθη πτώση στις απώλειες θέσεων εργασίας λόγω αναδιάρθρωσης• τακτικές επικαιροποιήσεις του Ευρωπαϊκού Παρατηρητηρίου Εργασιακών Σχέσεων (EIRO) ανέδειξαν τη συνεργασία και τις συγκρούσεις που ανέκυψαν μεταξύ κοινωνικών εταίρων στην Ευρώπη. Ετήσιες επισκοπήσεις του χρόνου εργασίας και των αμοιβών υποδεικνύουν τις αλλαγές που πραγματοποιούνται στις συνθήκες εργασίας ως απόκριση στην ύφεση, ενώ η σύγκριση των τάσεων στην ποιότητα ζωής αναδεικνύει τον αντίκτυπο της ύφεσης όπως τον βιώνουν οι πολίτες των κρατών μελών.

Ευελπιστούμε ότι η παρούσα Επετηρίδα θα παρουσιάσει συνοπτικά τις κύριες εξελίξεις που διαμόρφωσαν την εργασία και τη ζωή των ευρωπαίων πολιτών κατά το 2009.

Jorma Karppinen

Διευθυντής

Erika Mezger

Αναπληρωτής Διευθυντής

ΤΙ ΑΝΑΚΑΛΥΨΑΜΕ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1	ΤΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ	σ. 1
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2	ΑΠΟΚΡΙΣΗ ΣΤΗΝ ΥΦΕΣΗ	σ. 7
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3	ΠΟΙΟΣ ΗΤΑΝ Ο ΑΝΤΙΚΤΥΠΟΣ ΓΙΑ ΣΑΣ;	σ. 18
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4	ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΖΩΗΣ	σ. 25
Για περισσότερες πληροφορίες		σ. 38

Η ύφεση έφθασε στο απόγειό της στις αρχές του 2009, με τις ανακοινώσεις για απώλειες θέσεων απασχόλησης να κορυφώνονται στο πρώτο τρίμηνο του έτους και τους άνδρες και τους νεαρούς εργαζόμενους να θίγονται δυσανάλογα περισσότερο από την κατάσταση αυτή. Ο αριθμός των απωλειών θέσεων απασχόλησης λόγω πτώχευσης αυξήθηκε σταθερά το 2008 και το 2009, και οι τομείς που επλήγησαν ιδιαίτερα ήταν ο κατασκευαστικός κλάδος, η κλωστοϋφαντουργία και ο κλάδος της μεταποίησης. Ωστόσο, κατά τη διάρκεια του έτους δημιουργήθηκαν επίσης θέσεις απασχόλησης, επιχειρήσεις πρόσφεραν αγαθά χαμηλού κόστους και υπηρεσίες επωφελήθηκαν από την αλλαγή των συνθηκών.

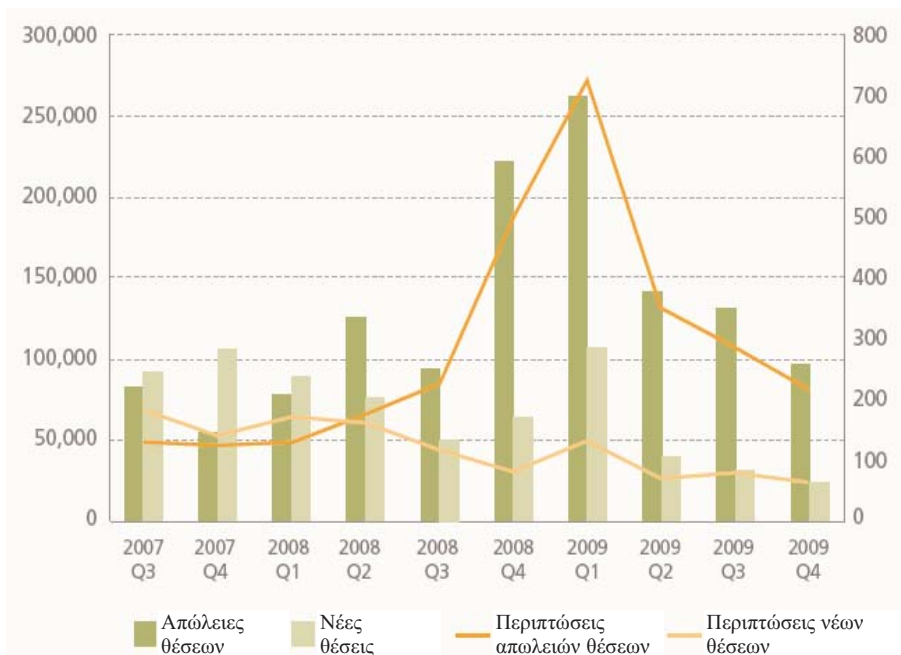
Καμία αξιολόγηση των εξελίξεων στη βιομηχανία, της εξέλιξης των συνθηκών εργασίας και της καθημερινής ποιότητας ζωής των πολιτών σε ολόκληρη την Ευρώπη το 2009 δεν μπορεί να αγνοήσει τον πανταχού παρόντα αντίκτυπο της ύφεσης, η οποία προέκυψε το 2008 ως αποτέλεσμα της χρηματοπιστωτικής κρίσης. Για το Eurofound, η ύφεση εμφανίζει μεγάλο ενδιαφέρον σε σχέση με την ερευνητική αποστολή του, καθώς έχει αντίκτυπο σε όλους τους τομείς έρευνας – βιομηχανική αλλαγή, ποιότητα ζωής και απασχόληση, συνθήκες διαβίωσης και ποιότητα ζωής. Τα τελευταία δύο χρόνια όλοι αυτοί οι τομείς επηρεάστηκαν έντονα και η κατάσταση εξακολουθεί να επιδεινώνεται. Καθώς τα περιθώρια κέρδους των επιχειρήσεων συρρικνώνονται, τα δαπανηρά μέτρα βελτίωσης των συνθηκών εργασίας ενδέχεται να μην εφαρμοσθούν. Επιπλέον, η εκτίναξη του δημόσιου χρέους σε πολλά κράτη μέλη θα έχει αρνητικό αντίκτυπο στα κεφάλαια που προορίζονται για την εφαρμογή πολιτικών κοινωνικής πρόνοιας.

Παρότι η ΕΕ εξήλθε, από τεχνική άποψη, από την κρίση στο τρίτο τρίμηνο του 2009, η ανάπτυξη παρέμεινε άτονη και σε επίπεδα πολύ κατώτερα από εκείνα των ιστορικών τάσεων. Επιπλέον, η αύξηση της ανεργίας συνεχίστηκε, φθάνοντας στα υψηλότερα επίπεδα της τελευταίας δεκαετίας – σε 9,5% στην ΕΕ των 27. Τουλάχιστον έως το πρώτο τρίμηνο του 2009, αυτοί που επηρεάστηκαν περισσότερο ήταν οι χειρώνακτες εργαζόμενοι, και ιδίως οι ειδικευμένοι χειρώνακτες εργαζόμενοι, γεγονός που αντικατοπτρίζει τη συγκέντρωση των απωλειών θέσεων απασχόλησης στον κλάδο της μεταποίησης και στον κατασκευαστικό κλάδο. Όπως και σε προηγούμενες περιόδους ύφεσης, οι απώλειες θέσεων απασχόλησης ήταν μεγαλύτερες στους άνδρες απ' ό,τι στις γυναίκες. Επίσης, το ποσοστό απασχόλησης των νέων (ηλικίας μεταξύ 15 και 24 ετών) μειώθηκε περισσότερο από ό,τι εκείνο των εργαζομένων ηλικίας άνω των 24 ετών. Ωστόσο, στα κράτη μέλη που επλήγησαν περισσότερο από την ύφεση, όπως η Ιρλανδία, η Ισπανία και τα κράτη της Βαλτικής, η κατάσταση στην αγορά εργασίας όλων των δημογραφικών ομάδων (ανεξαρτήτως ηλικίας και φύλου) επιδεινώθηκε έντονα.

Από το 2002, το European Restructuring Monitor (ERM) του Eurofound αξιολογεί την έκταση της αναδιάρθρωσης στην Ευρώπη και τις συνέπειές της στην απασχόληση – από την άποψη τόσο δημιουργίας όσο και απώλειας θέσεων απασχόλησης. Τα αριθμητικά στοιχεία για το 2009 δείχνουν συνεχιζόμενες, εκτενείς απώλειες θέσεων εργασίας σε ολόκληρη την Ευρώπη. Από το τέλος του δεύτερου τριμήνου του 2008, το ERM άρχισε να αναφέρει τις ανακοινώσεις ευρωπαϊκών μέσων ενημέρωσης σχετικά με σημαντικά υψηλότερες απώλειες θέσεων απασχόλησης σε επιχειρήσεις υπό καθεστώς αναδιάρθρωσης. Οι αριθμοί αυξήθηκαν καθ' όλη τη διάρκεια του έτους και κορυφώθηκαν γύρω στο τελευταίο τρίμηνο του 2008 και στο πρώτο τρίμηνο του 2009. Κατά το 2009, οι αριθμοί των ανακοινώσεων απωλειών θέσεων απασχόλησης σημείωσαν πτώση. Το ίδιο συνέβη, ωστόσο, και με τους αριθμούς δημιουργίας νέων θέσεων απασχόλησης, όπως φαίνεται στο Σχήμα 1. Ειδικότερα, κατά την περίοδο αυτή, αυξήθηκε σημαντικά το ποσοστό του συνόλου των ανακοινώσεων απωλειών θέσεων απασχόλησης λόγω πτώχευσης.

Οι έρευνες του Eurofound αποκάλυψαν ότι, στο πλαίσιο της παγκόσμιας ύφεσης, ο αριθμός των κρουσμάτων πτώχευσης αυξήθηκε σημαντικά καθ' όλο το έτος και κορυφώθηκε στα μέσα του 2009. Στη Δανία, για παράδειγμα, ο αριθμός των πτωχεύσεων αυξήθηκε κατά 85% στο διάστημα από τον Μάιο του 2008 έως τον Μάιο του 2009, και τούτο παρά το γεγονός ότι το 2008 είχε ήδη καταρριφθεί ρεκόρ πτωχεύσεων. Επιπλέον, η πτώχευση έπληξε περισσότερο ορισμένους κλάδους: τον κατασκευαστικό κλάδο, την κλωστοϋφαντουργία, το εμπόριο χονδρικής και λιανικής, τον κλάδο της μεταποίησης, τα ξενοδοχεία και τα εστιατόρια, και την αυτοκινητοβιομηχανία. Για παράδειγμα, στην Εσθονία, από το 2008, ο αριθμός των μη καταβληθέντων μισθών λόγω αφερεγγυότητας του εργοδότη τριπλασιάστηκε στον κλάδο της μεταποίησης και σχεδόν τετραπλασιάστηκε στο εμπόριο χονδρικής και λιανικής. Μόνον στον κατασκευαστικό κλάδο, οι μη καταβληθέντες μισθοί λόγω αφερεγγυότητας του εργοδότη δεκαπενταπλασιάστηκαν.

Σχήμα 1: Αριθμός περιπτώσεων αναδιάρθρωσης και σύνολο ανακοινωθείσών απωλειών και νέων θέσεων απασχόλησης

Πηγή: ERM quarterly Τεύχος 4 – χειμώνας 2009

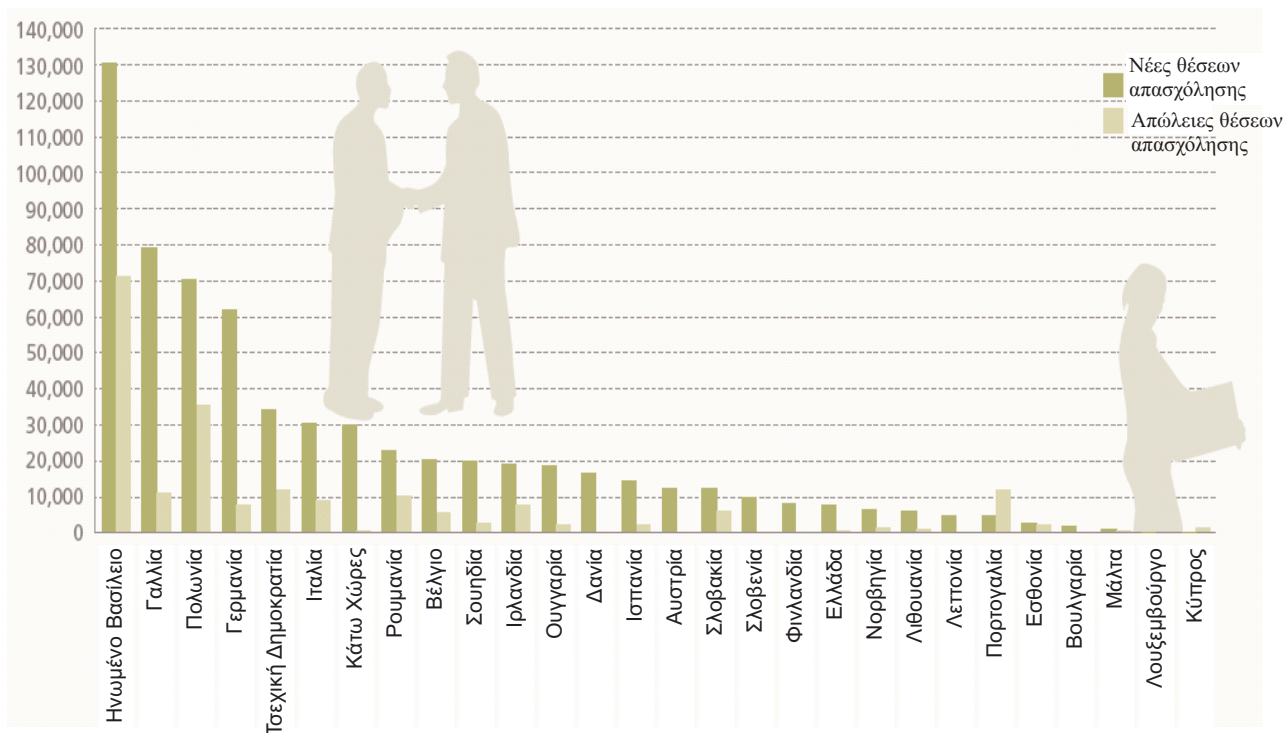
Η έρευνα με τίτλο *Restructuring in bankruptcy: recent national case examples* (Αναδιάρθρωση σε περίπτωση πτώχευσης: παραδείγματα πρόσφατων εθνικών περιπτώσεων) εξετάζει πρόσφατες περιπτώσεις πτώχευσης για την καλύτερη κατανόηση των πτωχεύσεων γενικότερα και, ειδικότερα, των συνεπειών για τους θιγόμενους εργαζόμενους και το είδος αποζημίωσης που λαμβάνουν. Διαπιστώθηκε ότι βασικός λόγος για την αποτυχία μιας εταιρείας είναι τα υπερβολικά χρέη και η αδυναμία ανάπτυξης στρατηγικής περί ανταγωνιστικότητα. Μετά την εκδήλωση της οικονομικής ύφεσης, η πτώχευση ήταν δύσκολο να αποφευχθεί. Η μείωση της ζήτησης για προϊόντα και υπηρεσίες, ή η περιορισμένη πρόσβαση σε πίστωση, κατέστησαν δύσκολη ή ανέφικτη την εξυπηρέτηση του χρέους για πολλές επιχειρήσεις. Οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις (ΜΜΕ), οι οποίες στηρίζονται περισσότερο στον δανεισμό, φαίνεται ότι υπήρξαν πιο ευάλωτες στον τομέα αυτό. Μερικές χώρες θέσπισαν μέτρα για την παροχή πιστώσεων στις ΜΜΕ (ειδικότερα) για να προστατευθούν οι επιχειρήσεις που διέτρεχαν κίνδυνο πτώχευσης λόγω της μειωμένης διαθεσιμότητας επιχειρηματικών πιστώσεων. Στην Ιταλία, για παράδειγμα, η κυβέρνηση σύστησε ένα τέτοιο ταμείο, το οποίο επιτρέπει στις εταιρείες να δανειζονται έως 1,5 εκατομμύριο ευρώ• έως τώρα, η επιτυχία τέτοιων στρατηγικών φαίνεται περιορισμένη.

Οι επιχειρήσεις υπέστησαν επίσης και συνέπειες «ντόμινο», με την πτώχευση μιας άλλης εταιρείας να έχει ως αποτέλεσμα τη δική τους. Η πτώχευση επιχειρήσεων στο τέλος της αλυσίδας εφοδιασμού προκάλεσε την αφερεγγυότητα επιχειρήσεων σε προηγούμενο στάδιο της αλυσίδας. Στη Ρουμανία, για παράδειγμα, η κρίση στον κατασκευαστικό κλάδο δημιούργησε προβλήματα σε επιχειρήσεις στον κλάδο της κατεργασίας του ξύλου, με αποτέλεσμα τη μείωση παραγγελιών και οικονομικές δυσκολίες για τις επιχειρήσεις διαχείρισης δασών. Στη Λιθουανία, οι πτωχεύσεις ξενοδοχείων και εστιατορίων οφείλονταν εν μέρει στο κλείσιμο της εθνικής αεροπορικής εταιρείας και στην ακύρωση πτήσεων στη Λιθουανία από αλλοδαπές αεροπορικές εταιρείες. Αυτές οι συνέπειες «ντόμινο» συνέβαλαν επίσης στη διάδοση της οικονομικής ύφεσης από χώρα σε χώρα. Στη Σλοβακία, για παράδειγμα, οι πρώτες επιχειρήσεις στις οποίες εκδηλώθηκαν πτωχεύσεις ήταν εκείνες που εξήγαγαν σε χώρες που είχαν ήδη πληγεί από την οικονομική κρίση, ειδικότερα της αυτοκινητοβιομηχανίας. Αυτό με τη σειρά του οδήγησε σε πτώση των πωλήσεων των εγχώριων προμηθευτών τους.

803

επαφές και ενημερωτικές συναντήσεις πραγματοποιήθηκαν μεταξύ του Eurofound και βασικών υπευθύνων χάραξης πολιτικής σε επίπεδο ΕΕ

Σχήμα 2: Ανακοινωθείσες απώλειες και νέες θέσεις απασχόλησης ανά χώρα, 2009

Πηγή: ERM

Σχήμα 3: Ανακοινωθείσες απώλειες και νέες θέσεις απασχόλησης ανά κλάδο, 2009

Πηγή: ERM

Εστίαση στο Φόρουμ 2009 του Ιδρύματος:

Αναζητώντας την έξοδο από την ύφεση

Βασικό στοιχείο του έργου του Eurofound είναι η παροχή ενός βήματος διαλόγου και συζήτησης για τη συνάντηση υπευθύνων λήψης αποφάσεων και καθοριστικών φορέων. Η σημαντικότερη εκδήλωση του Eurofound είναι το Φόρουμ του Ιδρύματος, το οποίο διοργανώνεται κάθε δύο χρόνια. Τον Νοέμβριο του 2009, οι συμμετέχοντες στην εκδήλωση, την οποία εγκαινίασε ο Brian Cowen, ιρλανδός Taoiseach (πρωθυπουργός), συζήτησαν το θέμα «Η έξοδος της Ευρώπης από την παγκόσμια ύφεση», το οποίο απηχούσε την ιδιαίτερη έμφαση του έργου του Eurofound στην οικονομική ύφεση κατά τη διάρκεια του έτους. Ειδικότερα, συζήτησαν κατά πόσον και σε ποιον βαθμό η Ευρώπη μπορεί να εξέλθει από την ύφεση διατηρώντας ακέραιες τις κοινωνικές και πολιτικές αρχές της. Μήπως θα πρέπει να απεμποληθούν μερικές θεμελιώδεις ευρωπαϊκές αρχές προκειμένου να ανακτηθεί παγκόσμια ανταγωνιστικότητα; Τα επιχειρήματα που τάσσονται υπέρ των περικοπών στις δημόσιες δαπάνες αντιπαρατέθηκαν σε εκείνα που διακρίνουν έναν βασικό ρόλο για τις κρατικές δαπάνες ώστε να διατηρηθεί η κοινωνική ισορροπία. Οι συμμετέχοντες συζήτησαν κατά πόσον, και σε ποιον βαθμό, οι κυβερνήσεις πρέπει να αυξήσουν τη χρηματοδότηση για τη δημιουργία θέσεων απασχόλησης, την παροχή συνδρομής στην αναζήτηση εργασίας και τις επιδοτήσεις για την κατάρτιση και την πρόσληψη εργαζομένων. Τέθηκε αναπόφευκτα το ερώτημα του κατά πόσον τα δαπανηρά αυτά μέτρα είναι βιώσιμα. Επιπλέον, διατυπώθηκε η ανησυχία ότι σε μια περίοδο αύξησης της ανεργίας, η ζήτηση μπορεί να ξεπεράσει την ικανότητα των υπηρεσιών να ανταποκριθούν σε αυτήν. Οι ομιλητές στο Φόρουμ υπογράμμισαν επίσης τον ρόλο που μπορούν να διαδραματίσουν οι κοινωνικοί εταίροι για την προώθηση του ευρωπαϊκού συγκριτικού πλεονεκτήματος και τόνισαν την αναγκαιότητα δημιουργίας κατάλληλων αποκρίσεων για τη μεταρρύθμιση των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης και κοινωνικής πρόνοιας.

Η έρευνα διαπίστωσε επίσης ότι όταν εργαζόμενοι χάνουν τις θέσεις εργασίας τους λόγω πτώχευσης, οι συνέπειες είναι συνήθως σοβαρότερες από ό,τι σε άλλους τύπους αναδιάρθρωσης: ο εργοδότης που πτώχευσε ενδέχεται να μην είναι σε θέση να παράσχει οποιαδήποτε στήριξη, οικονομική ή πρακτική και, απουσία αποζημιώσεων λόγω απόλυσης, οι εργαζόμενοι στηρίζονται συνήθως στην κρατική βοήθεια. Η στήριξη που παρέχεται από τις κυβερνήσεις στις περισσότερες χώρες περιλαμβάνει μέτρα για την εγγύηση της καταβολής τυχόν αξιώσεων που έχουν οι εργαζόμενοι κατά του αφερέγγυου εργοδότη τους και την εξασφάλιση του μη επηρεασμού των συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων: σε πολλές χώρες, τα ταμεία συντάξεων προστατεύονται από κανονισμούς που προβλέπουν ότι τα κεφάλαιά τους πρέπει να τηρούνται χωριστά από τα συμφέροντα της επιχείρησης.

Πώς εξασφαλίζει στοιχεία το ERM;

Το European Restructuring Monitor (ERM) παρακολουθεί τις ανακοινώσεις αναδιάρθρωσης επιχειρήσεων στα μέσα ενημέρωσης και τη συνακόλουθη απώλεια και δημιουργία θέσεων απασχόλησης στην ΕΕ των 27 και στη Νορβηγία. Η συλλογή στοιχείων λαμβάνει υπόψη όλες τις ανακοινώσεις που αφορούν τη μείωση ή τη δημιουργία τουλάχιστον 100 θέσεων απασχόλησης ή που επηρεάζουν 10% του εργατικού δυναμικού σε χώρους εργασίας που απασχολούν τουλάχιστον 250 εργαζομένους. Βασικό πλεονέκτημα της προσέγγισης αυτής είναι ότι αποτυπώνει ανακοινώσεις στην αρχή της διαδικασίας απολύσεων. Πάντως, είναι σχεδόν βέβαιο ότι υπερεκτιμά τον πραγματικό αριθμό των επηρεαζόμενων από την αναδιάρθρωση. Άλλες πηγές στοιχείων μπορούν επίσης να παράσχουν πολύτιμες, συμπληρωματικές πληροφορίες σχετικά με την απώλεια θέσεων απασχόλησης. Το 2009, το ERM άρχισε να μελετά τις ανακοινώσεις συλλογικών απολύσεων πλεονάζοντος προσωπικού. Βάσει της οδηγίας 98/59, κάθε επιχείρηση που σχεδιάζει να απολύσει υπαλλήλους –με την επιφύλαξη ορισμένων κατώτατων ορίων– υποχρεούται να ειδοποιήσει τους εθνικούς οργανισμούς της και να εφαρμόσει μια διαδικασία διαβούλευσης και διαπραγμάτευσης για τον μετριασμό των συνεπειών των απολύσεων. Οι ειδοποιήσεις αυτές περιέχουν πολύτιμες πληροφορίες σχετικά με τις σχεδιαζόμενες απολύσεις πλεονάζοντος προσωπικού. Ωστόσο, και πάλι τα στοιχεία αυτά είναι περιορισμένα, καθώς οι πληροφορίες δεν συλλέγονται ομοιόμορφα σε όλα τα κράτη μέλη και δεν συλλέγονται πάντοτε στο ίδιο στάδιο της διαδικασίας. Το ERM θα συνεχίσει την περαιτέρω διερεύνηση αυτών των συνόλων στοιχείων στο μέλλον.

Η βάση δεδομένων του ERM επικαιροποιείται καθημερινά. Για περισσότερες λεπτομέρειες σχετικά με επιμέρους περιπτώσεις, οι ενδιαφερόμενοι μπορούν να χρησιμοποιήσουν τη μηχανή αναζήτησης στη διεύθυνση www.eurofound.europa.eu/emcc/erm/index.htm

Από εθνική άποψη, τα αριθμητικά στοιχεία του έτους που παρουσιάστηκαν στα τέσσερα τεύχη του *European restructuring monitor quarterly* δείχνουν ότι το Ηνωμένο Βασίλειο έχει το δυσάρεστο προνόμιο να κατέχει την πρώτη θέση στις ανακοινώσεις απωλειών θέσεων απασχόλησης, με απώλειες άνω των 125.000 θέσεων απασχόλησης. Αυτό οφείλεται εν μέρει στην εκτεταμένη κατάργηση θέσεων εργασίας στον προβληματικό χρηματοπιστωτικό τομέα, στον οποίο ανακοινώθηκαν περισσότερες από 30.000 απώλειες θέσεων απασχόλησης κατά τη διάρκεια του έτους. Άλλοι κλάδοι –και ιδίως, το εμπόριο λιανικής– είχαν επίσης σημαντικές ανακοινώσεις απωλειών θέσεων απασχόλησης: για παράδειγμα, η αλυσίδα λιανικών πωλήσεων οινοπνευματωδών για κατανάλωση εκτός καταστήματος First Quench ανακοίνωσε απώλειες 6.000 θέσεων απασχόλησης, με το κλείσιμο των περισσότερων από τα 1.000 καταστήματά της σε ολόκληρη τη χώρα.

Ωστόσο, το Ηνωμένο Βασίλειο κατέχει επίσης την πρώτη θέση στη δημιουργία θέσεων απασχόλησης, καθώς το 2009 ανακοινώθηκαν περισσότερες από 60.000 νέες θέσεις απασχόλησης. Είναι χαρακτηριστικό ότι πολλές από αυτές αφορούσαν εκπτώτικα καταστήματα λιανικής πώλησης και αλυσίδες εστιατορίων ταχείας εστίασης, επιχειρήσεις οι οποίες είδαν –κατά τα φαινόμενα– τις πωλήσεις τους να αυξάνονται παρά την επιδείνωση της ευρύτερης οικονομίας. Για παράδειγμα, στο πρώτο τρίμηνο του έτους, η Kentucky Fried Chicken ανακοίνωσε τη δημιουργία 9.000 θέσεων απασχόλησης στο Ηνωμένο Βασίλειο. Το ίδιο τρίμηνο, και πάλι στο Ηνωμένο Βασίλειο, οι εκπτώτικες υπεραγορές ASDA ανακοίνωσαν τη δημιουργία 7.000 νέων θέσεων απασχόλησης. (Η δυναμική αυτή δεν περιορίστηκε μόνον στο Ηνωμένο Βασίλειο: το φθινόπωρο του 2009, ο βελγικός όμιλος εκπτώτικών πολυκαταστημάτων Colruyt ανακοίνωσε τη δημιουργία περίπου 4.000 νέων θέσεων.)

Στην Πολωνία, μερικές αναδιαρθρώσεις μεγάλης κλίμακας είχαν ως αποτέλεσμα εκτεταμένη δημιουργία νέων θέσεων απασχόλησης: για παράδειγμα, ανακοινώθηκαν 5.000 νέες θέσεις απασχόλησης στα ναυπηγεία στη Stoczina Szczecin και στη Stoczina Gdynia, ενώ ο γίγαντας της πληροφορικής IBM ανακοίνωσε τη δημιουργία 1.000 θέσεων απασχόλησης το φθινόπωρο.

Ορισμένες νέες θέσεις απασχόλησης σχετίζονται επίσης με τη δημιουργία «πράσινων θέσεων απασχόλησης». Στο δεύτερο τρίμηνο του έτους, η Veolia Environnement ανακοίνωσε στη Γαλλία τη δημιουργία 5.000 θέσεων απασχόλησης στον τομέα της ανακύκλωσης, ενώ το Συμβούλιο Ηλεκτροδότησης στην Ιρλανδία ανακοίνωσε ότι επρόκειτο να δημιουργηθούν σχεδόν 4.000 θέσεις απασχόλησης στην τεχνολογία καθαρής ενέργειας. Η ύφεση έγινε επίσης αισθητή στις ανακοινώσεις δημιουργίας θέσεων απασχόλησης στον δημόσιο τομέα, όπου θεσπίστηκαν υπηρεσίες για την παροχή βοήθειας στους απολυθέντες: για παράδειγμα, η σουηδική Δημόσια Υπηρεσία Απασχόλησης ανακοίνωσε τη δημιουργία 2.000 νέων θέσεων στο τρίτο τρίμηνο.

49%

αύξηση των εγγράφων πολιτικής της Ευρωπαϊκής Επιτροπής που αναφέρονται στις έρευνες του Eurofound

Φόρουμ 2009 του Ιδρύματος

Είπαν...

Brian Cowen, An Taoiseach: «Το σημαντικότερο πράγμα που μπορούμε να κάνουμε [στην Ιρλανδία] για να προστατεύσουμε τις θέσεις απασχόλησης και να δημιουργήσουμε νέες θέσεις απασχόλησης είναι να κινηθούμε γρήγορα, αποφασιστικά και αποτελεσματικά για να διορθώσουμε και να σταθεροποιήσουμε τα δημόσια οικονομικά μας. Έτσι θα αποκατασταθεί η εγχώρια και η διεθνής εμπιστοσύνη, η οποία θα προσελκύσει επενδύσεις και θα αυξήσει τις καταναλωτικές δαπάνες, προαπαιτούμενο για την απασχόληση».

John Monks, Ευρωπαϊκή Συνομοσπονδία Συνδικάτων: «Τα κράτη πρόνοιας είναι σταθεροποιητικοί παράγοντες. Πρέπει να επιτύχουμε ισορροπία μεταξύ της οικονομίας της αγοράς και του δημόσιου τομέα. Η Γερμανία και το Ηνωμένο Βασίλειο εμφάνιζαν πα-ρόμοια πτώση του ΑΕγχΠ, αλλά, λόγω των σοφών βραχυπρόθεσμων επιδοτήσεων της εργασίας στη Γερμανία, η ανεργία στη χώ-ρα δεν αυξήθηκε πολύ».

Amy Domini, ιδρύτρια και διευθύνουσα σύμβουλος της Domini Social Investments και κορυφαία υπέρμαχος των κοινωνικά υπεύθυνων επενδύσεων: «Είναι απαραίτητο να αμφισβητήσουμε ορισμένες από τις υποθέσεις πάνω στις οποίες επιτρέψαμε στο χρηματοπιστωτικό σύστημα να λειτουργήσει. Θα έλεγα ότι η διαχείριση των χρηματοοικονομικών στοιχείων ενεργητικού πρέπει να γίνεται έτσι ώστε να ανταποκρίνεται στους στόχους των χρηματοοικονομικών στοιχείων ενεργητικού, δηλαδή στη βελτίωση της ζωής περισσότερων ανθρώπων».

Jørgen Rønne, πρόεδρος της Επιτροπής Κοινωνικών Υποθέσεων, BusinessEurope, ο οποίος απέρριψε την ιδέα ότι η αντιμετώπιση της κρίσης ως συστημικού προβλήματος είναι η ορθή προσέγγιση και προειδοποίησε κατά της υπερβολικής ρύθμισης των επιχειρήσεων: «Πρέπει να βρεθούν λύσεις σε εταιρικό και κλαδικό επίπεδο».

Maria João Rodrigues, ειδικός σύμβουλος για την Ατζέντα της Λισαβόνας: «Ενώ αντιμετωπίζουμε την ύφεση αυτή, πολλοί φοβούνται ότι θα τους χαρακτηρίσουν οπαδούς του προστατευτισμού. Όμως, εάν χάσουμε θέσεις απασχόλησης τώρα, αυτές θα είναι πολύ πιο δύσκολο να δημιουργηθούν στο μέλλον ... Οι συζητήσεις μας σχετικά με την κρίση πρέπει να αφορούν επίσης το πώς θα ενθαρρύνουμε τη μακροπρόθεσμη ανάπτυξη. Πρέπει να παραμείνουμε επικεντρωμένοι στον μακροπρόθεσμο ορίζοντα».

Robert Verrue, Γενικός Διευθυντής της ΓΔ Απασχόλησης, Κοινωνικών Υποθέσεων και Ισότητας των Ευκαιριών της Ευρωπαϊκής Επιτροπής: «Οι περισσότεροι δεν περίμεναν ότι η ΕΕ θα αποκρινόταν με τόση συνεκτικότητα στην κρίση. Πρέπει να συνεχίσουμε να αξιοποιούμε τις δυνατότητες της κοινής αντίδρασης. Εάν η ΕΕ δεν είχε επιδείξει συνεκτικότητα, θα ήταν δύσκολο να κάνουμε τα βήματα προόδου που έχουμε κάνει».

Krasimir Popov, Αναπληρωτής υπουργός Εργασίας και Κοινωνικής Πολιτικής σχετικά με την απόκριση της Βουλγαρίας στην κρίση: «Το βραχυπρόθεσμο σχέδιό μας για την ανάκαμψη περιλαμβάνει τη κοινωνική ασφάλιση και την ασφάλιση υγείας καθώς και τις κοινωνικές συνέπειες της αναδιάρθρωσης. Παρέχονται επιδοτήσεις για την κατάρτιση των εργαζομένων που χάνουν την εργασία τους, οι οποίες καλύπτονται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο. Διατίθενται τεράστιοι πόροι για την ενθάρρυνση της δημιουργίας θέσεων απασχόλησης».

Anna Ekström, Πρόεδρος της σουηδικής συνομοσπονδίας επαγγελματιών οργανώσεων: «Ο κοινωνικός διάλογος αφορά την ισορροπία δυνάμεων εν μέσω αντικρουόμενων συμφερόντων. Στον πραγματικό κοινωνικό διάλογο, γίνονται παραχωρήσεις και στις δύο πλευρές ... Πρέπει να αντιληφθούμε την κοινωνική ασφάλιση ως επένδυση, ως παράγοντα αλλαγής, ως παράγοντα ανάπτυξης..., περισσότερο σαν εφελτήριο και λιγότερο σαν δίχτυ ασφάλειας».

Ενώ οι αναταράξεις της ύφεσης είχαν ως αποτέλεσμα τις εργατικές κινητοποιήσεις, η πτώση της ζήτησης αντιμετώπισθηκε σε πολλές περιπτώσεις με την τροποποίηση της οργάνωσης της εργασίας ή την αύξηση της εσωτερικής ευελιξίας. Ένα χαρακτηριστικό της παρούσας ύφεσης υπήρξε η προθυμία των δημόσιων αρχών και των κοινωνικών εταίρων να συνεργασθούν σε μέτρα διατήρησης της απασχόλησης, ως απόκριση στη θεωρούμενη ως προσωρινή μόνον πτώση της ζήτησης, τα οποία υποστηρίζονται από αλλαγές στις πολιτικές και μέτρα σε επίπεδο ΕΕ.

ΤΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΤΗΣ ΕΕ

Οι έρευνες του Eurofound σχετικά με την ύφεση υπερέβησαν την ποσοτική ανάλυση των αριθμών που σχετίζονται με την απώλεια και τη δημιουργία θέσεων απασχόλησης και προχώρησαν σε ποιοτική αξιολόγηση των αποκρίσεων στην ύφεση σε ολόκληρη την Ευρώπη, ανά κράτος μέλος, επιχείρηση, κοινωνικό εταίρο και συνδικαλιστική οργάνωση. Η αξιολόγηση αυτή, η οποία διενεργήθηκε μέσω περιπτώσιολογικών μελετών και συγκρίσεων εθνικών προσεγγίσεων, διευκολύνεται από την τριμερή δομή του Eurofound, η οποία του παρέχει μοναδικές πληροφορίες και πρόσβαση στις απόψεις και στις προσεγγίσεις παραγόντων σε επίπεδο ΕΕ, εθνικών κυβερνήσεων, συνδικαλιστικών οργανώσεων και οργανώσεων εργοδοτών.

Ως απόκριση στην πρωτοφανή οικονομική ύφεση, εφαρμόστηκαν μέτρα κατά της κρίσης σε ολόκληρη την Ευρώπη και σε όλα τα επίπεδα. Η κύρια απόκριση σε επίπεδο ΕΕ ήταν το Ευρωπαϊκό Σχέδιο για την Ανάκαμψη της Οικονομίας (ΕΣΑΟ), το οποίο εγκρίθηκε από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο τον Νοέμβριο του 2008. Όπως περιγράφεται στην έκθεση του ERM για το 2009: Αναδιάρθρωση σε περίοδο ύφεσης (ERM report 2009: Restructuring in recession), στόχος του ΕΣΑΟ είναι να συντονίσει τις πολιτικές των κρατών μελών καθώς και να παράσχει πρόσθετη χρηματοδότηση μέσω της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων (ΕΤΕπ) και ταμείων όπως το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ). Η κύρια ώθηση του ΕΣΑΟ συνίσταται στην τόνωση των δαπανών, συμβάλλοντας με τον τρόπο αυτό στη διατήρηση των θέσεων απασχόλησης έως ότου παγιωθεί η ανάκαμψη.

Το ΕΣΑΟ ανακοίνωσε επίσης την προσωρινή διεύρυνση των κανόνων λειτουργίας του Ευρωπαϊκού Ταμείου Προσαρμογής στην Παγκοσμιοποίηση (ΕΤΠΠ), ώστε να μπορέσει να λειτουργήσει ως ειδική απόκριση στις αναδιαρθρώσεις σε επίπεδο επιχείρησης συνεπεία της κρίσης. Στο πλαίσιο της παρέκκλισης αυτής, τα κράτη μέλη που υποβάλλουν αίτηση πρέπει να αποδεικνύουν την ύπαρξη σαφούς σχέσης μεταξύ των απολύσεων και της οικονομικής κρίσης. Η διεύρυνση του πεδίου εφαρμογής θα ισχύσει έως το τέλος του 2011, όπως και η αύξηση της χρηματοδότησης της ΕΕ, η οποία αυξήθηκε από 50% σε 65%. Επιπλέον, το κατώτατο όριο αριθμού απολυθέντων που απαιτείται για να πληρούνται οι προϋποθέσεις της στήριξης μειώθηκε από 1.000 σε 500, είτε σε μία περίπτωση είτε ως άθροισμα περισσότερων περιπτώσεων. Έως τώρα, το μεγαλύτερο μέρος των κεφαλαίων δαπανήθηκε σε μέτρα αντιστοίχισης προσόντων, θέσεων εργασίας και παροχής συμβουλών, καθώς και σε επαγγελματικό επαναπροσανατολισμό. Το ΕΤΠΠ, ωστόσο, προβλέπει και άλλα μέτρα, όπως μη επιστρεπτές ενισχύσεις κινητικότητας, μέτρα υποστήριξης των μισθών και δράσεις που στοχεύουν ειδικές μειονεκτούσες ομάδες.

Υπήρξε αποτελεσματικό το ΕΤΠΠ έως τώρα;

Η επιπλέον βοήθεια, από άποψη οικονομικών και ανθρώπινων πόρων, η οποία κατέστη εφικτή μέσω του ΕΤΠΠ υπήρξε ένα «εξαιρετικά πολύτιμο συμπλήρωμα ως προς τις άλλες πηγές χρηματοδότησης», σύμφωνα με σημαντικούς παράγοντες που ενεπλάκησαν στη διαδικασία παροχής βοήθειας σε εργαζομένους που απολύθηκαν ως πλεονάζον προσωπικό σε δύο γνωστές περιπτώσεις αναδιάρθρωσης το 2009. Οι έρευνες του Eurofound ανέδειξαν τον ρόλο που διαδραμάτισε η χρηματοδότηση του ΕΤΠΠ στην επανένταξη των εργαζομένων που απολύθηκαν ως αποτέλεσμα αναδιάρθρωσης σε δύο επιχειρήσεις του κλάδου της κινητής τηλεφωνίας – την BenQ στη Γερμανία και την Perlos στη Φινλανδία. Σύμφωνα με την έρευνα, βασικό στοιχείο της επιτυχίας του ταμείου όσον αφορά την ενίσχυση των εθνικών και περιφερειακών προσπαθειών ήταν ο επιπλέον χρόνος που παρέσχε για κατάρτιση και για πιο εξατομικευμένη και σε βάθος βοήθεια, ιδίως για τις πλέον ευάλωτες ομάδες εργαζομένων. Συνολικά, τουλάχιστον στις συγκεκριμένες περιπτώσεις, το ΕΤΠΠ φαίνεται να είχε σημαντικό αντίκτυπο στην απασχολησιμότητα και στην ευημερία των εργαζομένων που απολύθηκαν ως πλεονάζον προσωπικό.

Δύο διαφορετικά μοντέλα βοήθειας για τους εργαζομένους που απολύονται ως πλεονάζον προσωπικό εφαρμόζονται στη Γερμανία και στη Φινλανδία: η εταιρεία μεταβίβασης και η αλλαγή κέντρου ασφάλισης. Και τα δύο είναι καλά αναπτυγμένα. Ωστόσο, στη γερμανική περίπτωση, το κανονικό μοντέλο εταιρείας μεταβίβασης δεν περιελάμβανε την εξαιρετικά εξατομικευμένη βοήθεια και κατάρτιση των εν λόγω εργαζομένων, καθώς και την υποστήριξη ομάδας ομοτίμων, που περιλαμβάνονταν στο πακέτο του ΕΤΠΠ. Επίσης, τόσο στη γερμανική όσο και στη φινλανδική περίπτωση, η βοήθεια του ΕΤΠΠ επέτρεψε σε συμπράξεις παροχής κατάρτισης να εκπονήσουν αναλυτικότερες αξιολογήσεις των απαιτήσεων της αγοράς εργασίας και ανέπτυξε την παροχή προσαρμοσμένης κατάρτισης, η οποία έχει περισσότερες πιθανότητες να οδηγήσει σε θετικά αποτελέσματα όσον αφορά την εξεύρεση εργασίας. Στη Φινλανδία, λόγω δημοσιονομικών περιορισμών που επέβαλε η κυβέρνηση, η πρόσληψη επιπλέον προσωπικού υποστήριξης για την παροχή βοήθειας στους εργαζομένους είναι προβληματική. Ωστόσο, η χρηματοδότηση του ΕΤΠΠ επέτρεψε την πρόσληψη περισσότερων υπαλλήλων υποστήριξης, και το τοπικό κέντρο απασχόλησης μπόρεσε να λάβει βοήθεια από πρόσθετους συμβούλους, έναν εξειδικευμένο στην εργασιακή ψυχολογία και έναν επικεφαλής ομάδας.

Ένας ακόμη περιορισμός τόσο του γερμανικού όσο και του φινλανδικού παραδοσιακού μοντέλου είναι ότι συχνά στερούνται χρόνου και οικονομικών πόρων. Αυτό συνεπάγεται προβλήματα για τους εργαζομένους εκείνους που χρειάζονται περισσότερο βοήθεια, καθώς χρειάζονται περισσότερη σε βάθος παρέμβαση, παροχή συμβουλών και κατάρτιση για να μπορέσουν να εισέλθουν εκ νέου στην αγορά εργασίας. Στην περίπτωση τόσο της BenQ όσο και της Perlos, οι ερωτηθέντες για την περιπτώσιολογική μελέτη –*Added value of the European Globalisation adjustment Fund: A comparison of experiences in Germany and Finland* (Προστιθέμενη αξία του Ευρωπαϊκού Ταμείου Προσαρμογής στην Παγκοσμιοποίηση: Σύγκριση των εμπειριών στη Γερμανία και στη Φινλανδία)– έκριναν ότι το όφελος της παρέμβασης του ΕΤΠΠ ήταν μάλλον οι επιπλέον πόροι και το προσωπικό που κινητοποιήθηκαν για την παροχή βοήθειας στους εργαζομένους παρά η δημιουργία νέων τύπων σχεδίων υποστήριξης. Επίσης, σε αμφότερες τις περιπτώσεις, οι ερωτηθέντες έκριναν ότι, από την πρόσθετη στήριξη της χρηματοδότησης του ΕΤΠΠ, επωφελήθηκαν οι πλέον ευάλωτες ομάδες επηρεαζόμενων εργαζόμενων, ήτοι οι μεγαλύτεροι σε ηλικία, εκείνοι με χαμηλό επίπεδο δεξιοτήτων και οι γυναίκες (κυρίως οι ανύπαντρες μητέρες). Στις απαντήσεις τους, οι εργαζόμενοι σε αμφότερες τις επιχειρήσεις ανέφεραν ότι εκτίμησαν ιδιαίτερα την πιο έντονη και εξατομικευμένη στήριξη που τους παρασχέθηκε με τη μορφή νέων συμβούλων.

ΑΠΟΚΡΙΣΗ ΣΤΗΝ ΥΦΕΣΗ

Οι αποκρίσεις των κρατών μελών

Καθώς οι συνέπειες της κρίσης γίνονταν αισθητές σε ολόκληρη την Ευρώπη, οι εθνικές και οι περιφερειακές κυβερνήσεις των κρατών μελών αποκρίθηκαν θέτοντας σε εφαρμογή συνολικές δέσμες μέτρων κατά της κρίσης. Βασικό στοιχείο σε πολλές από αυτές τις δέσμες μέτρων είναι η στήριξη και η παροχή βοήθειας σε επιχειρήσεις και εργαζομένους που αντιμετωπίζουν την πρόκληση της μείωσης της ζήτησης και, ως εκ τούτου, μια αγορά εργασίας σε κρίση.

Εφαρμόζοντας ένα ευρύ φάσμα μέτρων, τα κράτη μέλη έδωσαν τη μάχη σε πολλά μέτωπα επιδιώκοντας να προστατεύσουν τις θέσεις απασχόλησης, να αντιμετωπίσουν τις συνέπειες της ανεργίας και να μετριάσουν τον αντίκτυπο της όταν αυτή ήταν αναπόφευκτη και, μακροπρόθεσμα, επιδιώκοντας να διατηρήσουν την απασχολησιμότητα και να διαφυλάξουν τις προϋποθέσεις αύξησης των θέσεων απασχόλησης.

Μείωση του χρόνου εργασίας

Ένα από τα σημαντικότερα μέτρα τα οποία θέσπισαν οι κυβερνήσεις, ή σε μερικές περιπτώσεις επέκτειναν, είναι η εργασία μειωμένου χρόνου με οικονομική στήριξη. Ως απόκριση στη μείωση της ζήτησης, και ως εκ τούτου της παραγωγής, οι εργοδότες μείωσαν τις ώρες εργασίας –και την αμοιβή– των υπαλλήλων τους (συχνά στο πλαίσιο συλλογικών συμβάσεων εργασίας), τους δε μισθούς των υπαλλήλων συμπλήρωσε προσωρινή κρατική βοήθεια. Τέτοιου είδους σχέδια αφενός προστατεύουν τους υπαλλήλους κατά σοβαρών απωλειών εισοδήματος και, αφετέρου, επιτρέπουν στις επιχειρήσεις να διατηρήσουν τους εξειδικευμένους εργαζόμενους με μειωμένο κόστος για την επιχείρηση. Ωστόσο,

λαμβάνοντας υπόψη τις μεγάλες διαφορές στους εθνικούς εργατικούς νόμους και στα καθεστάτα συλλογικών διαπραγματεύσεων στην Ευρώπη, η έκταση στην οποία εθνικές κυβερνήσεις και επιχειρήσεις συνεργάστηκαν για τη διευκόλυνση της εργασίας μειωμένου χρόνου κατά τη διάρκεια της κρίσης παρουσίασε διακυμάνσεις.

Φρένο στην αυτοκινητοβιομηχανία λόγω της κρίσης

Ο κλάδος της αυτοκινητοβιομηχανίας είναι ζωτικής σημασίας εργοδότης, καθώς απασχολεί περισσότερα από 2,2 εκατομμύρια άτομα στην Ευρώπη και σχεδόν 10 εκατομμύρια άτομα σε δραστηριότητες της αλυσίδας εφοδιασμού, αντιπροσωπεύοντας σχεδόν το ένα τρίτο του συνόλου των θέσεων απασχόλησης στη μεταποίηση στην Ευρώπη. Ωστόσο, η συνεχιζόμενη ύφεση έπληξε σοβαρά τον κλάδο: η πτώση των πωλήσεων τους πρώτους τέσσερις μήνες του 2009 κατά περίπου 15% στην ΕΕ των 15 και κατά 21% στα ΝΚΜ προκάλεσε απανωτά σοκ στον κλάδο, απειλώντας αναρίθμητες θέσεις απασχόλησης. Για παράδειγμα, στα μέσα Φεβρουαρίου, η General Motors ανακοίνωσε την περικοπή 47.000 θέσεων απασχόλησης, ενώ τον Μάρτιο η Volkswagen ανακοίνωσε την κατάργηση όλων των προσωρινών θέσεων απασχόλησης (16.500) στις ανά τον κόσμο μονάδες της.

Το 2009, οι έρευνες του Eurofound εξέτασαν τις εξελίξεις στον κλάδο, τον τρόπο με τον οποίο η αυτοκινητοβιομηχανία αποκρίθηκε στην οικονομική κρίση και τις πολιτικές αποκρίσεις που αναπτύχθηκαν σε εθνικό και σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Πολλές εθνικές κυβερνήσεις παρενέβησαν για να παράσχουν έκτακτα δάνεια και να αυξήσουν τη ζήτηση, θεσπίζοντας, για παράδειγμα, σχέδια απόσυρσης παλαιών αυτοκινήτων, τα οποία ανταμείβουν τον αγοραστή ενός καινούριου αυτοκινήτου με κάποιο χρηματικό κίνητρο. Παρότι το μέτρο αυτό τόνωσε τη ζήτηση των καταναλωτών στη Γερμανία, παρόμοια σχέδια σε άλλες χώρες δεν είχαν τον ίδιο αντίκτυπο. Τα σχέδια εργασίας μειωμένου χρόνου διέσωσαν θέσεις απασχόλησης, τουλάχιστον βραχυπρόθεσμα, με τη χορήγηση από το κράτος ενός συμπληρώματος μισθού για την αντιστάθμιση της μείωσης των αμοιβών και την εξασφάλιση της συνέχισης της καταβολής των εισφορών κοινωνικής ασφάλισης.

Πρωτοβουλίες σε επίπεδο επιχείρησης

Σε μερικές χώρες, επιχειρήσεις ανέπτυξαν δικές τους πρωτοβουλίες για τη διατήρηση του προσωπικού ενόψει της πτώσης της ζήτησης. Σε αυτές περιλαμβάνονται προσωρινές διακοπές της παραγωγής σε συνδυασμό με άδεια άνευ αποδοχών για τους υπαλλήλους, προσωρινές απολύσεις, πάγωμα μισθών και περικοπές αμοιβών. Σε ορισμένες περιπτώσεις –Bentley Motors στο Ηνωμένο Βασίλειο, Toyota στο Ηνωμένο Βασίλειο, Volvo στη Σουηδία και Opel στην Πολωνία– παρέχεται στο εργατικό δυναμικό δυνατότητα κατάρτισης κατά τις διακοπές παραγωγής ή την εργασία μειωμένου χρόνου, είτε για τη βελτίωση των δεξιοτήτων είτε για την καλύτερη προετοιμασία τους σε περίπτωση ενδεχόμενης απόλυσης. Δεν είναι ακόμη βέβαιο κατά πόσον τα μέτρα αυτά θα μπορέσουν να υποστηρίξουν τον κλάδο της αυτοκινητοβιομηχανίας έως ότου βελτιωθεί και πάλι το γενικότερο οικονομικό κλίμα. Από τον Ιούλιο του 2009, τα στοιχεία φαίνεται να δείχνουν ότι θα πραγματοποιηθούν περισσότερες συγχωνεύσεις και ότι θα κλείσουν περισσότερες επιχειρήσεις.

Για περισσότερες πληροφορίες, βλέπε *Recent restructuring trends and policies in the automotive sector* (Πρόσφατες τάσεις αναδιάρθρωσης και πολιτικές στον κλάδο της αυτοκινητοβιομηχανίας).

Στη Γερμανία, το προϋπάρχον ομοσπονδιακό σύστημα Kurzarbeit παρέχει στήριξη χρηματοδοτούμενη από το κράτος σε επιχειρήσεις που καταφεύγουν στην εργασία μειωμένου χρόνου. Όταν οι ανάγκες μιας επιχείρησης για ευελιξία του χρόνου εργασίας επεκτείνονται πέρα από –ή εξαντλούν– τα συλλογικώς συμφωνηθέντα, η επιχείρηση μπορεί να ζητήσει ομοσπονδιακά κεφάλαια. Στο διάστημα από τον Οκτώβριο έως τον Δεκέμβριο του 2008, ο αριθμός των εργαζομένων που επωφελήθηκαν δυνητικά των πληρωμών του ταμείου υπερπενταπλασιάστηκε. Τον Μάρτιο του 2009, περίπου 1,1 εκατομμύρια γερμανοί εργαζόμενοι εργάζονταν με μειωμένο επιδοτούμενο ωράριο. Σύμφωνα με ορισμένες εκτιμήσεις, χωρίς το συγκεκριμένο μέτρο πολιτικής, περισσότεροι από 350.000 γερμανοί εργαζόμενοι θα είχαν απολυθεί. Οποσδήποτε, λόγω των μέτρων τόνωσης της οικονομίας γενικά, η πτώση του ΑΕγχΠ στη Γερμανία δεν είχε ως αποτέλεσμα τη δυνητικά αναμενόμενη μείωση της απασχόλησης. Το ΑΕγχΠ της Γερμανίας μειώθηκε κατά 6,7% στο διάστημα μεταξύ του πρώτου τριμήνου του 2008 και του πρώτου τριμήνου του 2009, ενώ το ΑΕγχΠ στην Ισπανία

μειώθηκε κατά λιγότερο από το ήμισυ του ποσοστού αυτού – μόνον κατά 3%. Ωστόσο, ενώ η απασχόληση κατά το διάστημα αυτό αυξήθηκε ελαφρώς στη Γερμανία –κατά 0,4%– στην Ισπανία μειώθηκε κατά 6,3%.

Μια παρόμοια παρέμβαση –μερική ανεργία (*chômage partiel*)– συνέβαλε στη διαφύλαξη θέσεων απασχόλησης στη Γαλλία, ιδίως στον κλάδο της αυτοκινητοβιομηχανίας, όπου ο αριθμός των επιχειρήσεων που υπέβαλαν αίτηση χρηματοδότησης στο πλαίσιο του σχεδίου αυξήθηκε σημαντικά. Βάσει του γαλλικού σχεδίου, σε περιπτώσεις εξαιρετικών οικονομικών δυσκολιών, χρησιμοποιούνται κρατικά κεφάλαια για να καλύψουν 60% των ελάχιστων ημερομισθίων σε περιόδους κατά τις οποίες το προσωπικό απολύεται προσωρινά. Παρόμοια σχέδια εφαρμόστηκαν στις Κάτω Χώρες και στην Αυστρία. Στο Ηνωμένο Βασίλειο, όπου η συλλογικές διαπραγματεύσεις είναι σε μεγάλο βαθμό αποκεντρωμένες, τα μέτρα για τη μείωση του χρόνου εργασίας εν όψει της ύφεσης ήταν σε μεγάλο βαθμό αποτέλεσμα διαπραγματεύσεων σε επίπεδο επιχείρησης, μεταξύ της διοίκησης και των συνδικαλιστικών οργανώσεων. Δεν υπάρχει κανένα πρόγραμμα σε επίπεδο κράτους το οποίο να βοηθά τους εργοδότες να διατηρήσουν τους υπαλλήλους τους μέσω της χρήσης εργασίας μειωμένου χρόνου.

Κατά τα φαινόμενα, οι χώρες οι οποίες εφάρμοσαν ενεργά τέτοιου είδους μέτρα, όπως η ευελιξία του ωραρίου εργασίας, η εργασία μειωμένου χρόνου και οι προσωρινές απολύσεις, μπόρεσαν πράγματι να μειώσουν την έκταση των απολύσεων πλεονάζοντος προσωπικού. Για παράδειγμα, στην Αυστρία, στη Γαλλία, στη Γερμανία και στις Κάτω Χώρες, οι οποίες χρησιμοποίησαν συνδυασμούς των ως άνω μέτρων, η αύξηση της ανεργίας υπήρξε πολύ λιγότερο έντονη από ό,τι σε πολλά άλλα κράτη μέλη. Ωστόσο, τα θετικά αυτά αποτελέσματα ενδέχεται να μην αντέξουν στον χρόνο εάν η αγορά απασχόλησης δεν καταφέρει να ανακάμψει. Υπάρχει πραγματικός κίνδυνος ταχείας αύξησης των επιπέδων ανεργίας ακόμη και σε χώρες όπως η Γαλλία και η Γερμανία, στις οποίες ο κλάδος της μεταποίησης κατάφερε έως τώρα να αποφύγει αναδιαρθρώσεις ευρείας κλίμακας λόγω της ύφεσης.

Μείωση του κόστους εργασίας

Η εξασφάλιση της μείωσης του κόστους εργασίας μπορεί προφανώς να βοηθήσει την οικονομική κατάσταση των επιχειρήσεων σε περίοδο κρίσης. Σε αρκετά κράτη μέλη, οι κυβερνήσεις μείωσαν ή ανέβαλαν την καταβολή του κόστους εργασίας που δεν αφορά τους μισθούς – κυρίως τους φόρους και τις εισφορές που καταβάλλονται από τους εργοδότες. Στη Γερμανία, για παράδειγμα, οι εισφορές των εργοδοτών για την ασφάλιση ανεργίας μειώθηκαν σε 2,8% για το 2009 και το 2010. Σε μερικές χώρες, συγκεκριμένες ομάδες εργαζομένων ή επιχειρήσεις σε συγκεκριμένους κλάδους καταβάλλουν μειωμένες εισφορές κοινωνικών ασφαλίσεων. Στην Τσεχική Δημοκρατία, στην Ουγγαρία και στην Πορτογαλία, για παράδειγμα, η κυβέρνηση ενθαρρύνει τις επιχειρήσεις να προσλαμβάνουν μεγαλύτερους σε ηλικία εργαζόμενους μέσω της μείωσης ή της απαλλαγής τους από τις εισφορές κοινωνικής ασφάλισης, όπως η ασφάλιση υγείας. Στο μεταξύ, στην Ισπανία, η κυβέρνηση ανέβαλε την καταβολή των εργοδοτικών εισφορών στους κλάδους των αεροπορικών και οδικών μεταφορών.

Μέτρα σε επίπεδο επιχείρησης

Στη διάρκεια του 2008 και του 2009, επιχειρήσεις σε διάφορους τομείς έλαβαν οι ίδιες μέτρα, χωρίς κρατική υποστήριξη, για να προσαρμόσουν τον χρόνο εργασίας και να μειώσουν το κόστος της εργασίας. Χρησιμοποιήθηκαν διάφορα μέτρα για την εφαρμογή τους: διακοπές της παραγωγής, υποχρέωση λήψης ετήσιας άδειας, μείωση του εβδομαδιαίου ή του ημερήσιου χρόνου εργασίας, βελτίωση της χρήσης των λογαριασμών χρόνου εργασίας, εκ περιτροπής άδειες, και άδειες άνευ αποδοχών. Επιπλέον, οι αμοιβές μειώθηκαν σε πολλές περιπτώσεις – σε ποσοστά έως και 10% ή 20%. Στην πράξη, οι επιχειρήσεις θέσπισαν συνδυασμούς μέτρων, συνήθως κατόπιν διαβούλευσης με συνδικαλιστικές οργανώσεις και συμβούλια εργαζομένων.

Λόγω του χρόνου κορύφωσης της ύφεσης, στο τέλος του 2008 και στις αρχές του 2009, ορισμένες επιχειρήσεις εκμεταλλεύθηκαν την περίοδο των διακοπών στο τέλος του έτους. Οι διακοπές παραγωγής και το κλείσιμο των επιχειρήσεων τον Δεκέμβριο του 2008 και τον Ιανουάριο του 2009 διήρκησαν συχνά έως και τέσσερις εβδομάδες. Αυτό συνεχίστηκε κατά το πρώτο εξάμηνο του 2009, καθώς ορισμένες επιχειρήσεις επέλεξαν να εφαρμόσουν διακοπές παραγωγής ή μειωμένες βάρδιες. Γενικά, η πρώτη αντίδραση των επιχειρήσεων στις περιόδους απραξίας συνεπεία της

πτώσης της ζήτησης ήταν η μείωση των υπολοίπων μη πληρωμένου χρόνου εργασίας των εργαζομένων προτείνοντάς τους να αξιοποιήσουν τα δικαιώματά τους σε χρόνο άδειας.

Περικοπή αμοιβών για τη διάσωση θέσεων εργασίας

Για την αποφυγή των απολύσεων, πολλοί εργοδότες συμφώνησαν με τους εκπροσώπους των εργαζομένων πάγωμα μισθών ή περικοπές αμοιβών. Σε πολλές περιπτώσεις, οι περικοπές αμοιβών δεν εφαρμόστηκαν ομοιόμορφα σε όλους τους υπαλλήλους, αλλά ανάλογα με κλίμακες εισοδήματος, για παράδειγμα, πάγωμα μισθών για υπαλλήλους με χαμηλό εισόδημα, μέτριες περικοπές αμοιβών για υπαλλήλους με μέσο εισόδημα και μεγαλύτερες περικοπές αμοιβών και μη καταβολή πριμ για τα διοικητικά στελέχη. Συνήθως, αυτά τα μέτρα διάσωσης θέσεων απασχόλησης θεσπίστηκαν σε συνδυασμό με άλλα μέτρα παρά ως αυτοτελείς πρωτοβουλίες. Για παράδειγμα, τον Ιανουάριο του 2009, ο κατασκευαστής ηλεκτρονικών ειδών Sony ανακάλεσε τις διαδικασίες απόλυσης πλεονάζοντος προσωπικού και δεσμεύθηκε να διατηρήσει σε λειτουργία τη μονάδα του στη Βαρκελώνη έως το 2010 με αντάλλαγμα το πάγωμα των αμοιβών και την αύξηση των ωρών εργασίας. Επίσης, οι πιλότοι της Czech Airlines συμφώνησαν σε μείωση των αμοιβών τους κατά 6,5% προκειμένου να διασωθούν 200 θέσεις εργασίας, ενώ μια καινοφανής συμφωνία περικοπής του κόστους επιτεύχθηκε μεταξύ της ιρλανδικής αεροπορικής εταιρείας Aer Lingus και της κορυφαίας ιρλανδικής συνδικαλιστικής οργάνωσης SIPTU. Βάσει της συμφωνίας, 850 εργαζόμενοι επωφελήθηκαν της δυνατότητας «αποχώρησης και επιστροφής», στο πλαίσιο της οποίας καταβλήθηκε ένα ελκυστικό πακέτο αποζημίωσης και οι εργαζόμενοι επέστρεψαν σε καθήκοντα που καθορίστηκαν εκ νέου με χαμηλότερη αμοιβή και λιγότερο ευνοϊκές συνθήκες απασχόλησης.

Εναλλακτικά, άλλες επιχειρήσεις θέσπισαν ή επέκτειναν τη χρήση των λογαριασμών χρόνου εργασίας, ιδίως στη Γερμανία. Έτσι, μπορεί να ζητηθεί από τους εργαζομένους να πάρουν άδεια για τις υπερωρίες που έχουν ήδη συσσωρεύσει: οι εργαζόμενοι επωφελούνται χρόνου άδειας χωρίς να χρειασθεί να χρησιμοποιήσουν την ετήσια άδειά τους, ενώ η επιχείρηση αποφεύγει να καταβάλει υψηλότερες αποζημιώσεις για τις υπερωρίες. Εναλλακτικά, μπορεί να ζητηθεί από τους εργαζομένους να πάρουν άδεια τώρα και να εργασθούν περισσότερες ώρες αργότερα, όταν προβλέπεται ότι η ζήτηση για τα προϊόντα της επιχείρησης θα έχει ανακάμψει.

Για να αποφευχθούν απολύσεις κατά την παρούσα πτώση της ζήτησης (όταν δεν είναι πλέον εφικτό να χρησιμοποιηθούν τα δικαιώματα άδειας ή υπερωριών), πολλές ευρωπαϊκές επιχειρήσεις έθεσαν τους υπαλλήλους τους σε καθεστώς εργασίας μειωμένου χρόνου ή θέσπισαν προσωρινές απολύσεις. Για τους υπαλλήλους αυτό παρέχει τουλάχιστον μια προσωρινή εγγύηση ότι δεν θα απολυθούν ως πλεονάζον προσωπικό, ακόμη και εάν η μείωση των ωρών εργασίας συνεπάγεται μείωση της αμοιβής τους. Για τους εργοδότες αυξάνει την εσωτερική ευελιξία τους μειώνοντας το κόστος εργασίας, διατηρώντας παράλληλα την πρόσβασή τους σε εργαζομένους, δεξιότητες και προσόντα για την προβλεπόμενη ανάκαμψη.

Τον Μάρτιο του 2009, οι εργαζόμενοι στον σουηδό κατασκευαστή εμπορικών οχημάτων Scania συμφώνησαν σε προσωρινές απολύσεις με αντάλλαγμα εγγύηση απασχόλησης για διάστημα έξι μηνών μετά τη συμφωνία. Η συμφωνία συνεπαγόταν επίσης τη μείωση κατά 20% του χρόνου εργασίας και κατά 10% της αμοιβής, περικοπές στο επίδομα αδειάς και πάγωμα στις αυξήσεις των μισθών κατά τη διάρκεια του έτους.

Κατά τα φαινόμενα, η εφαρμογή της εργασίας μειωμένου χρόνου ή των προσωρινών απολύσεων ξεκίνησε τον Ιανουάριο του 2009, με ένα δεύτερο κύμα τον Απρίλιο-Μάιο του 2009. Γενικά, οι επιχειρήσεις το αντιλήφθηκαν ως προσωρινό μέτρο, το οποίο θα ίσχυε για διάστημα μερικών εβδομάδων ή μερικών μηνών. Μερικές επιχειρήσεις επέκτειναν αργότερα την περίοδο ισχύος του. Ωστόσο, μερικές άλλες επιχειρήσεις ανακάλυψαν ότι η σχεδιαζόμενη

1,6 εκατομμύρια

άνθρωποι επισκέφθηκαν
πέρυσι τον δικτυακό
τόπο του
Eurofound

μείωση των ωρών εργασίας αποδείχθηκε περιττή: για παράδειγμα, η Skoda στην Τσεχική Δημοκρατία επωφελήθηκε από την αύξηση της ζήτησης λόγω του γερμανικού προγράμματος απόσυρσης παλαιών αυτοκινήτων.

Μια εθνική έρευνα η οποία διενεργήθηκε στη Γερμανία στα τέλη του 2009 διαπίστωσε ότι, παρά το γεγονός ότι η οικονομική κρίση επηρέασε τις περισσότερες επιχειρήσεις, μόνον μια μικρή μειονότητα είχε απολύσει προσωπικό. Οι λογαριασμοί χρόνου εργασίας ήταν το πιο διαδεδομένο μέτρο που χρησιμοποιήθηκε για τη μείωση του πραγματικού χρόνου εργασίας και την προστασία των επιχειρήσεων κατά της πτώσης της ζήτησης. Συνολικά, 30% των επιχειρήσεων στη Γερμανία χρησιμοποίησε τους λογαριασμούς χρόνου εργασίας με τη μορφή είτε μείωσης των ωρών που αποταμιεύονταν στους ατομικούς λογαριασμούς είτε πίστωσης χρόνου εργασίας, ο οποίος θα πρέπει να παρασχεθεί από τους εργαζομένους στο μέλλον, όταν η επιχειρηματική δραστηριότητα ανακάμψει. Το δεύτερο πιο διαδεδομένο μέτρο ήταν η εργασία μειωμένου χρόνου, το οποίο εφάρμοσε 20% των επιχειρήσεων.

Άλλες επιχειρήσεις –κυρίως σε κλάδους παροχής υπηρεσιών όπως οι τράπεζες ή η παροχή επιχειρηματικών συμβουλών– θέσπισαν μεγαλύτερης διάρκειας μείωση του χρόνου εργασίας με τη μορφή διακοπών της σταδιοδρομίας ή αδειών άνευ αποδοχών. Για παράδειγμα, ο χρηματοπιστωτικός όμιλος BBVA θέσπισε ένα σύνολο μέτρων περικοπής του κόστους τον Μάιο του 2009 (τα οποία είχαν επίσης ως στόχο να βοηθήσουν τους υπαλλήλους να συνδυάσουν την επαγγελματική και την οικογενειακή ζωή και να τους παράσχουν μεγαλύτερη ευελιξία). Στα εν λόγω μέτρα περιλαμβάνονταν η δυνατότητα λήψης άδειας για διάστημα τριών έως πέντε ετών για την επιδίωξη προσωπικών ή επαγγελματικών σχεδίων, με καταβολή του 30% του ετήσιου μισθού συν τα επιδόματα υγειονομικής περίθαλψης και με εγγυημένη μια θέση απασχόλησης στη λήξη της περιόδου αυτής.

ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΡΓΑΣΙΑ

Αντιμέτωπα με συνθήκες μαζικής ανεργίας, τα κράτη μέλη κατέβαλαν ιδιαίτερες προσπάθειες για την επανένταξη των ανέργων στην αγορά εργασίας. Ένας τρόπος διευκόλυνσης της επανένταξης είναι η παροχή υπηρεσιών για αντιστοίχιση προσόντων και θέσεων απασχόλησης, η παροχή συμβουλών και η επαγγελματική καθοδήγηση.

Αρκετά κράτη μέλη επιδίωξαν να προσαρμόσουν τις δημόσιες υπηρεσίες απασχόλησης στην αυξημένη ζήτηση που προέκυψε λόγω των απωλειών θέσεων απασχόλησης κατά την ύφεση. Αυτό μπορεί να περιλαμβάνει την πρόσληψη πρόσθετου προσωπικού για την αντιμετώπιση της αυξημένης ζήτησης, την κατάρτιση του υφιστάμενου προσωπικού, την επέκταση της περιόδου παροχής συμβουλών ή τη σύνδεσή της με άλλους παρόχους υπηρεσιών αγοράς εργασίας.

Χρυσώνοντας το χάπι της αναδιάρθρωσης

Η αναδιάρθρωση, ανεξάρτητα από το κατά πόσον πραγματοποιείται λόγω της χρηματοπιστωτικής κρίσης ή ως αποτέλεσμα συγχώνευσης επιχειρήσεων, αποτελεί τραυματική εμπειρία για τους μεμονωμένους εργαζομένους και μπορεί να έχει βαθιές οικονομικές συνέπειες στην τοπική περιοχή. Ωστόσο, σε ολόκληρη την Ευρώπη, οι επιχειρήσεις κατέβαλαν σημαντικές προσπάθειες –συχνά σε συνεργασία με τους εκπροσώπους των εργαζομένων και τις δημόσιες αρχές– για να ελαχιστοποιηθούν οι συνέπειες των απωλειών θέσεων απασχόλησης. Σε αυτές περιλαμβάνονται η παροχή βοήθειας στους εργαζομένους προκειμένου να διατηρήσουν ή να βρουν νέες θέσεις εργασίας, και η διαβούλευση μαζί τους σχετικά με τον καλύτερο τρόπο επίτευξης μακροπρόθεσμων στόχων. Το 2009, το Eurofound εξέτασε σε βάθος ορισμένες περιπτώσεις αναδιάρθρωσης επιχειρήσεων προκειμένου να αναλύσει τις ορθές πρακτικές σε περίπτωση αναδιάρθρωσης – σε σχέση με την παρούσα κρίση ή μη. Διαπίστωσε ότι η διαβούλευση είναι καθοριστικός παράγοντας για την ελαχιστοποίηση των συνεπειών των απωλειών των θέσεων απασχόλησης. Επιπλέον, στα καλύτερα παραδείγματα περιπτώσεων, η συνεργατική διαβούλευση ενσωματώνεται στις διαδικασίες λειτουργίας της εταιρείας και λαμβάνει χώρα σε διαρκή βάση, ακόμη και όταν δεν τίθεται ζήτημα αναδιάρθρωσης.

Άλλη μελέτη διαπίστωσε ότι οι κοινωνικοί εταίροι διαδραμάτισαν καθοριστικό ρόλο για τον μετριασμό των αρνητικών συνεπειών της αναδιάρθρωσης. Τόσο στη Σουηδία όσο και στο Βέλγιο, δημιουργήθηκαν φορείς κοινωνικών εταίρων για τη βελτίωση των δυνατοτήτων των εργαζομένων που απολύθηκαν ως πλεονάζον προσωπικό να μεταπηδήσουν σε νέες, υψηλής ποιότητας θέσεις απασχόλησης. Την τελευταία δεκαετία, το σουηδικό Συμβούλιο υποστήριξης και παροχής συμβουλών σε απολυθέντες (TRR) στήριξε σχεδόν 160.000 υπαλλήλους σε 20.000 επιχειρήσεις-μέλη για την εξεύρεση απασχόλησης ή την έναρξη μιας νέας σταδιοδρομίας. Επιπλέον, στόχος του σχεδίου είναι να διασφαλίσει ότι οι συμμετέχοντες λαμβάνουν έως 70% του προηγούμενου μισθού τους. Η κοινή συμμετοχή τόσο των συνδικαλιστικών οργανώσεων όσο και των οργανώσεων των εργοδοτών θεωρείται καθοριστικός παράγοντας για την έως σήμερα επιτυχία του όσον αφορά την εξεύρεση νέων θέσεων εργασίας στους πελάτες του, με ποσοστά επιτυχίας που κυμαίνονται από 60% έως 70%. Επιπλέον, η διαδικασία είναι μακροχρόνια, καθώς η σχέση του πελάτη με το κέντρο κατάρτισης μπορεί να διαρκέσει έως πέντε χρόνια. Στο Βέλγιο, οι «μονάδες επαγγελματικού αναπροσανατολισμού» εμφάνισαν παρόμοια ποσοστά επιτυχίας με το σουηδικό TRR. Η τριμερής μονάδα, η οποία απαρτίζεται από εκπροσώπους των συνδικαλιστικών οργανώσεων, των εργοδοτών και της δημόσιας υπηρεσίας απασχόλησης, συστήνεται ως απόκριση σε μια συγκεκριμένη περίπτωση αναδιάρθρωσης και διαχειρίζεται τον προϋπολογισμό.

Δομές των κοινωνικών εταίρων στην Ισπανία και στην Ιταλία διαδραματίζουν διαφορετικό ρόλο, επιδιώκοντας να προλάβουν την αλλαγή προτού λάβει τη μορφή αναδιάρθρωσης της επιχείρησης και απολύσεων πλεονάζοντος προσωπικού. Ωστόσο, δεν φαίνεται να υπάρχουν παραδείγματα σχεδίων που αφενός επιδιώκουν να ελαχιστοποιήσουν τις απώλειες θέσεων απασχόλησης και, αφετέρου, να χειρίζονται εποικοδομητικά μια τέτοια κατάσταση.

Βλέπε *ERM case studies: Good practice in company restructuring* (Περιπτώσιολογικές μελέτες ERM: Ορθή πρακτική στην αναδιάρθρωση επιχειρήσεων) και *EMCC case studies – Joint social partner structures and restructuring: Comparing national approaches* (Περιπτώσιολογικές μελέτες EMCC – Κοινές δομές κοινωνικών εταίρων και αναδιάρθρωση: Σύγκριση εθνικών προσεγγίσεων).

Αρκετά κράτη μέλη θέσπισαν κίνητρα (ή διευρύναν το πεδίο εφαρμογής υφιστάμενων προγραμμάτων) για τις επιχειρήσεις, ώστε αυτές να δημιουργήσουν πρόσθετες θέσεις απασχόλησης, επιτρέποντας στους εργοδότες να επωφεληθούν του μειωμένου κόστους εργασίας (όπως περιγράφηκε ανωτέρω) ή παρέχοντάς τους επιδοτήσεις μισθών για νεοπροσληφθέντες υπαλλήλους. Αυτό σημαίνει ότι οι άνεργοι μπορούν να βοηθηθούν για να επιστρέψουν στην αγορά εργασίας, ενώ οι επιχειρήσεις διαθέτουν τους αναγκαίους πόρους σε προσωπικό για τη μελλοντική οικονομική ανάκαμψη.

Ο μακροπρόθεσμος ορίζοντας – μετριασμός του αντικτύπου της ανεργίας

Η πείρα από προηγούμενες περιόδους ύφεσης έχει δείξει ότι μεταξύ της μείωσης της παραγωγής και της μείωσης της απασχόλησης μεσολαβεί κάποιο χρονικό διάστημα. Ως εκ τούτου, μπορεί να αναμένεται ότι η κατάσταση της απασχόλησης θα επιδεινωθεί περαιτέρω, πιθανώς τα επόμενα τέσσερα ή πέντε έτη. Επομένως, είναι σαφές ότι η δημόσια στήριξη για τη διατήρηση και τη δημιουργία θέσεων απασχόλησης πρέπει να διατηρηθεί επίσης κατά την περίοδο της οικονομικής σταθεροποίησης. Πολλά κράτη μέλη προσάρμοσαν στις παρούσες συνθήκες τα σχέδιά τους για την οικονομική στήριξη των ανέργων: για παράδειγμα, καθιστώντας ελαστικότερα τα κριτήρια επιλεξιμότητας για τη χορήγηση επιδομάτων ανεργίας. Η στήριξη έλαβε επίσης τη μορφή επιδομάτων τέκνων, επιδομάτων στέγασης και φοιτητικών επιδομάτων για την υποβοήθηση εκείνων που αποκλείστηκαν από την αγορά εργασίας λόγω της ύφεσης. Ωστόσο, η βασική πρόκληση για πολλά κράτη μέλη θα είναι η εξεύρεση της κατάλληλης ισορροπίας μεταξύ αφενός της υποστήριξης ατόμων και επιχειρήσεων και, αφετέρου, της επιβάρυνσης του κρατικού προϋπολογισμού.

152 443

τυπωμένες εκδόσεις
διανεμήθηκαν και πολλές
άλλες δημοσιεύθηκαν
ηλεκτρονικά

Αναβάθμιση των δεξιοτήτων για τη μελλοντική ανάκαμψη – στήριξη της κατάρτισης στα κράτη μέλη

Στη διάρκεια της ύφεσης, αρκετές κυβερνήσεις υποστήριξαν μέτρα των επιχειρήσεων για την κατάρτιση των υπαλλήλων, παρέχοντας κίνητρα στις τελευταίες ώστε να υλοποιήσουν πρόσθετες δραστηριότητες κατάρτισης. Η στήριξη αυτή έλαβε τη μορφή παροχής συμβουλών σε επιχειρήσεις σχετικά με τον τρόπο διαχείρισης της εσωτερικής κατάρτισης ή με τον τρόπο αναζήτησης του καταλληλότερου εξωτερικού παρόχου κατάρτισης. Για παράδειγμα, στο Ηνωμένο Βασίλειο, το πρόγραμμα «Train to Gain» είναι μια κρατική υπηρεσία η οποία παρέχει συμβουλές για την αναβάθμιση των δεξιοτήτων των υπαλλήλων, ανοικτή σε επιχειρήσεις κάθε μεγέθους και από κάθε κλάδο. Από τον Ιανουάριο του 2009, η πρωτοβουλία επεκτάθηκε ώστε να συμπεριλάβει βραχυπρόθεσμη κατάρτιση σε τομείς που παράγουν ταχεία απόδοση για τις επιχειρήσεις, όπως η διαχείριση ροής διαθεσίμων και οι τεχνικές βελτίωσης της επιχειρηματικής δραστηριότητας. Σε αρκετές περιπτώσεις, η δημόσια στήριξη για κατάρτιση συνδέθηκε με εργασία μειωμένου χρόνου. Στην Αυστρία, στην Τσεχική Δημοκρατία, στη Γερμανία και στην Πολωνία, οι εργοδότες λαμβάνουν επιδότηση κατάρτισης –η οποία καλύπτει από 25% έως 80% του κόστους– εάν προσφέρουν στους υπαλλήλους μαθήματα κατάρτισης κατά τις ώρες που δεν εργάζονται λόγω απασχόλησης μειωμένου χρόνου. Άλλα μέτρα στήριξης περιλαμβάνουν την παροχή συμβουλών, οι οποίες θα ήταν διαφορετικά διαθέσιμες μόνον στους ανέργους, ή την παροχή οικονομικής στήριξης για κατάρτιση ή έξοδα προσωπικού.

Για τη διατήρηση ή την αύξηση των επενδύσεων σε κατάρτιση απαιτούνται επικεντρωμένα μέτρα. Για παράδειγμα, έρευνα που πραγματοποιήθηκε στο Ηνωμένο Βασίλειο δείχνει ότι 44% των επιχειρήσεων μείωσε τις επενδύσεις σε κατάρτιση λόγω της κρίσης. Ως απόκριση στον κίνδυνο ελλιπούς χρηματοδότησης της κατάρτισης, η κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου πρόβλεψε κεφάλαια ώστε να διασφαλίζεται ότι κάθε άτομο ηλικίας κάτω των 25 ετών που παραμένει άνεργο επί ένα έτος μπορεί είτε να παρακολουθήσει μαθήματα κατάρτισης είτε να εξασφαλίσει μια επιδοτούμενη θέση εργασίας.

Για περισσότερες πληροφορίες, βλέπε *Restructuring in recession – ERM report 2009, Sink or swim – recession and recovery in Europe* (Αναδιάρθρωση στην ύφεση – Έκθεση 2009 του ERM, Αποτυχία ή επιβίωση - ύφεση και ανάκαμψη στην Ευρώπη) και *Social dialogue and the recession* (Κοινωνικός διάλογος και ύφεση).

ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΔΙΑΛΟΓΟΣ ΕΝΩΣΕΙ ΤΗΣ ΥΦΕΣΗΣ

Συνεργασία στην κρίση

Ο αντίκτυπος της ύφεσης στον κοινωνικό διάλογο υπήρξε ανάμεικτος. Σε πολλές περιπτώσεις –τουλάχιστον προς το παρόν– συνένωσε τους κοινωνικούς εταίρους ώστε να εφαρμόσουν ρεαλιστικές, άμεσες αποκρίσεις. Ωστόσο, σε άλλα κράτη μέλη, και ιδίως σε εκείνα που προσπαθούν να εφαρμόσουν μέτρα λιτότητας λόγω ελλειμμάτων των εθνικών προϋπολογισμών, οι εντάσεις μεταξύ της εθνικής κυβέρνησης και, κυρίως, τις συνδικαλιστικές οργανώσεις του δημόσιου τομέα είχαν ως αποτέλεσμα συγκρούσεις.

Όπως προαναφέρθηκε, τα διάφορα σχέδια για τη μείωση του χρόνου εργασίας στηρίχθηκαν σε πολλές περιπτώσεις σε συμφωνίες που επιτεύχθηκαν μεταξύ εργοδοτών και συνδικαλιστικών οργανώσεων. Οι έρευνες του Eurofound σχετικά με τις εργασιακές σχέσεις το 2009 υποδεικνύουν πολλά παραδείγματα παραχωρήσεων κατόπιν διαπραγματεύσεων μεταξύ των κοινωνικών εταίρων.

Για παράδειγμα, στις 26 Μαΐου 2009, ο όμιλος Schaeffler, η συνδικαλιστική οργάνωση IG Metall και το συμβούλιο εργαζομένων του ομίλου υπέγραψαν συμφωνία η οποία βασίζεται στην περικοπή του κόστους εργασίας με αντάλλαγμα προσωρινές εγγυήσεις ασφάλειας της εργασίας, αποκλείοντας τις απολύσεις πλεονάζοντος προσωπικού από την

επιχείρηση έως τις 30 Ιουνίου 2010, υπό τον όρο ότι η μείωση του κόστους εργασίας θα επιτευχθεί μέσω ενός από κοινού συμφωνηθέντος συνόλου μέτρων, συμπεριλαμβανομένης της μείωσης του χρόνου εργασίας με αναπροσαρμογή των ημερομίσθιων και των μισθών και περαιτέρω χρήση της εργασίας μειωμένου χρόνου. Σύμφωνα με τη διοίκηση, διακυβεύονταν και διασώθηκαν τουλάχιστον βραχυπρόθεσμα 220.000 θέσεις απασχόλησης.

Στον σουηδικό κλάδο της μεταποίησης, ο οποίος βρέθηκε αντιμέτωπος με την εξαιρετική πρόκληση της ύφεσης, η Ένωση Εργαζομένων στη Μεταλλουργία (IF Metall) και οι οργανώσεις των εργοδοτών πέτυχαν συμφωνία τον Μάρτιο του 2009 για τη μείωση των ωρών εργασίας. Βάσει της συμφωνίας, οι μισθοί μειώθηκαν επίσης αναλόγως. Ωστόσο, οι εργαζόμενοι λαμβάνουν τουλάχιστον 80% της κανονικής αμοιβής τους. Τοπικές συμφωνίες εξασφαλίζουν ότι οι εργαζόμενοι συμμετέχουν σε μη αμειβόμενη κατάρτιση για τη βελτίωση της απασχολησιμότητας και την αναβάθμιση των δεξιοτήτων τους. Στις αρχές του φθινοπώρου του 2009, είχαν υπογραφεί περίπου 500 τοπικές συμφωνίες που αφορούσαν περίπου 70.000 εργαζομένους, επρόκειτο δε να ακολουθήσουν και άλλες.

135 276

έγγραφα μεταφορτώθηκαν από τον δικτυακό τόπο του Eurofound (αύξηση κατά σχεδόν 28.000 από το 2008)

ΤΡΙΜΕΡΗΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ

Σε πολλές χώρες, οι κοινωνικοί εταίροι και οι εθνικές κυβερνήσεις συνεργάστηκαν σε τριμερές επίπεδο για την εκπόνηση μέτρων με στόχο τη μείωση των συνεπειών της ύφεσης. Τριμερής συμφωνία στην Εσθονία, η οποία επιτεύχθηκε τον Μάρτιο του 2009, πρότεινε μέτρα στους τομείς της διά βίου μάθησης, της κοινωνικής ασφάλισης και των ευέλικτων μορφών εργασίας, για παράδειγμα, συνδυασμός μερικής απασχόλησης και διά βίου μάθησης, και μετατόπιση μεγάλου μέρους της παροχής υπηρεσιών κοινωνικής ασφάλισης και αναζήτησης εργασίας σε ηλεκτρονικούς διαύλους για τη βελτίωση της εξυπηρέτησης.

Διαπραγματεύσεις παραχωρήσεων – αμοιβές έναντι θέσεων απασχόλησης

Καθώς πολλές επιχειρήσεις υφίστανται πιέσεις προκειμένου να μειώσουν σημαντικά το κόστος τους, οι εκπρόσωποι των εργαζομένων και οι συνδικαλιστικές οργανώσεις αντιμετωπίζουν το δυσάρεστο δίλημμα να συμφωνήσουν σε λιγότερο ευνοϊκούς όρους απασχόλησης για να συμβάλουν σε αυτήν τη μείωση του κόστους ή να διακινδυνεύσουν απολύσεις μέρους του εργατικού δυναμικού, μετεγκατάσταση ή ακόμη και κλείσιμο της επιχείρησης. Αυτές οι «διαπραγματεύσεις παραχωρήσεων» συνεπάγονται συχνά την αποδοχή περικοπών μισθών ή παγώματος μισθών από τους εκπροσώπους των εργαζομένων. Οι εκπρόσωποι των εργαζομένων μπορεί να συμφωνήσουν επίσης σε άλλα οπισθοδρομικά μέτρα, όπως αύξηση των ωρών εργασίας – χωρίς καμία συνοδευτική αύξηση της αμοιβής – με αντάλλαγμα κάποια μορφή εγγύησης της απασχόλησης από τη διοίκηση. Για παράδειγμα, η συνδικαλιστική οργάνωση DATE στην ολλανδική θυγατρική της διεθνούς εταιρείας ταχυμεταφορών TNT συμφώνησε σε περικοπές μισθών έως 15% με αντάλλαγμα εγγύηση απασχόλησης, η οποία αποκλείει τις απολύσεις για την επόμενη τριετία. Σύμφωνα με τις συνδικαλιστικές οργανώσεις, σε διαφορετική περίπτωση διακυβεύονταν 11.000 θέσεις απασχόλησης σε μια εξαιρετικά ανταγωνιστική αγορά.

Ωστόσο, οι συνδικαλιστικές οργανώσεις δεν είναι πάντοτε ικανοποιημένες με τις λύσεις που προσφέρουν μεγαλύτερη ευελιξία με αντάλλαγμα μεγαλύτερη ασφάλεια της απασχόλησης. Το πάγωμα των μισθών στη μονάδα κατασκευής αυτοκινήτων της SEAT στο Martorell, στην Ισπανία, εγκρίθηκε μόλις τον Μάρτιο του 2009, ύστερα από μακρές διαπραγματεύσεις για την επίλυση διαφορών μεταξύ των εμπλεκόμενων. Τον Απρίλιο συμφωνήθηκε μια εκτενέστερη δέσμη μέτρων περικοπής του κόστους μεταξύ της διοίκησης του γερμανού κατασκευαστή αυτοκινήτων Daimler και του συμβουλίου των εργαζομένων, η οποία θεωρείται ότι θα εξοικονομήσει περίπου 2 δισεκατομμύρια ευρώ. Ωστόσο, οι εγγυήσεις απασχόλησης που προσέφερε η Daimler ως αντάλλαγμα επικρίθηκαν από μερικά μέλη του συμβουλίου των εργαζομένων ως υπερβολικά περιορισμένες.

Μολονότι οι διαπραγματεύσεις παραχωρήσεων μπορούν να συμβάλουν στη διασφάλιση θέσεων απασχόλησης σε δύσκολες εποχές, για τους εκπροσώπους των εργαζομένων θεωρούνται επιτυχείς μόνον εάν εφαρμόζονται ως βραχυπρόθεσμη στρατηγική. Από τη φύση τους, οι παραχωρήσεις υπονομεύουν τον κύριο στόχο των συνδικαλιστικών

οργανώσεων, δηλαδή τη βελτίωση των συνθηκών απασχόλησης. Για να λειτουργήσουν προς όφελος των εργαζομένων οι διαπραγματεύσεις παραχωρήσεων, οι παραχωρήσεις πρέπει να εφαρμόζονται σε προσωρινή βάση και να στηρίζονται σε συγκεκριμένες προϋποθέσεις.

Στην Πολωνία, τον Ιούνιο του 2009, η κυβέρνηση δέχθηκε μια δέσμη μέτρων κατά της κρίσης τα οποία πρότειναν οι κοινωνικοί εταίροι, εγκρίνοντάς τα με τη μορφή δύο σχεδίων νόμου. Η δέσμη, η οποία εκλήφθηκε ευρέως ως αναβίωση του κοινωνικού διαλόγου, περιείχε 13 μέτρα, συμπεριλαμβανομένων της αύξησης του ελάχιστου μισθού, της επιδότησης της απασχόλησης ως εναλλακτικής λύσης στις απολύσεις, και της αύξησης των επιδομάτων κοινωνικής πρόνοιας για τους απολυθέντες εργαζόμενους.

Στο πλαίσιο σχεδίου για την αναθέρμανση της οικονομίας της χώρας και τη διατήρηση της αγοραστικής δύναμης των εργαζομένων, οι κοινωνικοί εταίροι στο Βέλγιο συμφώνησαν να παράσχουν στους υπαλλήλους τις λεγόμενες «οικολογικές επιταγές» (ecocheques), οι οποίες μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την αγορά φιλικών προς το περιβάλλον καταναλωτικών αγαθών. Η τριμερής διατομεακή συμφωνία, στο πλαίσιο της ίδιας πρωτοβουλίας, συμφώνησε την αύξηση της αξίας των ευρέως χρησιμοποιούμενων κουπονιών γευμάτων. Λόγω της αύξησης της ανεργίας στην Ισπανία, η κυβέρνηση αποφάσισε να αυξήσει τις επιδοτήσεις και να θεσπίσει μια δέσμη μέτρων για την προώθηση της απασχόλησης στον δημόσιο και στον ιδιωτικό τομέα, συμπεριλαμβανομένης της αύξησης των δημόσιων επενδύσεων σε υποδομές και κατασκευαστικά έργα.

Η ΑΛΛΗ ΟΨΗ ΤΟΥ ΝΟΜΙΣΜΑΤΟΣ – ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΣΤΙΣ ΕΡΓΑΣΙΑΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ

Οι συντονισμένες εργατικές κινητοποιήσεις αποτέλεσαν μάλλον την εξαίρεση παρά τον κανόνα κατά τη διάρκεια της κρίσης. Το γεγονός αυτό μπορεί να απηχεί ανησυχία σχετικά με τη σοβαρότητα της οικονομικής κατάστασης, η οποία μπορεί να έπεισε τους κοινωνικούς εταίρους ότι η προσαρμογή και η ευελιξία είναι σημαντικότερες για την επιβίωση. Η κατάρρευση μεγάλων και γνωστών επιχειρήσεων, όπως η General Motors (διεθνώς) και τα καταστήματα λιανικής πώλησης Woolworths (στο Ηνωμένο Βασίλειο και στη Γερμανία) –και η επακόλουθη αύξηση της ανεργίας– καθιστά ενδεχομένως πιθανότερο να επιλεγούν οι διαπραγματεύσεις αντί των εργατικών κινητοποιήσεων από τις συνδικαλιστικές οργανώσεις σε περίπτωση προτάσεων αναδιάρθρωσης.

Παρά το γεγονός ότι η κρίση είχε ως αποτέλεσμα σημαντική συνεργασία μεταξύ των συνδικαλιστικών οργανώσεων, των οργανώσεων εργοδοτών και των εθνικών κυβερνήσεων, η συνεχιζόμενη συρρίκνωση της οικονομίας και η έκταση πολλών από τις περικοπές που εφαρμόστηκαν για την καταπολέμησή της είχαν ως αποτέλεσμα διαμαρτυρίες, εργατικές κινητοποιήσεις και, σε ορισμένες περιπτώσεις, την κατάρρευση του κοινωνικού διαλόγου.

Σε μερικές χώρες, οι συνδικαλιστικές οργανώσεις αντιτάχθηκαν στα μέτρα της κυβέρνησης για την αντιμετώπιση της κρίσης. Τον Ιανουάριο του 2009, στη Λιθουανία, οι συνδικαλιστικές οργανώσεις διοργάνωσαν εθνική διαδήλωση διαμαρτυρίας κατά της κυβερνητικής πολιτικής. Ομοίως, στη Γαλλία, όλες οι μεγάλες συνδικαλιστικές οργανώσεις κήρυξαν εθνική απεργία διαμαρτυρίας τον ίδιο μήνα κατά της απόκρισης της κυβέρνησης στην κρίση.

Γενική απεργία στην Ιταλία τον Απρίλιο –την οποία κήρυξε η Γενική Συνομοσπονδία Ιταλών Εργαζομένων (CGIL) για να διαμαρτυρηθεί κατά της θεωρούμενης ανικανότητας της κυβέρνησης να αντιμετωπίσει την οικονομική κρίση– ανέδειξε τις εντάσεις μεταξύ των συνδικαλιστικών οργανώσεων, καθώς η CGIL διαφωνούσε με τη συμφωνία την οποία πέτυχε η κυβέρνηση με τους λοιπούς κοινωνικούς εταίρους για τη μεταρρύθμιση του συστήματος συλλογικών διαπραγματεύσεων.

Στην Ελλάδα, γενική απεργία ανέδειξε την επιδείνωση της οικονομικής κατάστασης της χώρας τον Απρίλιο, καθώς οι συνδικαλιστικές οργανώσεις διαμαρτύρονταν κατά της περιοριστικής δημοσιονομικής πολιτικής της ελληνικής κυβέρνησης. Τον Οκτώβριο, οι συνδικαλιστικές οργανώσεις του δημόσιου τομέα κήρυξαν γενική απεργία μίας ημέρας για τον νέο νόμο για τις αμοιβές στον δημόσιο τομέα.

Τον Μάιο, επτά συνδικαλιστικές οργανώσεις στο Λουξεμβούργο οργάνωσαν μεγάλη διαδήλωση ζητώντας εγγυήσεις για την απασχόληση και την αποφυγή οποιασδήποτε υποβάθμισης του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης του Λουξεμβούργου.

Στη Λιθουανία, η εθνική συνομοσπονδία συνδικαλιστικών οργανώσεων κήρυξε απεργία πείνας τον Ιούλιο διαμαρτυρούμενη κατά της περικοπής των μισθών των ήδη ανεπαρκώς αμειβόμενων υπαλλήλων του δημόσιου τομέα. Οι διαμαρτυρίες συνεχίστηκαν τον Οκτώβριο.

Το καλοκαίρι του 2009, ο κοινωνικός διάλογος θεωρήθηκε ότι κατέρρευσε επίσημα στην Ισπανία, παρά την από κοινού υπογραφή δήλωση με την οποία οι κοινωνικοί εταίροι και η κυβέρνηση αναγνώρισαν την κρίση που αντιμετώπιζε η ισπανική οικονομία και τη σημασία της. Όλα τα μέρη δεσμεύθηκαν να λάβουν μέτρα στο πλαίσιο του κοινωνικού διαλόγου για τη στήριξη της οικονομικής ανάπτυξης. Ωστόσο, η κυβέρνηση και οι συνδικαλιστικές οργανώσεις απέρριψαν τα βασικά μέτρα που πρότειναν οι εκπρόσωποι των εργοδοτών, δηλαδή τη μείωση των εισφορών κοινωνικής ασφάλισης των εργοδοτών και τη μετατόπιση προς πιο ευέλικτες συμβάσεις απασχόλησης.

Στην Εσθονία, τον Οκτώβριο, δύο συνδικαλιστικές οργανώσεις που εκπροσωπούν τους εργαζομένους στον κλάδο της υγειονομικής περίθαλψης διαδήλωσαν διαμαρτυρούμενες για το σχέδιο της κυβέρνησης να περικόψει τις δαπάνες υγειονομικής περίθαλψης, ισχυριζόμενες ότι οι περικοπές στους μισθούς θα οδηγήσουν τους εργαζομένους στον κλάδο της υγειονομικής περίθαλψης στη μετανάστευση.

Τον Δεκέμβριο του 2009, το ηλικίας 22 ετών σύστημα των κοινωνικών εταίρων της Ιρλανδίας θεωρήθηκε ότι ουσιαστικά κατέρρευσε όταν η κυβέρνηση ανακοίνωσε την αποτυχία των συνομιλιών με τις συνδικαλιστικές οργανώσεις του δημόσιου τομέα σχετικά με μια συμφωνημένη μέθοδο εξασφάλισης μείωσης 1 δισεκατομμυρίου ευρώ στο νομοσχέδιο για τις αμοιβές του δημόσιου τομέα.

Πολυεθνικές εταιρίες και συλλογικές διαπραγματεύσεις

Το 2009, το Eurofound εξέτασε τον ρόλο που διαδραματίζουν οι πολυεθνικές εταιρίες στις συλλογικές διαπραγματεύσεις. Καθώς είναι μεγάλοι εργοδότες, οι πρακτικές των πολυεθνικών εταιριών είναι καθοριστικής σημασίας για την κατανόηση της εξέλιξης των ποικίλων συστημάτων συλλογικών διαπραγματεύσεων της Ευρώπης: κατέχουν εξέχουσα θέση στην άσκηση πιέσεων για αλλαγή των εθνικών συστημάτων συλλογικών διαπραγματεύσεων, ζητώντας, μεταξύ άλλων, ευρύτερο πεδίο για τις διαπραγματεύσεις σε επίπεδο εταιρείας και μεγαλύτερη έμφαση στην ανταγωνιστικότητα. Επιπλέον, οι διεθνείς δομές τους οργάνωσης και διοίκησης –καθώς και η ικανότητά τους να μεταφέρουν θέσεις απασχόλησης σε άλλη χώρα– έχουν συνέπειες στη δομή, στα θέματα και στα αποτελέσματα των συλλογικών διαπραγματεύσεων. Επιπλέον, οι πολυεθνικές εταιρίες υπήρξαν γενικά πρωτοπόροι των συμφωνιών (συνήθως σε επίπεδο εταιρείας) που θεσπίζουν καθεστάτα μεταβλητών αμοιβών και ρυθμίσεις πιο ευέλικτου χρόνου εργασίας. Στις τοπικές διαπραγματεύσεις μοναδικού εργοδότη, οι πολυεθνικές εταιρίες κάνουν ευρεία χρήση διασυνοριακών συγκρίσεων κόστους και επιδόσεων (ιδίως με τις εργασίες χαμηλότερου κόστους στην Ανατολική Ευρώπη και στην Ασία) – ιδίως στον κλάδο της μεταποίησης. Όταν συντρέχει απειλή μετεγκατάστασης, τα μέτρα εξοικονόμησης κόστους και αύξησης της ευελιξίας μπορούν να αντισταθμισθούν με τη διατήρηση της παραγωγής και της απασχόλησης. Ολοένα και περισσότερο οι διαπραγματεύσεις επικεντρώνονται στη διεθνική αναδιάρθρωση λόγω της αυξανόμενης ανησυχίας για τις εν λόγω μετεγκαταστάσεις.

Στην έκθεση που περιγράφει τα πορίσματα των ερευνών, εξετάζεται επίσης η αναγκαιότητα ανάπτυξης διεθνικών μηχανισμών διαπραγματεύσεων, προκειμένου οι συλλογικές διαπραγματεύσεις να παραμείνουν κυρίαρχη μορφή ρύθμισης της αγοράς εργασίας. Για περισσότερες πληροφορίες, βλέπε την πλήρη έκθεση με τίτλο *Multinational companies and collective bargaining* (Πολυεθνικές εταιρίες και συλλογικές διαπραγματεύσεις).

3 ΠΟΙΟΣ ΗΤΑΝ Ο ΑΝΤΙΚΤΥΠΟΣ ΓΙΑ ΣΑΣ; Συνθήκες εργασίας το 2008-2009

Ο χρόνος εργασίας μειώθηκε για πολλούς εργαζομένους το 2008 και το 2009, αλλά με περικοπές στις αμοιβές ως απόκριση στην πτώση της βιομηχανικής ζήτησης. Οι τάσεις αύξησης των αμοιβών –σημαντικές σε μερικές χώρες– σημείωσαν εντυπωσιακή επιβράδυνση και σε ορισμένες περιπτώσεις αντιστράφηκαν, καθώς τόσο η αύξηση του κόστους διαβίωσης όσο και το πάγωμα των αμοιβών – ή ακόμη και οι περικοπές– μείωσαν την αγοραστική δύναμη των εργαζομένων. Οι έρευνες του Eurofound ανέδειξαν τα συνεχιζόμενα μειονεκτήματα που αντιμετωπίζουν πολλοί ανειδίκευτοι εργαζόμενοι, εργαζόμενοι σε αδήλωτη εργασία ή εργαζόμενοι που δεν είναι υπήκοοι της χώρας στην οποία εργάζονται – χαμηλότερες αμοιβές, μεγαλύτερη πιθανότητα αβέβαιης απασχόλησης και λιγότερο ευνοϊκές συνθήκες εργασίας, γενικότερα.

ΧΡΟΝΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Η εντολή του Eurofound περιλαμβάνει την εξέταση των συνθηκών εργασίας στην Ευρώπη, έναν τομέα στον οποίο οι εξελίξεις το 2008 και το 2009 ανέδειξαν επίσης τον αντίκτυπο της ύφεσης. Από το 2003, το EIRO εκπονεί ετήσια επισκόπηση των συλλογικών συμφωνηθειών εξελίξεων στον χρόνο εργασίας στην Ευρώπη. Κάθε ετήσια δημοσίευση αφορά το προηγούμενο έτος. Η επισκόπηση με τίτλο Working time developments – 2008 (Εξελίξεις στον χρόνο εργασίας - 2008), η οποία δημοσιεύθηκε στα μέσα του 2009, διαπίστωσε ότι το πρότυπο των εξελίξεων στον χρόνο εργασίας μεταβλήθηκε κατά τη διάρκεια του 2008. Κατά την προηγούμενη δεκαετία, στην ΕΕ των 15, η διάρκεια της εργάσιμης εβδομάδας μειώθηκε τρόπον τινά, καθώς η μέση συμφωνηθείσα διάρκεια της εργάσιμης εβδομάδας μειώθηκε από 38,6 ώρες σε 37,9 ώρες. Το ίδιο μοντέλο παρατηρείται στα ΝΚΜ. Ωστόσο, η μείωση υπήρξε μικρότερη, από 39,6 ώρες εβδομαδιαίως σε 39,4 στο διάστημα από το 2003 έως το 2008. Είναι χαρακτηριστικό ότι αυτή η μείωση της διάρκειας της εργάσιμης εβδομάδας δεν συνοδεύθηκε από καμία απώλεια αμοιβής. Ωστόσο, προς τα τέλη του 2008, οι περικοπές των ωρών εργασίας με επακόλουθες περικοπές στην αμοιβή έγιναν ολοένα και πιο διαδεδομένες, με την εμβάθυνση της οικονομικής κρίσης: η επιβολή μειώσεων του χρόνου εργασίας και, συνήθως, της αμοιβής, με τη μορφή εργασίας μειωμένου χρόνου και προσωρινών απολύσεων, επεκτάθηκε, καθώς οι επιχειρήσεις προσπαθούσαν να αντιμετωπίσουν την πτώση της ζήτησης.

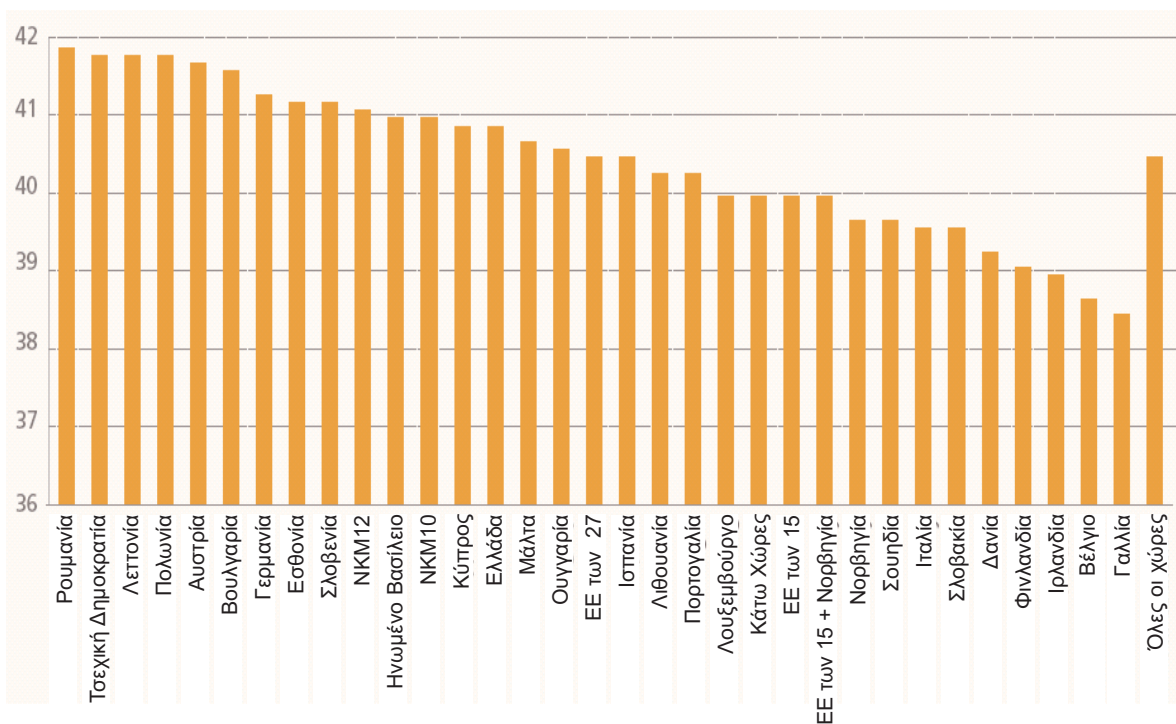
Η ετήσια επισκόπηση των εξελίξεων στον χρόνο εργασίας διαπίστωσε επίσης ότι η διάρκεια της εργάσιμης εβδομάδας εμφανίζει έντονες διαφορές μεταξύ της ΕΕ των 15 και των ΝΚΜ12: μόνον τρεις από τις χώρες της ΕΕ των 15 έχουν πραγματικές εργάσιμες εβδομάδες διάρκειας μεγαλύτερης από τον μέσο όρο της ΕΕ των 27, ενώ οι εργαζόμενοι σε 10 από τα 12 νέα κράτη μέλη εργάζονται περισσότερο σε εβδομαδιαία βάση από τον μέσο όρο της ΕΕ των 27. Η μεγαλύτερη σε διάρκεια εργάσιμη εβδομάδα καταγράφεται στη Ρουμανία, όπου οι υπάλληλοι με καθεστώς πλήρους απασχόλησης εργάζονται κατά μέσο όρο 41,8 ώρες εβδομαδιαίως. Αντίθετα, οι αντίστοιχοι εργαζόμενοι στη Γαλλία εργάζονται 38,4 ώρες εβδομαδιαίως.

Η ECS ερευνά τον χρόνο εργασίας

Κατά το πρώτο τρίμηνο του 2009, πραγματοποιήθηκαν επιτόπιες εργασίες για τη δεύτερη έρευνα για τις ευρωπαϊκές επιχειρήσεις (European Company Survey, ECS 2009) του Eurofound. Παρότι τα πρώτα αποτελέσματα ήταν διαθέσιμα στο τέλος του 2009, τα πορίσματα δεν εξετάζονται στην παρούσα Επετηρίδα, καθώς η μεγάλη πλειονότητα των αποτελεσμάτων κατέστησαν διαθέσιμα μόλις το 2010 – τόσο στην έκθεση επισκόπησης όσο και στις δευτερεύουσες αναλύσεις. Τα πορίσματα της πανευρωπαϊκής έρευνας για τις επιχειρήσεις ανέδειξαν τα θέματα του χρόνου εργασίας και τις στρατηγικές ευελιξίας, τα σχέδια μεταβλητής αμοιβής και χρηματοδοτικής συμμετοχής, τον κοινωνικό διάλογο και τις πρακτικές ανθρώπινων πόρων στις ευρωπαϊκές επιχειρήσεις. Πραγματοποιήθηκαν συνεντεύξεις με διαχειριστές ανθρώπινων πόρων και –όπου υπήρχαν– με εκπροσώπους των υπαλλήλων σε περισσότερες από 27.000 επιχειρήσεις σε 30 χώρες, ήτοι στα 27 κράτη μέλη της ΕΕ, την Κροατία, την Τουρκία και την πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας.

Οι εντονότερες διαφορές αναδεικνύονται σε σχέση με την ετήσια άδεια μετ' αποδοχών: οι εργαζόμενοι στη Σουηδία βρίσκονται σε καλύτερη θέση με 33 ημέρες ετησίως. Αντίθετα, οι εργαζόμενοι στη Εσθονία έχουν μόνον 20 ημέρες άδειας μετ' αποδοχών. Και πάλι, είναι εμφανής η διαφορά μεταξύ «παλαιών» και «νέων» κρατών μελών.

Σχήμα 4: Μέσος αριθμός πραγματικών εβδομαδιαίων ωρών εργασίας στην κύρια απασχόληση εργαζομένων με καθεστώς πλήρους απασχόλησης, 2008

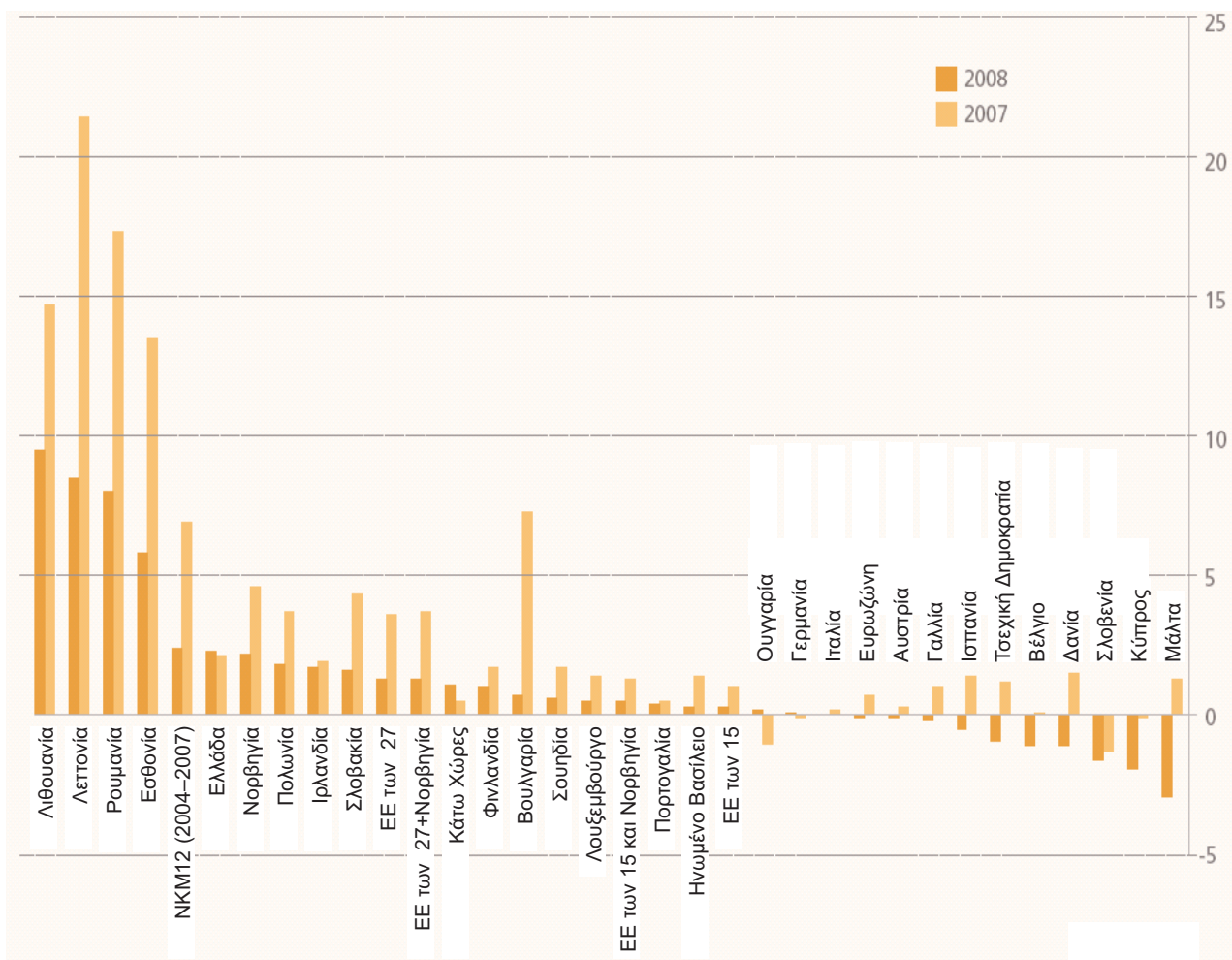

Σημείωση: Οι ως άνω αριθμοί εκφράζουν εναρμονισμένα δεδομένα της Eurostat για τον μέσο αριθμό πραγματικών εβδομαδιαίων ωρών εργασίας στην κύρια απασχόληση εργαζομένων με καθεστώς πλήρους απασχόλησης, βάσει της έρευνας της Eurostat για το εργατικό δυναμικό για το τρίτο τρίμηνο του 2008. Οι ώρες περιλαμβάνουν όλες τις ώρες εργασίας, συμπεριλαμβανομένων των επιπλέον ωρών, ανεξάρτητα από το κατά πόσον μειώνεται ή όχι.

ΑΜΟΙΒΗ

Το πρόγραμμα ετήσιας επισκόπησης των εξελίξεων του Eurofound στις αμοιβές ξεκίνησε επίσης το 2003. Η συνεχιζόμενη ετήσια επισκόπηση των εξελίξεων επιτρέπει επίσης τη σύγκριση των τάσεων σε βάθος χρόνου. Η τελευταία επισκόπηση με τίτλο Pay developments – 2008 (Εξελίξεις στην αμοιβή – 2008) διαπίστωσε σημαντικές διαφορές στις εξελίξεις των αμοιβών μεταξύ 2008 και 2007. Και στα δύο έτη, όλες οι χώρες της ΕΕ των 27 (και η Νορβηγία, η οποία περιλαμβάνεται επίσης στη μελέτη) κατέγραψαν αυξήσεις στη μέση συλλογική συμφωνηθείσα αμοιβή. Ωστόσο, οι έντονες αυξήσεις του πληθωρισμού μείωσαν τη συλλογική συμφωνηθείσα αύξηση των αμοιβών, σε πραγματικούς όρους, από 3,6% το 2007 σε 1,3% το 2008. Επιπλέον, αυτός ο πολύ χαμηλότερος μέσος όρος έλαβε σε ορισμένες χώρες τη μορφή μείωσης της πραγματικής αμοιβής. Παρότι τρεις μόνον χώρες είχαν καταγράψει μείωση των πραγματικών αμοιβών το 2007, ο πληθωρισμός το 2008 ήταν ίσος ή μεγαλύτερος της ονομαστικής αύξησης των αμοιβών σε 10 κράτη μέλη. Επιπλέον, στις χώρες στις οποίες οι πραγματικές αμοιβές αυξήθηκαν όντως (ιδίως στη Λιθουανία, στη Λεττονία, στη Ρουμανία και στην Εσθονία), οι αυξήσεις ήταν δραστικά χαμηλότερες το 2008 από εκείνες του 2007.

Σχήμα 5: Μέσος όρος συλλογικά συμφωνηθεισών αυξήσεων αμοιβών, αναπροσαρμοσμένος βάσει πληθωρισμού, 2007 και 2008 (%)

Πηγή: EIRO

Η έκθεση διαπίστωσε επίσης ότι η εμμονή της διαφοράς αμοιβών μεταξύ των φύλων σημαίνει ότι οι αμοιβές των γυναικών στην Ευρώπη ήταν το 2008 κατά μέσο όρο κατά 16,6% κατώτερες από εκείνες των ανδρών, παρά τους ρητά ουδέτερους από άποψη φύλου όρους των ευρωπαϊκών συλλογικών συμβάσεων εργασίας. Στην ΕΕ των 15, η διαφορά μειώθηκε σταθερά, από 20% το 2001 σε 15% το 2008. Στα ΝΚΜ12, η διαφορά είναι υψηλότερη (18,6%). Ωστόσο, αυτοί οι μέσοι όροι κρύβουν εντυπωσιακές διαφορές μεταξύ επιμέρους κρατών μελών: η διαφορά αμοιβής μεταξύ των φύλων είναι μικρότερη στην Ιταλία (περίπου 4%), αλλά μεγαλύτερη στην Εσθονία, όπου υπερβαίνει ελαφρώς το 30%. Κατά τα φαινόμενα, η συγκέντρωση γυναικών σε ορισμένες συγκεκριμένες εργασίες –υπάλληλοι γραφείου και στους τομείς εκπαίδευσης και υγείας– παραμένει η κύρια αιτία για τη διαφορά στην αμοιβή των δύο φύλων. Όταν τα συστήματα σταδιοδρομίας ρυθμίζονται αυστηρότερα, και όταν, για παράδειγμα, η επιλογή και η προαγωγή διέπονται από συλλογικές συμβάσεις εργασίας, όπως λόγω χάρη στον δημόσιο τομέα, οι γυναίκες τείνουν να βρίσκονται σε λιγότερο μειονεκτική θέση και η πρόοδος της σταδιοδρομίας τους είναι περισσότερο παρόμοια με εκείνη των ανδρών.

Η επισκόπηση των ετήσιων εξελίξεων στις αμοιβές για το επόμενο έτος, η οποία θα περιγράφει τα ορόσημα στις αμοιβές του 2009, είναι πιθανό να εμφανίσει διαφορές. Όπως επισημαίνεται στη δημοσίευση με τίτλο *Industrial relations developments in Europe 2008* (Οι εξελίξεις στις εργασιακές σχέσεις στην Ευρώπη το 2008), οι πιέσεις άρχισαν ήδη να

εντείνονται το 2008 τουλάχιστον για πάγωμα των αμοιβών. Οι κοινωνικοί εταίροι στο Βέλγιο υπέγραψαν διακλαδική σύμβαση για το 2009–2010, με συγκεκριμένο στόχο την αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης περιορίζοντας, για παράδειγμα, τις αυξήσεις στην καθαρή ετήσια αμοιβή και προστατεύοντας την αγοραστική δύναμη των εργαζομένων μέσω της θέσπισης επιδοτήσεων δημόσιων μεταφορών και κουπονιών γευμάτων. Οι ισπανοί εργοδότες άρχισαν να ζητούν το πάγωμα των μισθών το 2009, σε συνδυασμό με μεγαλύτερη ευελιξία για τις επιχειρήσεις που αντιμετωπίζουν δυσκολίες, ώστε να έχουν δικαίωμα μη εφαρμογής των συμβάσεων για τις αμοιβές. Στο μεταξύ, οι αμοιβές πάγωσαν στον δημόσιο τομέα της Εσθονίας για το 2009.

Στοιχεία του Ευρωπαϊκού Παρατηρητηρίου Εργασιακών Σχέσεων του Eurofound το 2009 υποδεικνύουν, πράγματι, σημαντικό πάγωμα αμοιβών. Για παράδειγμα, έρευνα που διενεργήθηκε τον Μάιο για την κύρια οργάνωση εργοδοτών της Ιρλανδίας διαπίστωσε ότι η πλειονότητα των επιχειρήσεων είχε αποφασίσει να παγώσει τους μισθούς. Στο μεταξύ, έρευνα που διενεργήθηκε στο Ηνωμένο Βασίλειο, η οποία δημοσιεύθηκε τον Μάιο και τον Ιούνιο, έδειξε ότι περισσότερο από το ένα τέταρτο των συμφωνιών για τις αμοιβές που συνάφθηκαν έως τώρα στο Ηνωμένο Βασίλειο είχαν ως αποτέλεσμα πάγωμα των αμοιβών, ενώ περισσότερο από το ήμισυ των εργαζομένων στο Ηνωμένο Βασίλειο υπέστησαν μείωση της αμοιβής ή του χρόνου εργασίας τους ή απώλεια επιδομάτων από την έναρξη της ύφεσης. Στη Λεττονία καταγράφηκαν περικοπές ευρείας κλίμακας σε μισθούς και κοινωνικά επιδόματα, οι οποίες θα εφαρμοσθούν από τον Ιούλιο του 2009 και έπειτα, ιδίως περικοπές στους μισθούς του δημόσιου τομέα.

Οι συνθήκες εργασίας στο περιθώριο

Είναι προφανές ότι οι συνθήκες εργασίας ποικίλουν σημαντικά: παράγοντες όπως το επάγγελμα ενός εργαζομένου και ο κλάδος στον οποίο εργάζεται έχουν τεράστιες επιπτώσεις σε θέματα όπως ο χρόνος εργασίας, η αμοιβή και οι δυνατότητες επαγγελματικής εξέλιξης. Οι έρευνες του Eurofound που δημοσιεύθηκαν το 2009 εξέτασαν τις ιδιαίτερες συνθήκες που αντιμετωπίζουν οι εργαζόμενοι που βρίσκονται στο περιθώριο της αγοράς εργασίας, και ιδίως εκείνοι με χαμηλότερα επίπεδα προσόντων, οι εργαζόμενοι των οποίων το εισόδημα δεν δηλώνεται και οι μετανάστες εργαζόμενοι.

114 εκατομμύρια

ευρωπαίοι πολίτες
προσεγγίστηκαν μέσω των
προγραμμάτων ενημέρωσης
του Eurofound

Εστίαση στην απασχόληση στην Τουρκία

Είναι προφανές ότι η Τουρκία διανύει μια περίοδο μετάβασης από τη γεωργική οικονομία σε μια οικονομία βασισμένη στις υπηρεσίες, όπως ανέδειξαν οι έρευνες του Eurofound κατά το 2009.

Όλα αυτά τα χρόνια, για την προετοιμασία κάθε κύματος ένταξης νέων κρατών μελών, το Eurofound συμπεριέλαβε στο πεδίο των ερευνών του τις υποψήφιες για ένταξη στην ΕΕ χώρες. Το 2009, εξέτασε την κατάσταση της αγοράς εργασίας στην Τουρκία, δημοσιεύοντας τον Μάιο έκθεση με τίτλο *Quality of work and employment, industrial relations and restructuring in Turkey* (Ποιότητα της εργασίας και της απασχόλησης, εργασιακές σχέσεις και αναδιάρθρωση στην Τουρκία). Η έρευνα διαπίστωσε επίσης ότι η άτυπη οικονομία εξακολουθεί να έχει τεράστια σημασία στην Τουρκία, όπου αντιπροσώπευε σχεδόν 50% της συνολικής απασχόλησης το 2007. Επιπλέον, έως τις αρχές της δεκαετίας, η Τουρκία δεν διέθετε σαφή προστασία της απασχόλησης ούτε σύστημα επιδομάτων ανεργίας. Η έρευνα διαπίστωσε επίσης ότι η συμμετοχή των γυναικών στο εργατικό δυναμικό μειώθηκε ελαφρώς από το 2000. Επίσης, οι γυναίκες που εργάζονται στις πόλεις φαίνεται να έχουν υψηλότερο μορφωτικό επίπεδο από εκείνο των ανδρών εργαζομένων στις πόλεις, ενώ το αντίθετο ισχύει στις αγροτικές περιοχές.

Αύξηση των ευκαιριών για τους ανειδίκευτους εργαζόμενους

Εν όψει των εμποδίων που συναντούν στην αγορά εργασίας οι εργαζόμενοι που διαθέτουν βασικό μόνον επίπεδο εκπαίδευσης (δηλαδή, επίπεδο κατώτερο της ανώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης) όσον αφορά την ανάπτυξη δεξιοτήτων και τις ευκαιρίες, οι κοινωνικοί εταίροι θα μπορούσαν να διευκολύνουν την ανέλιξή τους συμφωνώντας στην επικύρωση προσόντων που αποκτήθηκαν μέσω της εργασίας αντί της τυπικής εκπαίδευσης. Αυτό είναι ένα από τα κύρια συμπεράσματα που προκύπτει από έρευνα του Eurofound η οποία δημοσιεύθηκε στα τέλη του 2009 με τίτλο *Low-qualified workers in Europe* (Ανειδίκευτοι εργαζόμενοι στην Ευρώπη).

Στην έκθεση επισημαίνονται τρεις κύριοι τρόποι με τους οποίους οι εν λόγω εργαζόμενοι περιέρχονται σε μειονεκτική θέση. Αντιμετωπίζουν δυσκολίες όσον αφορά τις πιθανότητες εξεύρεσης εργασίας, καθώς εμφανίζουν ποσοστό ανεργίας υπερδιπλάσιο εκείνων που διαθέτουν ανώτερο επίπεδο εκπαίδευσης. Το 2007, το ποσοστό ανεργίας για τα άτομα με επίπεδο εκπαίδευσης κατώτερο της ανώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης ήταν σχεδόν διπλάσιο εκείνου των ατόμων με ανώτερα επίπεδα προσόντων. Ωστόσο, η συντριπτική πλειονότητα των ανειδίκευτων μη εργαζόμενων δεν αναζητούν στην πραγματικότητα εργασία: είναι μάλλον οικονομικά ανενεργοί παρά άνεργοι. Στην πραγματικότητα, μόνον το ένα τέταρτο περίπου των Ευρωπαίων ηλικίας μεταξύ 25 και 49 ετών που δεν εργάζονται είναι καταγεγραμμένοι ως άνεργοι. Επιπλέον, οι ανειδίκευτοι εργαζόμενοι που μένουν άνεργοι αντιμετωπίζουν μεγαλύτερο κίνδυνο να παραμείνουν άνεργοι για μεγάλο χρονικό διάστημα. Παρότι το σχετικό ποσοστό είναι οριακά υψηλότερο στις περισσότερες χώρες, σε μερικές χώρες είναι πολύ υψηλότερο. Για παράδειγμα, στη Σλοβακία, άνω του 90% των ανειδίκευτων ανέργων παρέμεναν άνεργοι για ένα τουλάχιστον έτος το 2007.

Οι ανειδίκευτοι εργαζόμενοι είναι πιθανότερο να εργάζονται σε χειρωνακτικές εργασίες ή ανειδίκευτες εργασίες: το 2007, σχεδόν τα τρία τέταρτα των ανειδίκευτων εργαζόμενων ανδρών ηλικίας μεταξύ 25 και 49 ετών ασκούσαν χειρωνακτικά επαγγέλματα. Είναι επίσης πιθανότερο να εργάζονται με μη τυποποιημένες συμβάσεις απασχόλησης και να κατέχουν χαμηλότερα αμειβόμενες θέσεις εργασίας, έχουν δε τις μισές πιθανότητες να παρακολουθήσουν μαθήματα κατάρτισης σε σχέση με τους ομολόγους τους που διαθέτουν περισσότερα προσόντα. Οι έρευνες διαπίστωσαν επίσης ότι, ακόμη και όσον αφορά την απόκτηση πρόσβασης σε ανειδίκευτες θέσεις εργασίας, οι εν λόγω εργαζόμενοι αντιμετωπίζουν αυξανόμενο κίνδυνο υποκατάστασής τους από άτομα με υψηλότερα επίπεδα εκπαίδευσης. Στόχος των υφιστάμενων πολιτικών είναι να διασφαλισθεί η μείωση του αριθμού των ατόμων που εγκαταλείπουν πρόωρα τις σπουδές τους. Ωστόσο, η έκθεση αναδεικνύει ως εξίσου σημαντικό το γεγονός ότι τα άτομα με χαμηλότερα προσόντα μπορούν να αποκτήσουν πρόσβαση στην αγορά εργασίας και να βρουν σταθερή, αξιοπρεπή απασχόληση. Οι μαθητείες έχουν αποδειχθεί αποτελεσματικός τρόπος για την ένταξη των ατόμων με χαμηλότερα επίπεδα εκπαίδευσης στην αγορά εργασίας.

Αντιμετώπιση της αδήλωτης εργασίας

Στόχος της νέας αυστριακής νομοθεσίας, η οποία πρόκειται να τεθεί σε ισχύ το 2009, με αντικείμενο την καταγραφή των υπαλλήλων και την ευθύνη των κατασκευαστικών εταιρειών που αναθέτουν υπεργολαβίες σε άλλες εταιρείες, είναι η αποφυγή της χρήσης αδήλωτης εργασίας στη χώρα, ιδίως στον κατασκευαστικό κλάδο, δεδομένου ότι τα ισχύοντα μέτρα είχαν αποδειχθεί σε μεγάλο βαθμό αναποτελεσματικά για την αποτροπή της εν λόγω πρακτικής. Η αδήλωτη εργασία –εργασία η οποία είναι νόμιμη αλλά δεν δηλώνεται στις φορολογικές αρχές– έχει σημαντικό δυσμενή αντίκτυπο στα δημόσια οικονομικά και αποτελεί πρόβλημα στο σύνολο των 27 κρατών μελών. Ωστόσο, σπάνια τα κράτη μέλη διδάσκονται από τις εμπειρίες άλλων χωρών όσον αφορά την αντιμετώπισή της. Ένα χαρακτηριστικό το οποίο θα μπορούσε να συμβάλει στην αμοιβαία μάθηση θα ήταν η δημιουργία μιας «τράπεζας γνώσεων», η οποία θα μπορούσε να εντοπίσει τα μέτρα τα οποία έχουν αποδείξει την αποτελεσματικότητά τους. Πάντως, δεν υπάρχει προς το παρόν κανένα τέτοιο μέσο. Οι έρευνες του Eurofound προσπάθησαν να αρχίσουν να καλύπτουν το κενό αυτό, εξετάζοντας τον αντίκτυπο των μέτρων που έχουν ληφθεί σε ολόκληρη την ΕΕ και αξιολογώντας τη δυνατότητα μεταφοράς τους σε άλλες χώρες. Μια βάση δεδομένων περιπτώσιολογικών μελετών –όπως το παράδειγμα της Αυστρίας– διατέθηκε επιγραμματικά το 2009, μαζί με μια έκθεση που αξιολογεί την παρούσα κατάσταση των εθνικών μέτρων για την αλλαγή των στάσεων και τη μείωση των κινήτρων μη δήλωσης της εργασίας. Η βάση δεδομένων

αναδεικνύει ορισμένους από τους τύπους προσεγγίσεων που υιοθετήθηκαν, συμπεριλαμβανομένων αποτρεπτικών μέτρων, προληπτικών προσεγγίσεων, πολιτικών που επιδιώκουν να νομιμοποιήσουν την αδήλωτη εργασία και εκστρατειών για την αύξηση του αριθμού των επιχειρήσεων και των εργαζομένων που τηρούν τους φορολογικούς κανονισμούς. Πράγματι, τα τελευταία χρόνια το συνολικό περιεχόμενο των μέτρων μεταβλήθηκε, στρεφόμενο από την πολιτική της τιμωρίας της αδήλωτης εργασίας στην πολιτική της ενθάρρυνσης της δήλωσης της εργασίας. Η έκθεση υπογραμμίζει ότι η αδήλωτη εργασία εμφανίζει διαφοροποιήσεις στην Ένωση – για παράδειγμα, όσον αφορά το είδος της εκτελούμενης εργασίας, τους κλάδους στους οποίους λαμβάνει χώρα και τους λόγους της. Για τον λόγο αυτό, η έκθεση θεωρεί ότι τα μέτρα πολιτικής πρέπει να είναι προσαρμοσμένα ώστε να ταιριάζουν στις ιδιαίτερες συνθήκες κάθε χώρας ή περιοχής.

700

ακαδημαϊκά άρθρα έκαναν αναφορά σε έρευνες του Eurofound κατά την περίοδο 2008–2009

Μπορείτε να διαβάσετε την έκθεση με τίτλο *Tackling undeclared work in the European Union* (Αντιμετώπιση της αδήλωτης εργασίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση) ή να αναζητήσετε περιπτώσεις στη βάση δεδομένων.

Επαγγελματική προαγωγή των εργαζόμενων μεταναστών

Έρευνες του Eurofound, των οποίων τα πορίσματα δημοσιεύθηκαν το 2009, διαπίστωσαν ότι οι εργαζόμενοι μετανάστες απομονώνονται συχνά σε χαμηλά αμειβόμενες, ανειδίκευτες και αβέβαιες θέσεις εργασίας. Είναι πιθανότερο να εργάζονται με καθεστώς προσωρινής απασχόλησης, να διαθέτουν περισσότερα προσόντα από τα αναγκαία για τη θέση που κατέχουν (εν μέρει λόγω της μη αναγνώρισης των επαγγελματικών προσόντων που απέκτησαν στο εξωτερικό), και είναι λιγότερο πιθανό να τους δοθούν ευκαιρίες κατάρτισης. Επιπλέον, μπορεί να είναι θύματα άμεσων διακρίσεων. Όλα αυτά έχουν ως αποτέλεσμα να έχουν λιγότερες ευκαιρίες μετακίνησης σε καλύτερες θέσεις εργασίας ή να προοδεύουν στη σταδιοδρομία τους. Αναγνωρίζοντας το γεγονός αυτό, τα κράτη μέλη και οι κοινωνικοί εταίροι έλαβαν μέτρα για να βοηθήσουν τους μετανάστες στις ευρωπαϊκές χώρες να προοδεύουν στην αγορά εργασίας.

Η Αυστρία είναι ένα παράδειγμα κράτους μέλους το οποίο επιδίωξε να διευκολύνει την αναγνώριση των προσόντων των αλλοδαπών εργαζομένων. Η κατάσταση είναι ιδιαίτερα δύσκολη για τους μετανάστες στην Αυστρία, λόγω της πολύπλοκης και απαιτητικής διαδικασίας αναγνώρισης των προσόντων. Θεσπίστηκαν ορισμένες πρωτοβουλίες, οι οποίες προωθούν την παροχή συμβουλών και στήριξης στους μετανάστες εργαζομένους για την επίσημη αναγνώριση των εκπαιδευτικών επιτευγμάτων τους, με τη βοήθεια της στήριξης του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου. Για παράδειγμα, ένα κέντρο παροχής συμβουλών στους μετανάστες εργαζομένους δημιούργησε ένα εγχειρίδιο το οποίο παρέχει σαφείς πληροφορίες σχετικά με τις απαιτήσεις και τον τρόπο εκπλήρωσής τους.

Η εκμάθηση της γλώσσας της χώρας υποδοχής αποτελεί κρίσιμο βήμα για την καλύτερη ένταξη στην αγορά εργασίας. Κυβερνήσεις, ΜΚΟ και επιχειρήσεις σε πολλά κράτη μέλη αρχίζουν να οργανώνουν μαθήματα γλώσσας ως

Ποιες είναι οι δημοφιλέστερες δημοσιεύσεις του Eurofound;

Οι τρεις εκθέσεις με τις περισσότερες μεταφορτώσεις (σε μορφότυπο pdf) το 2009 ήταν οι εξής:

Δεύτερη
ευρωπαϊκή
έρευνα για την
ποιότητα ζωής –
Επισκόπηση

Τέταρτη
ευρωπαϊκή
έρευνα για τις
συνθήκες
εργασίας

Ετήσια
επισκόπηση
των συνθηκών
εργασίας
στην ΕΕ
2008–2009

Διερεύνηση των συνθηκών εργασίας στην Ευρώπη

Καθ' όλη τη διάρκεια του 2009 πραγματοποιήθηκαν προπαρασκευαστικές εργασίες για την πέμπτη ευρωπαϊκή έρευνα για τις συνθήκες εργασίας (European Working Conditions Survey, EWCS), ώστε να ξεκινήσουν οι επιτόπιες εργασίες στις αρχές του 2010. Έως σήμερα, το Eurofound έχει διενεργήσει τέσσερις ευρωπαϊκές έρευνες για τις συνθήκες εργασίας (1991, 1995, 2000/2001 και 2005). Η εξέλιξη της EWCS ακολουθεί τις αλλαγές στην ίδια την ΕΕ κατά την τελευταία δεκαπενταετία. Το 1991, η έρευνα κάλυπτε μόλις 12 χώρες ενώ το 1995 οι χώρες είχαν αυξηθεί σε 15, και το 2000 καλύπτονταν 16 χώρες (η ΕΕ των 15 και η Νορβηγία). Η έρευνα του 2000 επεκτάθηκε το 2001 ώστε να καλύψει τις 10 υποψήφιες για ένταξη στην ΕΕ χώρες. Η τέταρτη έρευνα, η οποία διενεργήθηκε το 2005, κάλυπτε το σύνολο των 27 κρατών μελών της ΕΕ καθώς και την Κροατία, την Τουρκία, την Ελβετία και τη Νορβηγία. Η πέμπτη έρευνα καλύπτει τα 27 κράτη μέλη της ΕΕ, τις τρεις υποψήφιες χώρες Τουρκία, Κροατία και πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας, καθώς και το Κοσσυφοπέδιο, τη Βοσνία-Ερζεγοβίνη και την Αλβανία: συνολικά 34 χώρες στις οποίες πραγματοποιήθηκαν συνεντεύξεις με περίπου 43.000 εργαζομένους. Τα πρώτα αποτελέσματα της πέμπτης ευρωπαϊκής έρευνας για τις συνθήκες εργασίας θα είναι διαθέσιμα πριν από το τέλος του 2010.

προκαταρκτικό βήμα για τη δημιουργία μιας υποστηρικτικής πολιτικής αγοράς εργασίας για τους μετανάστες. Στη Δανία, παρέχονται μαθήματα δανικής γλώσσας για μέγιστο διάστημα τριών ετών σε όλους τους μετανάστες – και όχι μόνον στους μετανάστες εργαζομένους. Η Γερμανία προχώρησε περισσότερο και οργανώνει «μαθήματα ένταξης», τα οποία παρέχονται σε όλους τους μετανάστες. Τα μαθήματα παρέχονται από δημόσιους ή ημι-ιδιωτικούς φορείς και επιτρέπουν στους μετανάστες να βελτιώσουν τις δεξιότητές τους στη γερμανική γλώσσα, ενώ περιλαμβάνουν επίσης μαθήματα γερμανικής ιστορίας και μαθήματα σχετικά με το πολιτικό και το νομικό σύστημα της χώρας.

Ωστόσο, η απουσία ευκαιριών για τους μετανάστες εργαζομένους είναι συνήθως περιθωριακό ζήτημα στις εθνικές συζητήσεις και αποτελεί χαμηλή προτεραιότητα για τους υπευθύνους λήψης αποφάσεων. Η συμβολή των συνδικαλιστικών οργανώσεων στη στήριξη των μεταναστών εργαζομένων είναι επίσης μάλλον περιορισμένη: στις περισσότερες χώρες, οι συλλογικές συμβάσεις εργασίας δεν εξετάζουν ρητά τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι εργαζόμενοι μετανάστες.

Παρότι η κατάρτιση και η εκπαίδευση είναι ο κύριος τρόπος παροχής συνδρομής στους μετανάστες για να προοδεύσουν στον χώρο εργασίας, συχνά εκείνοι που τις χρειάζονται περισσότερο δεν έχουν πρόσβαση σε αυτές. Η κατάρτιση, η παροχή συμβουλών και η στήριξη στοχεύουν συχνά τους ειδικευμένους μετανάστες εργαζομένους ή τους ανειδίκευτους εργαζομένους σε μεγαλύτερες επιχειρήσεις με καλύτερη συνδικαλιστική οργάνωση, οι οποίοι απολαμβάνουν ήδη κάποιας προστασίας. Οι εργαζόμενοι μετανάστες οι οποίοι απασχολούνται σε ανειδίκευτες θέσεις εργασίας σε παραδοσιακούς τομείς –όπως η γεωργία ή ο κατασκευαστικός κλάδος– αποκλείονται από τέτοιες πρωτοβουλίες.

Σε λιγότερες χώρες, και κυρίως στο Βέλγιο και στη Σουηδία, καταβάλλονται συστηματικές προσπάθειες για την παροχή νομικής στήριξης ευρέος φάσματος στους μετανάστες εργαζομένους. Τα μέτρα περιλαμβάνουν λεπτομερέστερη, ρητή νομοθεσία κατά των διακρίσεων, σχέδια πολυμορφίας για τους εργοδότες, εργαλεία για τις συνδικαλιστικές οργανώσεις ώστε να μπορούν να κινήσουν νόμιμες διαδικασίες για την υποστήριξη των θυμάτων διακρίσεων, και χρηματοδότηση των υπηρεσιών που παρακολουθούν τις καταγγελίες και μεσολαβούν σε συγκρούσεις στον χώρο εργασίας.

Η έρευνα του Eurofound για την ποιότητα ζωής του 2009 αντικατοπτρίζει επίσης την έναρξη της ύφεσης. Τα πορίσματα της πανευρωπαϊκής έρευνας για την ποιότητα ζωής του Eurofound υποδεικνύουν τον αντίκτυπο σε προσωπικό επίπεδο των μακροοικονομικών αλλαγών που λαμβάνουν χώρα, καθώς και την ποικιλομορφία των τρόπων ζωής στην Ένωση και τις διαφορές που υπάρχουν μεταξύ των κρατών μελών αλλά και στο εσωτερικό τους. Ενώ οι προσωπικές οικονομικές συνθήκες έγιναν δυσκολότερες για πολλούς ανθρώπους, και ιδίως για εκείνους που βρίσκονταν ήδη σε μειονεκτική θέση, φαίνεται επίσης να έλαβαν χώρα ευρύτερες κοινωνικές αλλαγές, με πτώση των επιπέδων εμπιστοσύνης, αλλά και άνοδο των επιπέδων των θεωρούμενων εντάσεων μεταξύ ομάδων.

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ ΖΩΗΣ

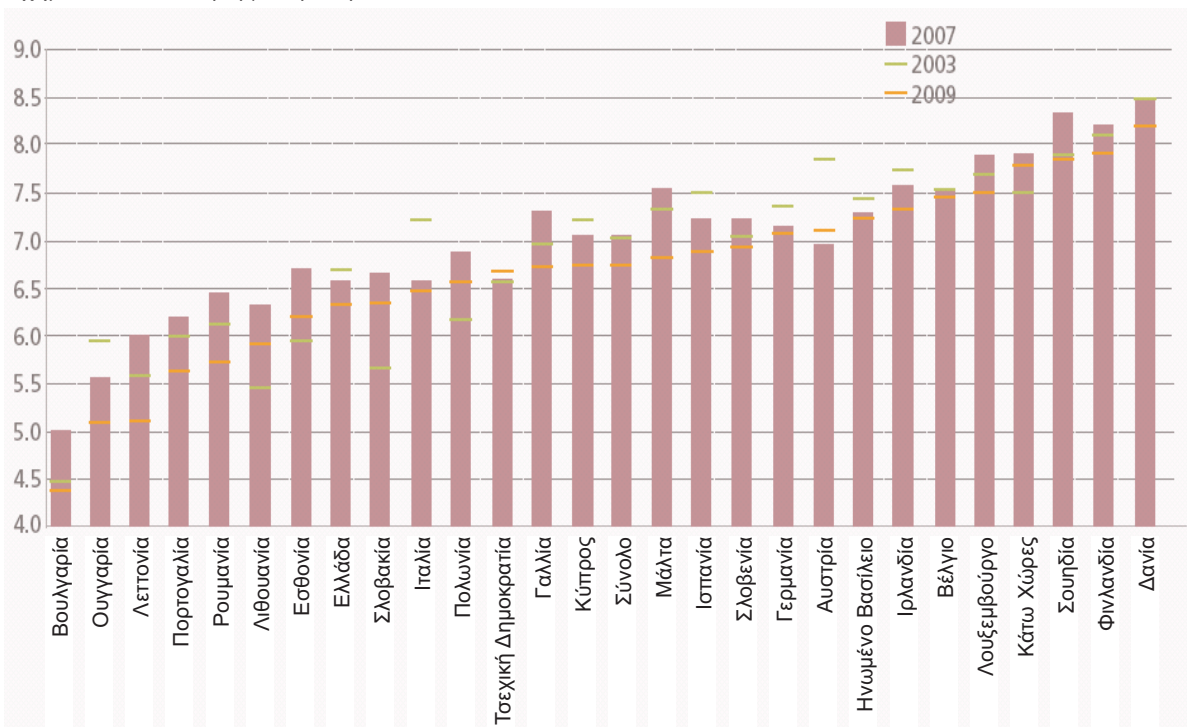
Είναι σαφές ότι στην Ευρώπη υπάρχουν σημαντικές διαφορές και ομοιότητες μεταξύ των κρατών μελών. Παρότι μπορεί να υφίσταται μια τάση ένταξης των νέων κρατών μελών στην ίδια κατηγορία κοινωνικοοικονομικής ανάπτυξης και των γενικά πιο εύπορων προϋπαρχόντων μελών της ΕΕ των 15 σε άλλη, η πραγματικότητα είναι πιο πολύπλοκη. Για παράδειγμα, η Μάλτα και η Σλοβενία, ως χώρες που συγκαταλέγονται στα ΝΚΜ, έχουν μερικά κοινά χαρακτηριστικά με τις χώρες της Δυτικής Ευρώπης, ενώ οι πολίτες των μεσογειακών κρατών μελών της Ελλάδας, της Ιταλίας και της Πορτογαλίας έχουν συχνά απόψεις και εμπειρίες που συγγενεύουν περισσότερο με εκείνες ορισμένων ΝΚΜ παρά με εκείνες των βόρειων κρατών μελών.

Γενικότερα, οι Ευρωπαίοι είναι ικανοποιημένοι με τη ζωή τους. Το 2009, η μέση απάντηση στην ερώτηση «Πόσο ικανοποιημένοι θα λέγατε ότι είστε με τη ζωή σας σήμερα;» ήταν 6,8/10. Ωστόσο, τα επίπεδα ικανοποίησης διαφέρουν σημαντικά μεταξύ κοινωνικών ομάδων: τα άτομα με υψηλότερα εισοδήματα, καλή υγεία, ασφαλείς θέσεις εργασίας και υψηλότερο μορφωτικό επίπεδο είναι γενικά πιο ικανοποιημένα με τη ζωή τους. Επιπλέον, οι πολίτες στα 12 νέα κράτη μέλη είναι σημαντικά λιγότερο ικανοποιημένοι με τη ζωή τους από εκείνους της ΕΕ των 15. Υπάρχει οπωσδήποτε σχέση μεταξύ του επιπέδου πλούτου μιας χώρας (όπως μετράται σε ΑΕγχΠ) και του επιπέδου ικανοποίησης – οι πολίτες στα εύπορα βόρεια κράτη μέλη της ΕΕ (Δανία, Φινλανδία και Σουηδία) είναι οι πιο ικανοποιημένοι από όλους τους πολίτες της ΕΕ με τη ζωή τους και βαθμολογούν το επίπεδο ικανοποίησής τους με περίπου 8/10. Αντίθετα, οι πολίτες στη φτωχότερη Βουλγαρία βαθμολογούν την ικανοποίησή τους με μόλις 4,4/ 10.

Ωστόσο, είναι επίσης σαφές ότι δεν υπάρχει σαφής αντιστοίχιση μεταξύ εθνικού εισοδήματος και επιπέδου ικανοποίησης. Στοιχεία από το τελευταίο κύμα της έρευνας EQLS, στο Σχήμα 7, δείχνουν ότι το κατά κεφαλήν ΑΕγχΠ του Λουξεμβούργου είναι σχεδόν διπλάσιο από εκείνο της Ιρλανδίας. Ωστόσο, οι πολίτες των δύο χωρών βαθμολογούν σχεδόν το ίδιο την ικανοποίηση με τη ζωή τους. Αντίστροφα, ενώ η Βουλγαρία και η Ρουμανία έχουν παρόμοια επίπεδα κατά κεφαλήν ΑΕγχΠ, η βαθμολογία της ικανοποίησης με τη ζωή στη Ρουμανία είναι σημαντικά υψηλότερη από ό,τι στη Βουλγαρία. Κατά τα φαινόμενα, όταν μια χώρα είναι αρκετά εύπορη ώστε να ανταποκρίνεται στις βασικές ανάγκες της, υπεισέρχονται άλλοι παράγοντες που καθορίζουν την ευημερία των ανθρώπων.

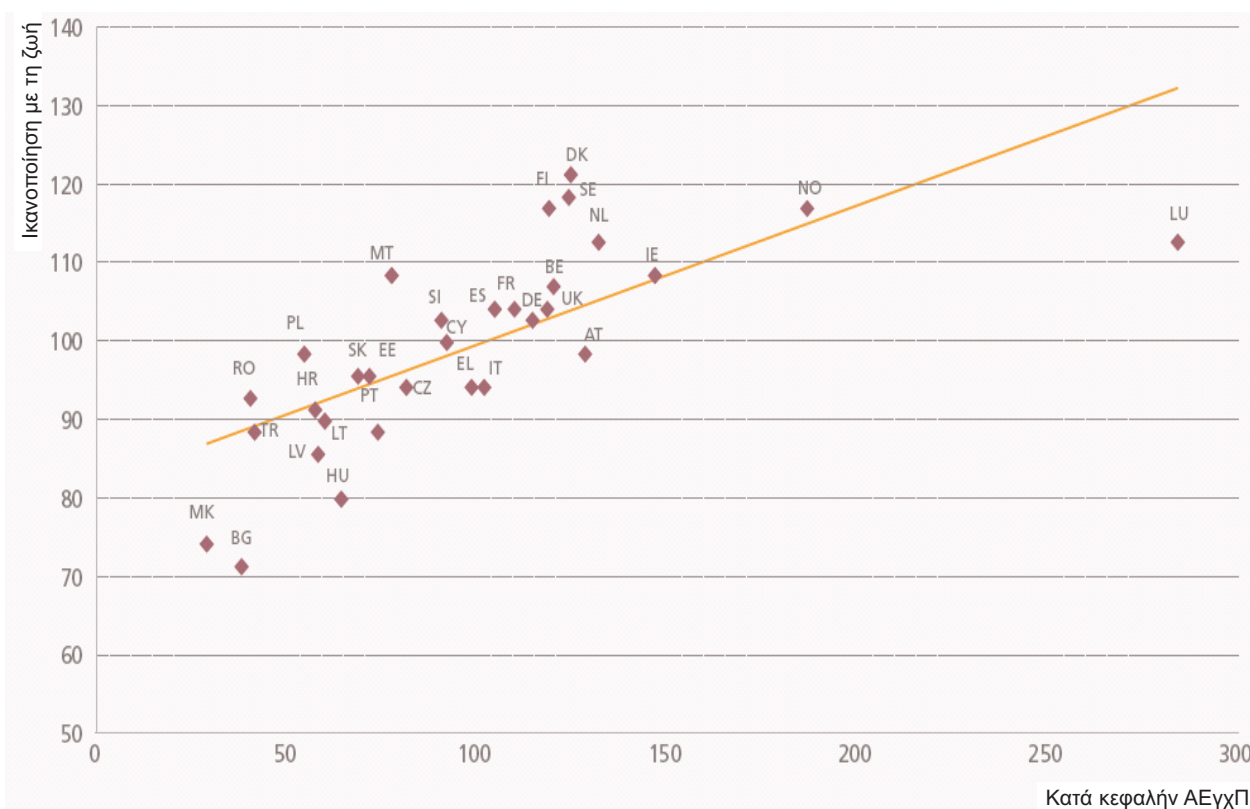
Πάντως, το εισόδημα εξακολουθεί να έχει σημασία για τη διαμόρφωση των αντιλήψεων των ανθρώπων όσον αφορά την ικανοποίησή τους: σχεδόν σε κάθε χώρα, οι πλουσιότεροι είναι οι πιο ικανοποιημένοι και οι φτωχότεροι είναι οι λιγότερο ικανοποιημένοι. Επιπλέον, το επίπεδο ικανοποίησης ενός ανθρώπου συνδέεται επίσης με την ευημερία της χώρας του: στις πλουσιότερες χώρες, οι άνθρωποι σε κάθε εισοδηματική ομάδα είναι πιο ικανοποιημένοι από εκείνους στις φτωχότερες χώρες. Έτσι, για παράδειγμα, οι άνθρωποι στο κατώτερο 25% της εισοδηματικής κλίμακας στη Δανία είναι πιθανότερο να είναι πιο ικανοποιημένοι με τη ζωή τους από ό,τι οι άνθρωποι που ανήκουν στο ανώτερο 25% στη Βουλγαρία.

Σχήμα 6: Ικανοποίηση με τη ζωή 2003-2007-2009

Πηγή: EQLS 2007

Σχήμα 7: Κατά κεφαλήν ΑΕγχΠ και ικανοποίηση με τη ζωή, ανά χώρα

Πηγή: ΑΕγχΠ, Eurostat, ικανοποίηση με τη ζωή, EQLS 2007

Ερώτηση 29: Λαμβάνοντας υπόψη όλες τις παραμέτρους, πόσο ικανοποιημένοι θα λέγατε ότι είστε με τη ζωή σας σήμερα; Χρησιμοποιήστε μια κλίμακα από το 1 ως το 10, όπου 1 σημαίνει πολύ δυσαρεστημένος και 10 σημαίνει πολύ ικανοποιημένος. Τα στοιχεία τόσο του ΑΕγχΠ όσο και της ικανοποίησης με τη ζωή αντιπροσωπεύουν το σχετικό επίπεδο (EE = 100)

Όπως προαναφέρθηκε, διάφοροι παράγοντες επιδρούν στη διαμόρφωση της ποιότητας ζωής. Όμως, αυτός που φαίνεται να είναι σημαντικότερος για την εξασφάλιση αισθήματος συνολικής ικανοποίησης είναι η ικανοποίηση με το επίπεδο διαβίωσης. Παρότι αυτό ισχύει σε ολόκληρη την Ευρώπη, αληθεύει κυρίως στην περίπτωση των ΝΚΜ, γεγονός που μπορεί να αντικατοπτρίζει τις μεγαλύτερες δυσκολίες που αντιμετωπίζουν πολλοί πολίτες στις χώρες αυτές προκειμένου να εξασφαλίσουν κατάλληλο επίπεδο διαβίωσης.

Ωστόσο, επικαιροποιημένα πορίσματα έρευνας του Σεπτεμβρίου (βλέπε επόμενη σελίδα) επισημαίνουν σημαντική πτώση σε ορισμένα στοιχεία της ποιότητας ζωής, ιδίως στις χώρες εκείνες που επλήγησαν σοβαρότερα από την ανεργία κατά τη διάρκεια της παρούσας ύφεσης.

Παρότι χρησιμοποίησε επίσης στατιστικά στοιχεία της ΕΕ σε συνδυασμό με δικά της στοιχεία για την αξιολόγηση της υλικής ευημερίας των πολιτών στην Ένωση, η EQLS επιδίωξε να σχηματίσει μια πιο άμεση εικόνα για το πώς διάγουν οι πολίτες από υλική άποψη. Τόσο το 2007 όσο και το 2009, οι πολίτες ερωτήθηκαν εάν δυσκολεύονται να τα βγάλουν πέρα.

Κατά τα φαινόμενα, τα κράτη μέλη που πλήττονται περισσότερο από την αυξανόμενη ανεργία και την πτώση του ΑΕγχΠ από την έναρξη της οικονομικής κρίσης είναι εκείνα στα οποία τα νοικοκυριά βίωσαν το 2009 τις περισσότερες δυσκολίες και στερήσεις.

Διερευνώντας την ποιότητα ζωής στην Ευρώπη

Εκτός από την καταγραφή των αντικειμενικών, πραγματικών εξελίξεων σε ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο όσον αφορά την αναδιάρθρωση, τις εργασιακές σχέσεις και την ποιότητα της απασχόλησης, βασικό στοιχείο του έργου του Eurofound είναι η καταγραφή των αισθημάτων των ευρωπαίων πολιτών για τη ζωή, την οικογένεια, την κοινωνία και τις συνθήκες εργασίας τους.

Η ευρωπαϊκή έρευνα για την ποιότητα ζωής (European Quality of Life Survey, EQLS) είναι μια μοναδική προσπάθεια διερεύνησης της ποιότητας ζωής και σύγκρισής της σε ολόκληρη την Ευρώπη. Τα πορίσματά της αναδεικνύουν τις προκλήσεις κοινωνικής και οικονομικής πολιτικής που αντιμετωπίζει η ΕΕ, εν όψει τόσο των δύο τελευταίων γύρων διεύρυνσης όσο και των δυσκολιών που προκαλεί η ύφεση της οικονομίας. Βασική πτυχή της έρευνας είναι ότι ενσωματώνει τόσο αντικειμενικά στοιχεία –ρωτώντας, για παράδειγμα, τους ανθρώπους εάν έχουν τα χρήματα για να πληρώσουν ετήσιες διακοπές– όσο και υποκειμενικά στοιχεία, ρωτώντας τους κατά πόσον εμπιστεύονται τους συμπολίτες τους. Η πρώτη έρευνα διενεργήθηκε το 2003 και η δεύτερη στα τέλη του 2007 στα 27 κράτη μέλη της ΕΕ, τις τρεις υποψήφιες χώρες (Κροατία, πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας και Τουρκία) καθώς και τη Νορβηγία. Πραγματοποιήθηκαν συνεντεύξεις (κυρίως προσωπικές) με περισσότερους από 35.000 ερωτηθέντες ηλικίας 18 ετών και άνω. Το ερωτηματολόγιο σχεδιάστηκε έτσι ώστε να εντάσσεται σε συνέντευξη διάρκειας 30 λεπτών, να καλύπτει ευρύ φάσμα τομέων της ζωής με έμφαση στην απασχόληση, στη στέγαση, στην οικογένεια, στην κοινωνική και πολιτική συμμετοχή, στην ποιότητα της κοινωνίας και στην υποκειμενική ευημερία. Τα πορίσματα της έρευνας δημοσιεύθηκαν πρώτα ως περίληψη των πρώτων πορισμάτων τον Νοέμβριο του 2008 και, στη συνέχεια, σε περιγραφική έκθεση επισκόπησης τον Μάρτιο του 2009. Κατά τη διάρκεια του υπόλοιπου έτους διενεργήθηκαν εμπριθέστερες αναλύσεις.

Τι κάνει τους ανθρώπους ευτυχισμένους;

Η ικανοποίηση με τη ζωή είναι μια πτυχή της ποιότητας ζωής που μετράται στην EQLS. Οι έρευνες του Eurofound ρωτούν επίσης τους ανθρώπους πόσο ευτυχισμένοι θεωρούν ότι είναι. Παρότι εκ πρώτης όψεως οι δύο ερωτήσεις μπορεί να φαίνονται ταυτόσημες, σε ολόκληρη σχεδόν την Ευρώπη οι άνθρωποι είναι στην πραγματικότητα περισσότερο ευτυχισμένοι παρά ικανοποιημένοι. Η διαφορά μεταξύ των δύο είναι ιδιαίτερα έντονη στα νέα κράτη μέλη χαμηλού εισοδήματος και στις υποψήφιες χώρες. Αυτό υποδεικνύει τη βαθιά διαφορά μεταξύ των δύο δεικτών: η ευτυχία οφείλεται περισσότερο σε συναισθηματικούς παράγοντες και επηρεάζεται λιγότερο από το επίπεδο διαβίωσης ενός ανθρώπου, ενώ η «ικανοποίηση» επηρεάζεται περισσότερο από εξωτερικές, κοινωνικοοικονομικές συνθήκες. Παρότι ένα κατάλληλο επίπεδο διαβίωσης εξακολουθεί να είναι σημαντικό για την εξασφάλιση ευτυχίας, η σημαντικότερη προϋπόθεση για μια ευτυχισμένη ζωή είναι μια ικανοποιητική οικογενειακή και κοινωνική ζωή. Παρότι και τα δύο είναι σχεδόν εξίσου σημαντικά στην ΕΕ των 15, στα ΝΚΜ η οικογενειακή ζωή είναι πολύ πιο σημαντική.

Επομένως, τι κάνει τους ανθρώπους δυστυχισμένους ή δυσαρεστημένους; Η ανεργία είναι ίσως ο κύριος παράγοντας της κακής ποιότητας ζωής – μια διαπίστωση η οποία υπογραμμίζει τη σημασία των μέτρων πολιτικής που περιγράφηκαν προηγουμένως στην Επετηρίδα, τα οποία επιχειρούν να συγκρατήσουν τις απώλειες θέσεων απασχόλησης λόγω της ύφεσης. Οι άνεργοι διατρέχουν τον μεγαλύτερο κίνδυνο να νιώθουν τόσο δυστυχισμένοι όσο και δυσαρεστημένοι (καθώς και αποξενωμένοι), διότι έχουν τριπλάσιες πιθανότητες από τους εργαζομένους να νιώθουν έτσι. Άλλες ομάδες κινδύνου περιλαμβάνουν τα άτομα με περιορισμένη εκπαίδευση, με χαμηλό εισόδημα, τους ανειδίκευτους εργαζόμενους, τους ανύπαντρους γονείς και τα άτομα που πάσχουν από χρόνιες ασθένειες.

Η Ευρώπη με μια ματιά

Οικογένεια

Το μέγεθος της οικογένειας και του νοικοκυριού ποικίλλει σημαντικά στην Ευρώπη: στη Δανία, το μέσο νοικοκυριό αριθμούσε 2,5 άτομα το 2007, ενώ στην Τουρκία περιελάμβανε 4,2 άτομα. Γενικά, τα μικρότερα νοικοκυριά βρίσκονται στις βόρειες ευρωπαϊκές χώρες και τα μεγαλύτερα στις τρεις υποψήφιες χώρες. Συνολικά, 37% των ευρωπαϊκών νοικοκυριών απαρτίζεται από ένα ζευγάρι με παιδιά και το ένα τέταρτο απαρτίζεται μόνον από ένα ζευγάρι, ενώ ένα στα έξι νοικοκυριά περιλαμβάνει ένα μόνον άτομο. Όμως, το ποσοστό των νοικοκυριών που απαρτίζονται από ένα μόνον άτομο διπλασιάζεται για τα άτομα ηλικίας 65 ετών και άνω.

Στέγαση

Στο σύνολο της ΕΕ των 27, 70% των πολιτών είναι ιδιοκτήτες του σπιτιού τους, ενώ σχεδόν το ήμισυ είναι ιδιοκτήτες χωρίς οποιοδήποτε ενυπόθηκο ή άλλο δάνειο. Το ποσοστό των πολιτών που είναι ιδιοκτήτες του σπιτιού τους είναι πολύ υψηλότερο στα ΝΚΜ12, όπου κατά μέσο όρο 74% των πολιτών είναι ιδιοκτήτες του σπιτιού τους χωρίς οποιοδήποτε δάνειο, το δε μεγαλύτερο ποσοστό καταγράφεται στη Ρουμανία (87%). Ωστόσο, αυτό το μεγαλύτερο ποσοστό ιδιόκτητης κατοικίας δεν αντιστοιχεί σε στέγαση ανώτερης ποιότητας.

Δημόσιες υπηρεσίες

Ο τρόπος με τον οποίο οι Ευρωπαίοι αξιολογούν τις δημόσιες υπηρεσίες τους, όπως δημόσιες μεταφορές, εκπαίδευση και κρατικό σύστημα συντάξεων, ποικίλει τόσο σε επίπεδο μεμονωμένων υπηρεσιών όσο και σε επίπεδο μεταξύ χωρών. Σε μια κλίμακα από το 1 ως το 10, οι πολίτες στην ΕΕ των 27 βαθμολογούν με 6,3 τόσο το εθνικό σύστημα δημόσιων μεταφορών όσο και το εθνικό εκπαιδευτικό σύστημα, αλλά βαθμολογούν με μόλις με 4,8 το κρατικό σύστημα συντάξεων, γεγονός που αντικατοπτρίζει ίσως τη διαδεδομένη ανησυχία σχετικά με τη βιωσιμότητα των συνταξιοδοτικών συστημάτων. Στο μεταξύ, οι πολίτες στην ΕΕ των 15 βαθμολογούν γενικά τις δημόσιες υπηρεσίες τους με υψηλότερη βαθμολογία από ό,τι οι γείτονές τους στα ΝΚΜ12: ενώ οι Βούλγαροι βαθμολογούν με 4,9 το εκπαιδευτικό τους σύστημα, οι Δανοί βαθμολογούν το δικό τους με 7,6.

Υγεία

Κατά μέσο όρο στην ΕΕ, 24% των πολιτών έχουν κάποιο μακροχρόνιο πρόβλημα υγείας ή αναπηρία. Ωστόσο, στη Φινλανδία περίπου 39% των πολιτών αναφέρουν κάποιο χρόνιο πρόβλημα υγείας, σε σύγκριση με μόνον 13% στην Ιταλία. Αυτό μπορεί να αντικατοπτρίζει πολιτισμικούς παράγοντες καθώς και την κατάσταση των ίδιων των πολιτών. Όπως είναι αναμενόμενο, τα ποσοστά χρόνιων προβλημάτων υγείας αυξάνονται σημαντικά με την ηλικία. Ειδικότερα, οι ηλικιωμένες γυναίκες στα ΝΚΜ12 είναι πιθανότερο να πάσχουν από κάποια ασθένεια, με 56% των γυναικών ηλικίας άνω των 65 ετών να αντιμετωπίζουν κάποιο μακροχρόνιο πρόβλημα υγείας.

Μετανάστευση

Στην ΕΕ των 27, περίπου το ήμισυ των ερωτηθέντων πιστεύουν ότι οι μετανάστες πρέπει να έχουν δικαίωμα εισόδου και εργασίας στη χώρα μόνον εάν υπάρχουν διαθέσιμες θέσεις εργασίας. Ένα περαιτέρω ποσοστό 29% επιθυμεί την επιβολή αυστηρών ορίων στον αριθμό των μεταναστών που έρχονται στη χώρα, ενώ 7% θα προτιμούσε την πλήρη απαγόρευση της εισόδου αλλοδαπών για εργασία. Ειδικότερα, οι πολίτες χωρών που γνώρισαν μεγάλες ροές μεταναστών μετά τη διεύρυνση του 2004 είναι πιθανότερο να τρέφουν εντονότερα αισθήματα στο θέμα αυτό: στην Κύπρο, στην Ελλάδα, στην Ιρλανδία, στην Μάλτα και στο Ηνωμένο Βασίλειο, οι ερωτηθέντες επιθυμούν σε ποσοστό από 40% έως 50% την επιβολή αυστηρών ελέγχων στη μετανάστευση.

Αισιοδοξία

Το 2007, ερωτηθέντες σχετικά με το μέλλον, περισσότερο από τα τρία τέταρτα των πολιτών των βόρειων κρατών μελών απάντησαν ότι αισθάνονταν αισιόδοξοι για το μέλλον. Αντίθετα, σε τρεις χώρες της ΕΕ των 15 (Γαλλία, Ιταλία και Πορτογαλία) και σε τέσσερα νέα κράτη μέλη (Τσεχική Δημοκρατία, Βουλγαρία, Σλοβακία και Ουγγαρία) λιγότερο από το ήμισυ των ερωτηθέντων εξέφρασε τέτοια αισιοδοξία. Στην Ουγγαρία, μάλιστα, οι περισσότεροι ερωτηθέντες δήλωσαν ότι είναι απαισιόδοξοι για το μέλλον παρά αισιόδοξοι.

Αυτάρκεια

Τα νοικοκυριά που θεωρούν το εισόδημά τους ανεπαρκές για την κάλυψη των αναγκών τους μπορεί να χρησιμοποιούν εναλλακτικές στρατηγικές για την αντιμετώπιση της κατάστασής τους. Έτσι, δεν εκπλήσσει το γεγονός ότι η υιοθέτηση μιας στάσης αυτάρκειας είναι συνηθέστερο φαινόμενο στις φτωχότερες χώρες: περίπου το ήμισυ του συνόλου των νοικοκυριών στις υποψήφιες χώρες και στα ΝΚΜ12 (εκτός της Κύπρου και της Μάλτας) παράγουν μέρος τουλάχιστον των τροφίμων τους. Αντίθετα, μόνον ένα περίπου στα πέντε νοικοκυριά στην Αυστρία, στο Βέλγιο και στη Γερμανία πράττουν το ίδιο. Στο ίδιο πνεύμα, από 20% έως 30% των νοικοκυριών στην Κροατία και στην πΓΔΜ συγκεντρώνουν τρεις γενεές οικογενειών κάτω από την ίδια στέγη, προκειμένου να μοιραστούν τα έξοδα διαβίωσης.

Εθελοντική εργασία

Η έκταση στην οποία οι Ευρωπαίοι ασχολούνται με εθελοντική ή φιλανθρωπική εργασία, εκτός της αμειβόμενης εργασίας τους, διαφέρει σε μεγάλο βαθμό σε ολόκληρη την ήπειρο. Ενώ άνω του 53% των πολιτών στη Νορβηγία ανέφεραν ότι συμμετέχουν ενίοτε σε τέτοιου είδους μη αμειβόμενη εργασία, μόνον λίγο περισσότερο από 6% των πολιτών της Κροατίας πράττουν το ίδιο. Ενώ η εθελοντική εργασία είναι σημαντικά πιο διαδεδομένη κατά μέσο όρο στην ΕΕ των 15 (ιδίως στις βόρειες χώρες και στην Αυστρία) από ό,τι στις υποψήφιες χώρες, η εικόνα παραμένει αρκετά ανάμικτη: ενώ σχεδόν 16% των τούρκων πολιτών εκτελούν εθελοντική εργασία, μόλις λίγο περισσότερο από 7% των ισπανών πολιτών πράττουν το ίδιο.

Στο τέλος του 2009, η Λεττονία, η Λιθουανία και η Ιρλανδία είχαν γνωρίσει την εντονότερη οικονομική συρρίκνωση, άνω του 10%, ενώ οι ίδιες χώρες, μαζί με την Εσθονία και την Ισπανία, είχαν γνωρίσει ιδιαίτερα σοβαρή αύξηση της ανεργίας. Όταν ερωτήθηκαν σχετικά με την κατάστασή τους, τα νοικοκυριά στη Λεττονία, στη Λιθουανία, στην Ιρλανδία (και στην Ελλάδα) ανέφεραν ότι έχει γίνει πολύ πιο δύσκολο να τα βγάλει κανείς πέρα στις χώρες αυτές στο διάστημα από το 2007 έως το 2009. Στην Ελλάδα, ενώ 32% των νοικοκυριών δυσκολεύονταν ή δυσκολεύονταν πολύ να τα βγάλουν πέρα το 2007,

το ποσοστό αυξήθηκε σε 38% το 2009. Στη Λεττονία, το ποσοστό ήταν 25% το 2007, αλλά αυξήθηκε σε 31% τον Σεπτέμβριο του 2009. Το αντίστοιχο ποσοστό για τη Λιθουανία αυξήθηκε από 11% σε 19% και για την Ιρλανδία από 4% σε 9% – αντιπροσωπεύοντας υπερδιπλάσιο αριθμό νοικοκυριών που δυσκολεύονται να τα βγάλουν πέρα.

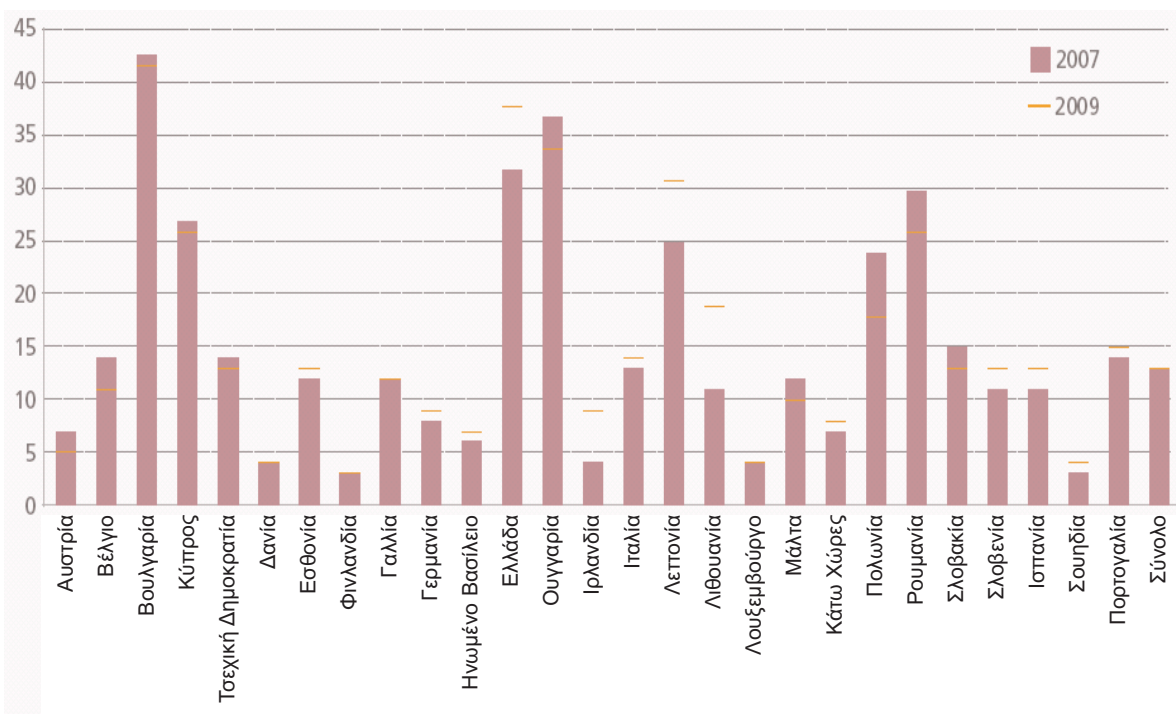
Συνεκτίμηση της ύφεσης – πώς επικαιροποίησε το Eurofound τα στοιχεία του 2007

Η επέλευση της ύφεσης κατά τη διάρκεια του 2008 μετέβαλε δραστικά τις συνθήκες ζωής πολλών ευρωπαϊών πολιτών, καθιστώντας δυνητικά παρωχημένα πολλά από τα πορίσματα της έρευνας του 2007. Παρότι ο κανονικός τετραετής κύκλος της έρευνας ήταν πολύ μακρύς για να επιτρέψει την έγκαιρη συνεκτίμηση της ύφεσης του 2008–2009, η χρήση του Ευρωβαρόμετρου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής επέτρεψε τη σύγκριση των απαντήσεων σε κρίσιμες ερωτήσεις και παρέχει πληροφορίες σχετικά με τους ευρωπαίους πολίτες στην εποχή της οικονομικής κρίσης.

Για τον σκοπό αυτό, το Eurofound συνεργάστηκε με την έρευνα του Ευρωβαρόμετρου, δηλαδή την έρευνα της κοινής γνώμης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, ώστε να περιλάβει μερικές από τις ερωτήσεις της EQLS στην έρευνα του Ευρωβαρόμετρου που πραγματοποιήθηκε τον Σεπτέμβριο του 2009. Η διαθεσιμότητα στοιχείων για ορισμένες ερωτήσεις για τα τρία έτη 2003, 2007 και 2009 παρέχει μια εικόνα των τάσεων σε βάθος χρόνου και, κυρίως, μετρά σε κάποιον βαθμό τον αντίκτυπο της ύφεσης καθώς εξελίσσεται επί τόπου.

Ωστόσο, η θέση μερικών χωρών, και ειδικότερα της Πολωνίας, φαίνεται να βελτιώθηκε κατά την ίδια περίοδο. Το 2007, 24% των νοικοκυριών της Πολωνίας δυσκολευόταν να τα βγάλει πέρα ενώ το 2009 το ποσοστό είχε μειωθεί σε 17%. Στη Ρουμανία, το αντίστοιχο ποσοστό μειώθηκε από 30% σε 26%. Στη Σλοβακία, μειώθηκε από 15% σε 13%, στο Βέλγιο από 14% σε 11% και στο Ηνωμένο Βασίλειο από 7% σε 6%.

Σχήμα 8: Ποσοστό νοικοκυριών που δυσκολεύονται να τα βγάλουν πέρα (%)

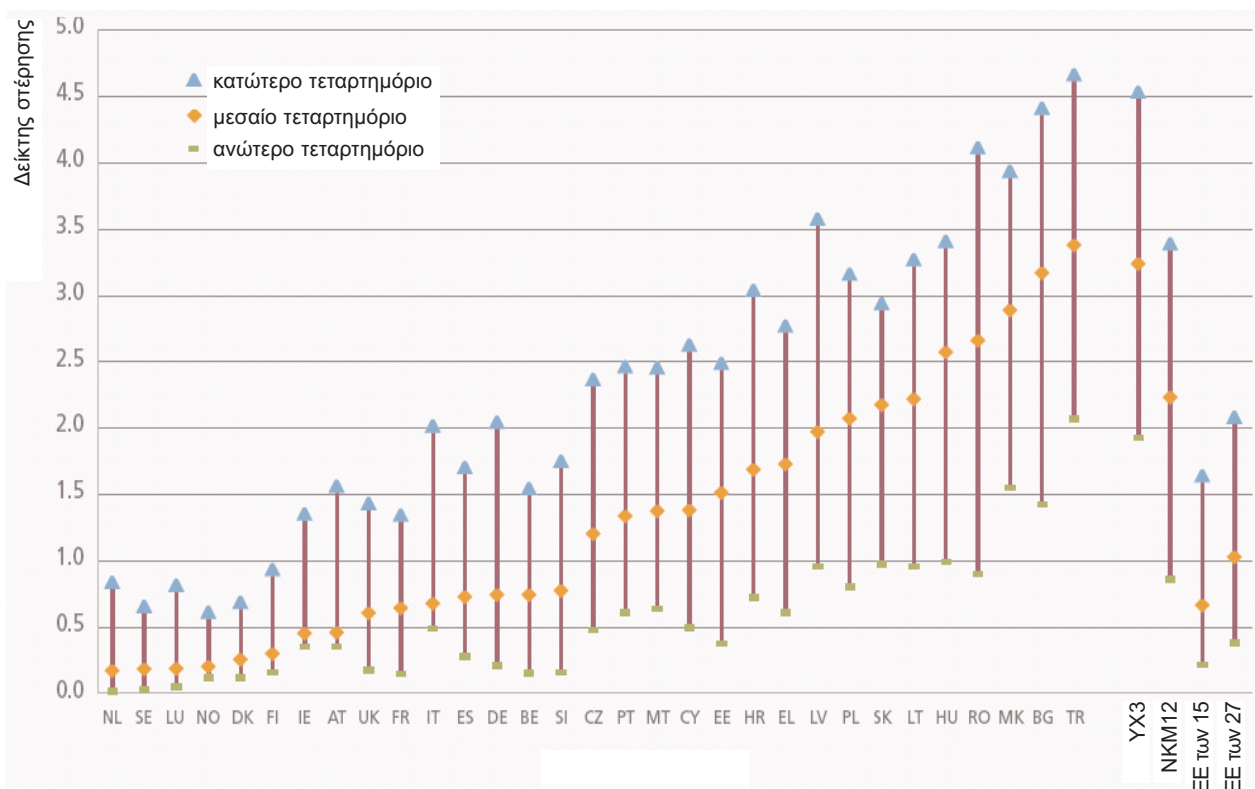
Πηγή: EQLS 2007

Η EQLS επιδίωξε επίσης να σχηματίσει μια πιο άμεση εικόνα της υλικής ευημερίας των πολιτών. Οι ευρωπαίοι πολίτες ερωτήθηκαν εάν στερούνται οποιοδήποτε από τα ακόλουθα έξι αγαθά, επειδή δεν έχουν τα χρήματα για να το αποκτήσουν: επαρκή οικιακή θέρμανση, ετήσιες διακοπές, νέα έπιπλα για να αντικαταστήσουν τα φθαρμένα, γεύμα με κρέας (κοτόπουλο ή ψάρι κάθε δεύτερη ημέρα), καινούρια ρούχα και μέσα για να δεχθούν επισκέπτες στο σπίτι. Η έρευνα διαπίστωσε δραματικές διαφορές στη στέρηση υλικών αγαθών στην Ευρώπη: ο αριθμός των ατόμων που δεν μπορούν να αποκτήσουν τα περισσότερα ή όλα τα ως άνω αγαθά στις χαμηλού εισοδήματος υποψήφιες χώρες είναι δεκαπλάσιος από εκείνον στις πλουσιότερες χώρες της ΕΕ των 15.

Η έρευνα εντόπισε επίσης σημαντικές ανισότητες στο εσωτερικό ορισμένων χωρών: στη Ρουμανία, το φτωχότερο 25% των πολιτών στερείται τέσσερα από τα έξι αγαθά, ενώ το υψηλότερο 25% στερείται μόνον ένα. Αντίθετα, η διαφορά (καθώς και η έκταση) της στέρησης μεταξύ πολιτών στη Σουηδία είναι εξαιρετικά χαμηλή. Αυτό που είναι επίσης εντυπωσιακό είναι ότι σε μερικές από τις φτωχότερες χώρες μεταξύ των ΥΧ3 και των ΝΚΜ12, οι πλουσιότεροι πολίτες εξακολουθούν να είναι πιο στερημένοι από τους φτωχότερους πολίτες σε μερικές από τις ΕΕ των 15. Στην Τουρκία, στην πΓΔΜ, στη Βουλγαρία, στη Ρουμανία, στην Ουγγαρία, στη Λιθουανία, στη Σλοβακία και στη Λεττονία, το 2007, το πλουσιότερο 25% των πολιτών είναι πιο στερημένο από το φτωχότερο 25% των πολιτών στη Δανία, στη Σουηδία, στο Λουξεμβούργο και στις Κάτω Χώρες.

Αυτά ίσχυαν το 2007. Τι άλλαξε έως τον Σεπτέμβριο του 2009; Η έρευνα του Ευρωβαρόμετρου περιελάμβανε μόνον ένα αγαθό από τον αρχικό κατάλογο των έξι αγαθών: τα νοικοκυριά ερωτήθηκαν εάν είχαν τα χρήματα για να αποκτήσουν ένα γεύμα με κρέας, κοτόπουλο ή ψάρι κάθε δεύτερη ημέρα, εφόσον το επιθυμούσαν. Οι απαντήσεις έδειξαν έντονη αλλαγή στις συνθήκες –έστω και για μικρό μόνον αριθμό χωρών– από το 2007. Το 2007, 41% των νοικοκυριών της Βουλγαρίας δεν είχαν τα χρήματα για να αποκτήσουν ένα γεύμα με κρέας, κοτόπουλο ή ψάρι κάθε δεύτερη ημέρα. Τον Σεπτέμβριο του 2009, το ποσοστό αυτό είχε αυξηθεί σε 50%.

Σχήμα 9: Μέσος δείκτης στέρησης, ανά τεταρτημόριο εισοδήματος και χώρα

Πηγή: EQLS 2007

Στοιχεία που απορρέουν από την Ερώτηση 19 (Πηγή EQLS). Ο δείκτης στέρησης κυμαίνεται από το μηδέν (καμία στέρηση) έως το έξι (στέρηση και των έξι αγαθών).

Στην Ουγγαρία, το ποσοστό ήταν 32% το 2007 ενώ το 2009 ήταν 42%. Στην Εσθονία, το ποσοστό αυξήθηκε από 9% σε 14%. Επίσης, η Ιταλία γνώρισε τη μεγαλύτερη αύξηση της στέρησης, με το σχετικό ποσοστό να αυξάνεται από 3% των νοικοκυριών το 2007 σε 9% το 2009.

Σε ολόκληρη την Ευρώπη είναι εμφανής μια πτωτική τάση από το 2007 έως το 2009 σε όλες σχεδόν τις χώρες όσον αφορά την ικανοποίηση με το επίπεδο διαβίωσης. Σε μερικές χώρες η πτώση αυτή είναι ιδιαίτερα έντονη – στη Λεττονία, στη Ρουμανία, στην Πορτογαλία και στη Μάλτα, για παράδειγμα. Η θέση των ατόμων στην κοινωνία φαίνεται επίσης να είναι σημαντική: η μεγαλύτερη πτώση της ικανοποίησης με το επίπεδο διαβίωσης παρατηρείται στα άτομα ηλικίας 65 ετών και άνω στα ΝΚΜ12. Τα άτομα αυτά εμφάνισαν επίσης τη μεγαλύτερη πτώση στη συνολική ικανοποίηση με τη ζωή.

Η εξέλιξη που φαίνεται να ισχύει σχεδόν για όλους είναι η αύξηση, μεταξύ 2007 και 2009, του θεωρούμενου επιπέδου κοινωνικής έντασης στην Ευρώπη και η μείωση της βαθμολογίας για τους βασικούς εθνικούς θεσμούς. Από το 2007, ο αριθμός των νοικοκυριών που πιστεύουν ότι υπάρχουν πολλές εντάσεις μεταξύ εθνοτικών ομάδων αυξήθηκε κατά 7%, με παρόμοια αύξηση σε εκείνους που θεωρούν ότι υπάρχουν εντάσεις μεταξύ πλουσίων και φτωχών (8%). Ωστόσο, οι μέσοι όροι σε ευρωπαϊκό επίπεδο κρύβουν μεγαλύτερες αλλαγές σε εθνικό επίπεδο. Ενώ το 2007, 22% των νοικοκυριών στη Σλοβακία θεωρούσαν ότι υπήρχαν πολλές εντάσεις μεταξύ φυλετικών και εθνοτικών ομάδων, το 2009 το ποσοστό αυτό εκτοξεύθηκε σε 58%. Έντονες αυξήσεις καταγράφονται επίσης στη Μάλτα (από 43% σε 67%), στη Δανία (από 36% σε 56%) και στην Ουγγαρία (από 50% σε 69%). Οι θεωρούμενες εντάσεις μεταξύ πλουσίων και φτωχών αυξήθηκαν σε όλες σχεδόν τις χώρες στο διάστημα μεταξύ 2007 και 2009, και σε ορισμένες μάλιστα σημαντικά συμπεριλαμβανομένων της Μάλτας, της Εσθονίας, της Σλοβενίας και της Σλοβακίας, με αυξήσεις 10 ποσοστιαίων μονάδων ή και περισσότερο.

Τάσεις της ποιότητας ζωής στο διάστημα 2003–2007

Η δευτερεύουσα ανάλυση της EQLS του 2007 περιελάμβανε επισκόπηση των αλλαγών που επήλθαν μεταξύ της πρώτης έρευνας (το 2003) και της δεύτερης έρευνας το 2007. Από οικονομική άποψη, στην Ευρώπη, η περίοδος από το 2003 έως το 2007 σημαδεύτηκε από ταχεία οικονομική ανάπτυξη, ιδίως στα νέα κράτη μέλη, όπου η οικονομική μεταρρύθμιση και οι εισερχόμενες επενδύσεις είχαν ως αποτέλεσμα διψήφια ποσοστά ετήσιας ανάπτυξης. Σε αυτή την περίοδο ένταξης, η διαφορά, σε οικονομικούς όρους, μεταξύ των ΝΚΜ και της ΕΕ των 15 μειώθηκε σημαντικά: το 2004, όταν τα ΝΚΜ10 εισήλθαν στην Ένωση, το επίπεδο του ΑΕγχΠ σε αυτές τις 10 χώρες ανερχόταν σε 49% εκείνου της ΕΕ των 15. Το 2007, είχε αυξηθεί σε 56%. Κατά το ίδιο διάστημα, η διαφορά του επιπέδου μειώθηκε επίσης στη Βουλγαρία και στη Ρουμανία, από 28% σε 34%.

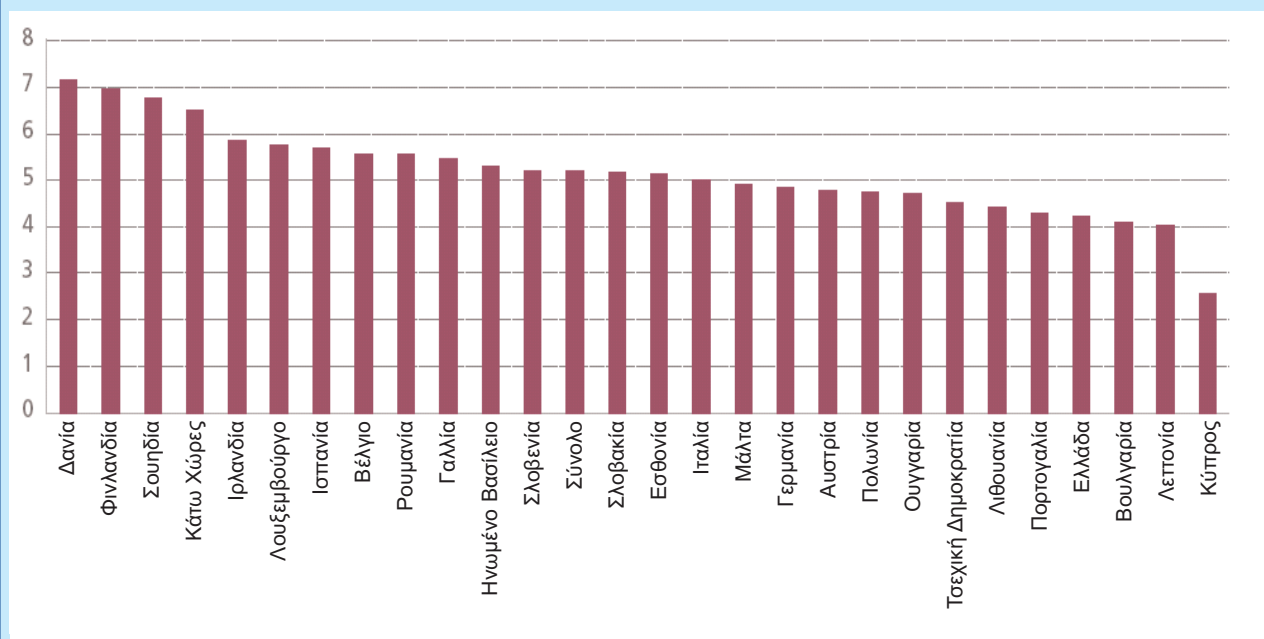
Γενικά, για το σύνολο των 27 κρατών μελών, η ποιότητα ζωής παρέμεινε σε μεγάλο βαθμό σταθερή στο διάστημα μεταξύ 2003 και 2007, παρότι υπήρξαν μερικές μικρές θετικές αλλαγές, για παράδειγμα βελτίωση της ικανοποίησης με την ποιότητα ορισμένων δημόσιων υπηρεσιών. Ωστόσο, στις χώρες εκείνες που εντάχθηκαν στην ΕΕ το 2004, η συνολική ποιότητα ζωής βελτιώθηκε περισσότερο σε σχέση με εκείνη της ΕΕ των 15. Για παράδειγμα, ενώ οι πολίτες στη Σλοβακία βαθμολογούσαν το επίπεδο διαβίωσής τους με βαθμό ικανοποίησης 5,1/10 το 2003, το 2007 η βαθμολογία αυτή είχε αυξηθεί σε 6,7 (αλλά μειώθηκε σε 6,3 το 2009). Οι αξιολογήσεις της ποιότητας ζωής στη Βουλγαρία και στη Ρουμανία εμφάνιζαν πολύ πιο αργούς ρυθμούς προόδου.

Επιπλέον, από το 2007 οι Ευρωπαίοι φαίνεται να έχασαν την εμπιστοσύνη τους τόσο στους συμπολίτες τους όσο και στους εθνικούς θεσμούς. Όταν τους ζητήθηκε το 2007 να βαθμολογήσουν την εμπιστοσύνη τους σε άλλους ανθρώπους σε κλίμακα από το 1 έως το 10, τα ευρωπαϊκά νοικοκυριά έδωσαν κατά μέσο όρο βαθμολογία 5,3. Το 2009, το ποσοστό αυτό μειώθηκε σε 4,9. Ακόμη πιο έντονη πτώση του επιπέδου εμπιστοσύνης καταγράφεται για τις εθνικές κυβερνήσεις και τα κοινοβούλια: το μέσο επίπεδο εμπιστοσύνης για αμφοτέρους τους θεσμούς μειώθηκε από 4,6 σε 4,1, δηλαδή μέση πτώση 11%. Και πάλι, η κατάσταση είναι χειρότερη σε ορισμένες χώρες σε σχέση με άλλες. Για παράδειγμα, η πτώση

της εμπιστοσύνης στην εθνική κυβέρνηση είναι πιο έντονη στην Ιρλανδία, στην Ισπανία, στη Ρουμανία, στη Λεττονία και στην Ελλάδα, όπου η πτώση του επιπέδου εμπιστοσύνης κυμαίνεται από 22% έως 33%.

Ποιον εμπιστεύεστε;

Σχήμα 10: Βαθμολογία της εμπιστοσύνης σε άλλους ανθρώπους, ανά χώρα, 2007

Πηγή: *EQLS 2007*

Σημείωση: Ζητήθηκε από τους ερωτηθέντες να βαθμολογήσουν το επίπεδο της εμπιστοσύνης τους σε άλλους ανθρώπους από το 1 ως το 10.

Η ανάλυση των στοιχείων του 2007 δείχνει ότι τα επίπεδα εμπιστοσύνης (ή δυσπιστίας) δεν είναι ομοιόμορφα στην κοινωνία. Γενικά, οι άνθρωποι που κατέχουν ευάλωτη θέση στην κοινωνία –οι άνεργοι, οι ασθενείς ή οι ανύπαντροι γονείς– έχουν συ-νήθως λιγότερη εμπιστοσύνη στους άλλους. Η ηλικία είναι επίσης ένας παράγοντας που επηρεάζει το επίπεδο εμπιστοσύνης των ανθρώπων, αλλά όχι με τον ίδιο τρόπο σε ολόκληρη την Ευρώπη. Τόσο στην ΕΕ των 15 όσο και στις ΥΧ3, τα άτομα ηλικίας 65 ετών και άνω δείχνουν μεγαλύτερη εμπιστοσύνη στους άλλους. Αντίθετα, στα ΝΚΜ περισσότερη εμπιστοσύνη στους άλλους αν-θρώπους δείχνουν τα νεαρότερα άτομα (ηλικίας από 18 έως 34 ετών) – γεγονός που υποδηλώνει διαφορετικές εμπειρίες πολιτι-κών και κοινωνικών αλλαγών στις διάφορες γενεές.

Ενώ συνεχίζεται η ώθηση σε επίπεδο ΕΕ και σε εθνικό επίπεδο για τη διασφάλιση κοινωνικής και οικονομικής ανάπτυξης σε ολόκληρη την Ευρώπη, και ιδίως κατά το τρέχον Ευρωπαϊκό Έτος για την καταπολέμηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού, οι τάσεις που αναδεικνύονται από τα διαδοχικά κύματα της EQLS επιβεβαιώνουν ότι η μάχη δεν έχει κερδηθεί ακόμη.

Άλλα πορίσματα για την ποιότητα ζωής, τα οποία δημοσιεύθηκαν το 2009, υπήρξαν πιο ανθεκτικά στην αλλαγή: τα πορίσματα της έρευνας του 2007 δείχνουν, για παράδειγμα, τον κεντρικό ρόλο που φαίνεται να διαδραματίζει η οικογένεια όσον αφορά τη φροντίδα των παιδιών και των ηλικιωμένων. Η οικογένεια παραμένει, επίσης, για τους περισσότερους ανθρώπους ο πρώτος πάροχος στήριξης σε έκτακτες ανάγκες. Αυτό υπογραμμίζει την ποιότητα των οικογενειακών σχέσεων ως τη σημαντικότερη πτυχή της ποιότητας ζωής. Η πλειονότητα των Ευρωπαίων (88%) δήλωσαν το 2007 ότι μπορούν να στραφούν στην οικογένειά τους όταν χρειάζονται βοήθεια, όπως βοήθεια στο σπίτι

σε περίπτωση ασθένειας. Λίγο περισσότερο από 70% των ερωτηθέντων είπαν ότι, σε μια έκτακτη ανάγκη, μπορούν να ζητήσουν χρήματα από την οικογένειά τους.

Επιπλέον, οι Ευρωπαίοι έχουν τακτική και συχνή επαφή με την οικογένεια και τους φίλους τους. Το ήμισυ του συνόλου των πολιτών με παιδιά που ζουν εκτός του νοικοκυριού συναντούν ένα ή περισσότερα από τα παιδιά τους τουλάχιστον κάθε ημέρα ή κάθε δεύτερη ημέρα. Επίσης, οι άνθρωποι φαίνονται γενικότερα ευχαριστημένοι με την οικογενειακή ζωή τους, την οποία βαθμολογούν με 8/10.

Εξισορρόπηση επαγγελματικής και προσωπικής ζωής

Γενικά, η εργασία αυξάνει σημαντικά την ικανοποίηση των ανθρώπων με τη ζωή τους: οι άνεργοι είναι περισσότερο δυστυχημένοι. Επιπλέον, παρά την αποδυνάμωση των οικογενειακών δεσμών, η οικογένεια έχει τεράστια σημασία για τους Ευρωπαίους και αποτελεί αφενός βασική πηγή ικανοποίησης και, αφετέρου, σημαντικό στοιχείο στήριξης.

Ωστόσο, η εξισορρόπηση των συχνά αντικρουόμενων απαιτήσεων της επαγγελματικής και της οικογενειακής ζωής δεν είναι εύκολη. Σχεδόν το ήμισυ (48%) του συνόλου των πολιτών με αμειβόμενη εργασία δήλωσαν ότι νιώθουν υπερβολικά κουρασμένοι λόγω της δουλειάς τους για να κάνουν οικιακές εργασίες τουλάχιστον αρκετές φορές τον μήνα, ενώ σχεδόν το ένα τέταρτο (22%) των ερωτηθέντων είπαν ότι αυτό τους συμβαίνει αρκετές φορές την εβδομάδα.

Οι εργαζόμενοι στη νοτιοανατολική Ευρώπη φαίνεται ότι αντιμετωπίζουν τις μεγαλύτερες δυσκολίες το 2007 όσον αφορά τον συνδυασμό επαγγελματικής και προσωπικής ζωής. Στην Κροατία και στην Ελλάδα, άνω του 70% των ερωτηθέντων είπαν ότι νιώθουν υπερβολικά κουρασμένοι λόγω της δουλειάς τους για να κάνουν οικιακές εργασίες αρκετές φορές τον μήνα. Οι εργαζόμενοι στο Βέλγιο, στην Ιταλία, στη Γερμανία, στις Κάτω Χώρες και στη Νορβηγία φαίνεται να δυσκολεύονται λιγότερο από όλους να συνδυάσουν τις δύο δραστηριότητες.

Στο μεταξύ, 29% των εργαζομένων δήλωσαν ότι αρκετές φορές τον μήνα δυσκολεύονται να ανταποκριθούν στις οικογενειακές υποχρεώσεις τους λόγω του χρόνου που αφιερώνουν στην εργασία τους. Όπως αναμενόταν, εκείνοι που εργάζονται περισσότερες ώρες τείνουν να δυσκολεύονται περισσότερο να επιτύχουν την ισορροπία της επαγγελματικής και της προσωπικής ζωής από εκείνους που εργάζονται λιγότερες ώρες. Οι γυναίκες, ειδικότερα, αναγνωρίζοντας την κατάσταση αυτή προσαρμόζουν σε πολλές περιπτώσεις το ωράριο εργασίας τους για να μπορέσουν να εξυπηρετήσουν καλύτερα τις απαιτήσεις της οικογένειας και του σπιτιού τους –για παράδειγμα εργαζόμενες με καθεστώς μερικής απασχόλησης. Οποσδήποτε, οι γυναίκες αφιερώνουν πολύ περισσότερο χρόνο στην παροχή φροντίδας στο σπίτι από ότι οι άνδρες: σε ολόκληρη την Ευρώπη, κατά μέσο όρο, οι γυναίκες αφιερώνουν περίπου 33 ώρες την εβδομάδα στη φροντίδα των παιδιών ενώ οι άνδρες αφιερώνουν μόνον 18 ώρες.

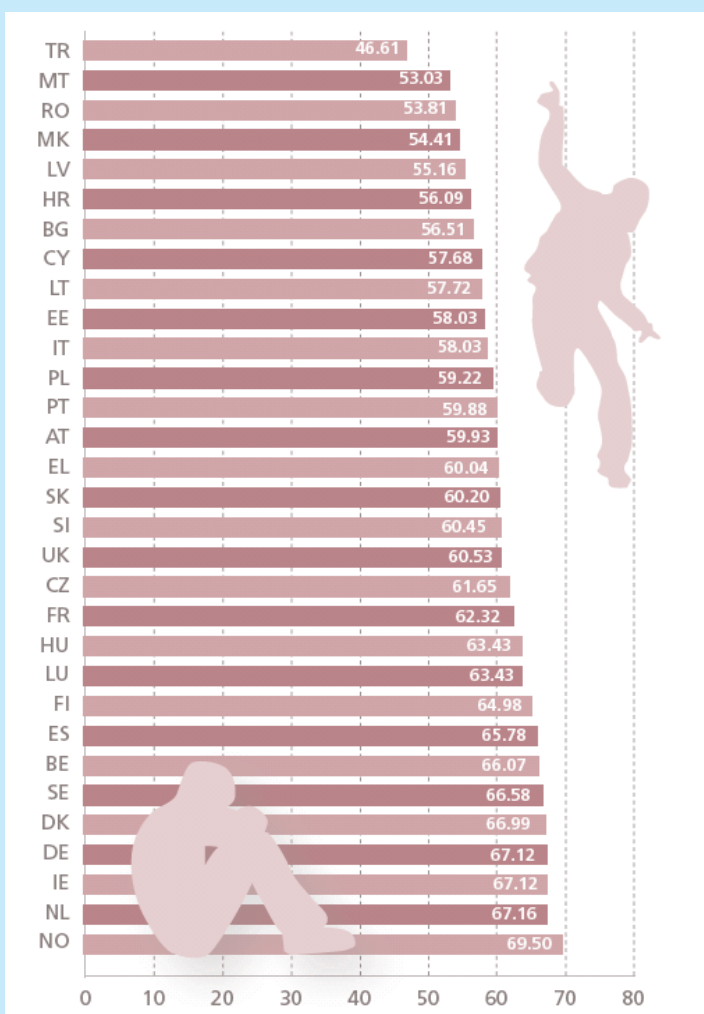
98

98 παρουσιάσεις πραγματοποιήθηκαν από υπαλλήλους του Eurofound, κατόπιν πρόσκλησης, σε βασικούς ενδιαφερομένους στα 27 κράτη μέλη της ΕΕ

Υγεία και υγειονομική περίθαλψη

Παρότι η υγεία είναι σημαντική για τους Ευρωπαίους, καθώς 81% των ερωτηθέντων την αξιολογούν ως «πολύ σημαντική» για την ποιότητα της ζωής τους, μόνον το 21% των ερωτηθέντων θεωρούν ότι η υγεία τους είναι πολύ καλή, ενώ 46% την αξιολογεί ως «καλή». Οι πολίτες στα ΝΚΜ και στις ΥΧ3, και ιδίως οι γυναίκες, νιώθουν κατά μέσο όρο ότι η υγεία τους είναι χειρότερη από ό,τι νιώθουν οι πολίτες στην ΕΕ των 15. Όπως αναμενόταν, οι μεγαλύτεροι σε ηλικία Ευρωπαίοι είναι πιθανότερο να θεωρούν ότι η υγεία τους δεν είναι καλή. Ωστόσο, η κατάσταση της υγείας των μεγαλύτερων σε ηλικία πολιτών στα ΝΚΜ (ηλικίας 65 ετών και άνω) φαίνεται να είναι χειρότερη: 34% δήλωσαν ότι η υγεία τους είναι κακή, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό στην ΕΕ των 15 για την ίδια ηλικιακή ομάδα είναι μόνον 15%. Επίσης, η υγεία των φτωχότερων πολιτών είναι χειρότερη: 14% εκείνων που βρίσκονται στα χαμηλότερα επίπεδα της εισοδηματικής κλίμακας είπαν ότι η υγεία τους είναι κακή, σε σύγκριση με μόλις 4% στα ανώτερα επίπεδα. Και πάλι, ωστόσο, οι πολίτες σε μερικές χώρες βρίσκονται σε χειρότερη θέση: στη Βουλγαρία, στην Κροατία, στην Ουγγαρία, στη Λεττονία και στην Πορτογαλία, τουλάχιστον 30% εκείνων που βρίσκονται στα χαμηλότερα επίπεδα της εισοδηματικής κλίμακας είπαν ότι η υγεία τους είναι κακή.

Σχήμα 11: Μέσος δείκτης ψυχικής υγείας ανά χώρα

Πηγή: EQLS 2007

Μέτρηση της ψυχικής υγείας

Η EQLS εξέτασε την ψυχική ευημερία των ευρωπαϊκών πολιτών χρησιμοποιώντας ένα σύνολο ερωτήσεων που επεξεργάστηκε η Παγκόσμια Οργάνωση Υγείας. Ζητήθηκε από τους πολίτες να αναφέρουν πώς νιώθουν – νιώθουν χαρούμενοι και καλοδιάθετοι; Ήρεμοι και χαλαροί; Δραστήριοι και δυναμικοί; Νιώθουν φρέσκοι και ξεκούραστοι όταν ξυπνούν; Θεωρούν ότι η ημέρα τους είναι ενδιαφέρουσα; Στο διάγραμμα φαίνεται για κάθε χώρα το ποσοστό των πολιτών που ένιωθαν έτσι, συνεχώς ή συνήθως, τις δύο προηγούμενες εβδομάδες.

Βασική πτυχή της ευημερίας ενός ανθρώπου είναι η ψυχική υγεία. Κατά τα φαινόμενα, η ψυχική υγεία των ανθρώπων είναι καλύτερη στην ΕΕ των 15 και στη Νορβηγία, ενώ οι πολίτες στην Τουρκία φαίνεται να έχουν τα περισσότερα προβλήματα ψυχικής υγείας. Γενικά, το πρότυπο της ψυχικής υγείας τείνει να αντανακλά εκείνο της σωματικής υγείας: η κατάσταση είναι συνήθως χειρότερη για τους ηλικιωμένους, καλύτερη για όσους έχουν υψηλότερα εισοδήματα από ό,τι για όσους έχουν χαμηλότερα εισοδήματα (η διαφορά είναι πιο έκδηλη στις ΥΧ3 και στα ΝΚΜ12), και είναι ελαφρώς καλύτερη για τους άνδρες από ό,τι για τις γυναίκες.

Παρά τη σημασία των κατάλληλων υγειονομικών υπηρεσιών για την κοινωνική προστασία, σημαντικός αριθμός ευρωπαϊκών πολιτών δυσκολεύονταν το 2007 να έχουν πρόσβαση σε τέτοιες υπηρεσίες. Άνω του 25% των ερωτηθέντων πιστεύουν ότι βρίσκονται πολύ μακριά από τον ιατρό τους ή το νοσοκομείο και άνω του 27% θεωρούν πρόβλημα τη δαπάνη της επίσκεψης σε ιατρό. Οι άνθρωποι με χαμηλότερο εισόδημα θεωρούν πιο δύσκολη την πρόσβαση στις υπηρεσίες από ό,τι οι πιο εύποροι συμπολίτες τους, και η διαφορά αυτή είναι μεγαλύτερη στα ΝΚΜ και στις ΥΧ3: ενώ μόνον 22% εκείνων που βρίσκονται στην κορυφή της εισοδηματικής κλίμακας στις υποψήφιες χώρες δυσκολεύονται να ανταποκριθούν στη δαπάνη της επίσκεψης σε ιατρό, κάτι τέτοιο αποτελεί πρόβλημα για 48% εκείνων που βρίσκονται στο χαμηλότερο επίπεδο της εισοδηματικής κλίμακας. Συνολικά, οι πολίτες της ΕΕ των 15 βαθμολογούν τις υγειονομικές υπηρεσίες τους καλύτερα από ό,τι βαθμολογούν τις αντίστοιχες υπηρεσίες οι πολίτες στα ΝΚΜ και στις ΥΧ3. Ωστόσο, στην Ελλάδα, στην Ιρλανδία, στην Ιταλία και στην Πορτογαλία, η αξιολόγηση των υγειονομικών υπηρεσιών είναι χειρότερη από τον μέσο όρο της βαθμολογίας που δίνουν οι πολίτες τόσο στις ΥΧ3 όσο και στα ΝΚΜ.

Στέγαση και γειτονιά

Μια άλλη πτυχή της ποιότητας ζωής είναι η ποιότητα του περιβάλλοντος των ανθρώπων τόσο εντός όσο και εκτός του σπιτιού. Η συνολική ποιότητα της στέγασης είναι καλύτερη στην ΕΕ των 15 από ό,τι στα ΝΚΜ ή στις υποψήφιες χώρες. Για παράδειγμα, οι πολίτες στις Κάτω Χώρες, στο Βέλγιο και στο Λουξεμβούργο έχουν τον περισσότερο κατοικησιμο

χώρο στη διάθεσή τους, ενώ εκείνοι στην Κροατία και στην πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας έχουν τον λιγότερο. Μόνον 6% των νοικοκυριών στη Σουηδία αντιμετωπίζουν προβλήματα υγρασίας ή διαρροών, σε αντίθεση με 23% των νοικοκυριών στην Εσθονία, ενώ κάθε νοικοκυριό στην Αυστρία διαθέτει εσωτερική τουαλέτα με καζανάκι, 35% των νοικοκυριών στη Ρουμανία δεν διαθέτουν κάτι τέτοιο. Οι ενοικιαστές στην κατοικία τους έχουν συνήθως περισσότερα προβλήματα από εκείνους που είναι ιδιοκτήτες. Επιπλέον, όπως αναμενόταν, οι άνθρωποι με χαμηλότερα εισοδήματα έχουν περισσότερα προβλήματα από τους πλουσιότερους γείτονές τους.

Χρήση των στοιχείων της EQLS

Το εργαλείο χαρτογράφησης ερευνών (survey mapping tool, SMT) του Eurofound παρουσιάζει στοιχεία από τις κύριες έρευνές του με διάφορους τρόπους. Οι χρήστες μπορούν να επιλέξουν πληροφορίες ανάλογα με τις ανάγκες τους για πληροφόρηση. Το εργαλείο παρέχει τη δυνατότητα απεικόνισης των στοιχείων με μορφή χάρτη, ραβδογράμματος ή πίνακα, όπως και τη δυνατότητα σύγκρισης εθνικών στοιχείων με μέσους όρους της ΕΕ, απεικόνισης αναλύσεων ανά φύλο, ηλικία και εισόδημα, και μεταφόρτωσης των στοιχείων υπό μορφή αρχείου .csv (συμβατό με Excel).

Επισκεφθείτε τη διεύθυνση: www.eurofound.europa.eu/areas/qualityoflife/eqls/eqls2007/results.htm

Επιπλέον, σύνολα στοιχείων που προέκυψαν από την EQLS διατέθηκαν στα τέλη του 2009 στο Αρχείο Δεδομένων του Ηνωμένου Βασιλείου, στον δικτυακό τόπο του Πανεπιστημίου του Essex, στο πλαίσιο της προσπάθειας διάθεσης συνόλων στοιχείων και τεκμηρίωσης από τις πανευρωπαϊκές έρευνες του Eurofound για χρήση από τρίτους. Στον δικτυακό τόπο διατίθενται επίσης σύνολα στοιχείων από τα προηγούμενα κύματα της EQLS, καθώς και από τις ευρωπαϊκές έρευνες του Eurofound για τις συνθήκες εργασίας και την πρώτη έρευνά του για τις επιχειρήσεις. Μπορείτε να εγγραφείτε στη διεύθυνση: www.esds.ac.uk/support/newuser.asp και να αποκτήσετε πρόσβαση στα σύνολα στοιχείων στη διεύθυνση: www.esds.ac.uk/international/access/I33365.asp

Η EQLS ρώτησε επίσης τους ανθρώπους σχετικά με το τοπικό περιβάλλον τους, δηλαδή την έκταση των απορριμμάτων και της ρύπανσης, την ύπαρξη πρόσβασης σε χώρους πρασίνου και το επίπεδο εγκληματικότητας ή βανδαλισμών. Οι πολίτες στις βόρειες χώρες είναι οι πιο ευχαριστημένοι με το τοπικό περιβάλλον τους, όπως και εκείνοι στην Αυστρία, στη Γερμανία και στις Κάτω Χώρες. Κατά μέσο όρο, το ποσοστό των νοικοκυριών που ανέφεραν δύο ή περισσότερα από τα προβλήματα αυτά στη γειτονιά τους κυμαινόταν από 30% έως 40%. Αντίθετα, το σχετικό ποσοστό στην Ιταλία και στη Βουλγαρία υπερβαίνει το 80%.

ΕΝΤΑΞΗ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΣΤΙΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΕΣ ΠΟΛΕΙΣ

Το αποτέλεσμα δημοψηφίσματος που πραγματοποιήθηκε στην Ελβετία στα τέλη του 2009 για την απαγόρευση της περαιτέρω οικοδόμησης μινι-εστέτ σε τζαμιά καταδεικνύει τις εντάσεις που υποβόσκουν ενίοτε στον συνεχιζόμενο διάλογο σχετικά με την ένταξη των εθνοτικών και θρησκευτικών μειονοτήτων στις ευρωπαϊκές κοινωνίες.

Το 2006, το Eurofound θέσπισε, μαζί με το Κογκρέσο των Τοπικών και Περιφερειακών Αρχών του Συμβουλίου της Ευρώπης και τον δήμο της Στουτγάρδης, ένα ευρωπαϊκό δίκτυο Πόλεων για τοπικές πολιτικές ένταξης των μεταναστών (CLIP), προκειμένου να εξετασθεί ο τρόπος με τον οποίο οι πόλεις –κύριοι πόλοι έλξης των μεταναστών– αποκρίθηκαν στην πρόκληση της ενθάρρυνσης της ένταξης.

Το 2009, οι εργασίες γύρω από το σχέδιο συνεχίσθηκαν με τη δημοσίευση σειράς περιπτωσιολογικών μελετών σχετικά με πρωτοβουλίες που αναλήφθηκαν στο πλαίσιο της πολιτικής στέγασης και της πολιτικής απασχόλησης και της παροχής υπηρεσιών από τους δήμους στις ευρωπαϊκές πόλεις. Στις 30 Νοεμβρίου – 1 Δεκεμβρίου, το Eurofound οργάνωσε στις Βρυξέλλες συνέδριο με θέμα «Διαπολιτισμικές προσεγγίσεις για την οικοδόμηση κοινότητας και τη συνοχή στις ευρωπαϊκές πόλεις – τι μπορεί να διδαχθεί η ευρωπαϊκή πολιτική ένταξης από τις πόλεις σχετικά με τους τρόπους διαχείρισης της μετανάστευσης και της πολυμορφίας σε περίοδο οικονομικής ύφεσης;», στο οποίο έλαβαν μέρος υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής και εκπρόσωποι της κοινωνίας των πολιτών και θρησκευτικών και εθνοτικών μειονοτικών ομάδων για να συζητήσουν τους καλύτερους τρόπους αντιμετώπισης των προκλήσεων και αξιοποίησης των ευκαιριών που απορρέουν από την αυξανόμενη πολιτισμική πολυμορφία της Ευρώπης, και ιδίως την ένταξη των μουσουλμάνων και άλλων θρησκευτικών κοινοτήτων.

Αναλυτικά στοιχεία για το έργο του δικτύου CLIP είναι διαθέσιμα στη διεύθυνση:
www.eurofound.europa.eu/areas/populationandsociety/clip.htm

Για περισσότερες πληροφορίες

Added value of the European Globalisation adjustment Fund: A comparison of experiences in Germany and Finland
www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef0970.htm

EMCC case studies – Joint social partners structures and restructuring: Comparing national approaches
www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef0918.htm

ERM case studies: Good practice in company restructuring
www.eurofound.europa.eu/emcc/erm/studies/tn0903016s/tn0903016s.htm

ERM report 2009 – Restructuring in recession
www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef0973.htm

Europe in recession: Employment initiatives at company and Member State level
www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef0920.htm

European restructuring monitor quarterly, брой 1 — 4, 2009 г.:
www.eurofound.europa.eu/emcc/erm/index.php?template=quarterly

Foundation Findings: Opening the door – the role of social partners in fostering social inclusion
www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef0944.htm

Global recession – Europe’s way out: Background paper
www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef0998.htm

Industrial relations developments in Europe 2008
www.eurofound.europa.eu/eiro/studies/tn0903029s/tn0903029s.htm

Low-qualified workers in Europe
www.eurofound.europa.eu/ewco/studies/tn0810036s/tn0810036s.htm

Measures to tackle undeclared work in the European Union
www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef0925.htm

Multinational companies and collective bargaining
www.eurofound.europa.eu/eiro/studies/tn0904049s/tn0904049s.htm

Occupational promotion of migrant workers
www.eurofound.europa.eu/ewco/studies/tn0807038s/tn0807038s.htm

Pay developments – 2008
www.eurofound.europa.eu/eiro/studies/tn0904029s/tn0904029s.htm

Quality of work and employment, industrial relations and restructuring in Turkey
www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef0915.htm

Recent restructuring trends and policies in the automotive sector
www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef0941.htm

Restructuring in bankruptcy: Recent national case examples

www.eurofound.europa.eu/emcc/erm/studies/tn0908026s/tn0908026s.htm

Second European Quality of Life Survey – Overview

www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef0902.htm

Second European Quality of Life Survey: Quality of life in Europe, 2003–2007

www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef0977.htm

Sink or swim: Recession and recovery in Europe

www.eurofound.europa.eu/resourcepacks/recession.htm

Social dialogue and the recession

www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef09107.htm

Wage formation in the EU

www.eurofound.europa.eu/eiro/studies/tn0808019s/tn0808019s.htm

Working time developments – 2008

www.eurofound.europa.eu/eiro/studies/tn0903039s/tn0903039s.htm

Ευρωπαϊκό Ίδρυμα για τη Βελτίωση των Συνθηκών Διαβίωσης και Εργασίας

Επετηρίδα 2009 – Διαβίωση και εργασία στην Ευρώπη

Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Επίσημων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων

2010 – 55 p. – 21 x 29.7 cm

ΠΩΛΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ

Οι δημοσιεύσεις προς πώληση που παράγονται από την Υπηρεσία Επίσημων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων διατίθενται από τους εμπορικούς αντιπροσώπους μας σε ολόκληρο τον κόσμο.

Πώς μπορώ να αποκτήσω μια δημοσίευση;

Αφού εξασφαλίσετε τον κατάλογο των εμπορικών αντιπροσώπων μας, επικοινωνήστε με τον εμπορικό αντιπρόσωπο της επιλογής σας και δώστε την παραγγελία σας.

Πώς μπορώ να εξασφαλίσω τον κατάλογο των εμπορικών αντιπροσώπων;

Επισκεφθείτε τον δικτυακό τόπο της Υπηρεσίας Εκδόσεων στη διεύθυνση: <http://www.publications.europa.eu/>
ή ζητήστε ένα έντυπο αντίγραφο μέσω τηλεομοιοτυπίας (352) 2929 42758

**European Foundation for the Improvement
of Living and Working Conditions - Eurofound**

**Wyattville Road
Loughlinstown
Dublin 18
Ireland**

Tel.: (+353 1) 204 31 00

Fax: 282 64 56

information@eurofound.europa.eu

www.eurofound.europa.eu